

POROČILO O IZVAJANJU NALOG DPM V LETU 2017

DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM
PO OPCIJSKEM PROTOKOLU
H KONVENCIJI OZN PROTI MUČENJU
IN DRUGIM KRUTIM, NEČLOVEŠKIM ALI
PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU

VARUH
ČLOVEKOVIH
PRAVIC

POROČILO
VARUHA ČLOVEKOVIH PRAVIC REPUBLIKE SLOVENIJE
O IZVAJANJU NALOG
DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA
PO OPCIJSKEM PROTOKOLU
H KONVENCIJI OZN PROTI MUČENJU IN DRUGIM KRUTIM,
NEČLOVEŠKIM ALI PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU ZA
LETO 2017

Ljubljana, marec 2018

KAZALO

1. IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2017	5
1.1 Splošno	5
1.2 Dejavnosti DPM	7
1.3 Nekaj statističnih podatkov o obiskih DPM in drugih aktivnostih v letu 2017	8
1.4 Predlogi in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom	10
1.5 Uresničevanje priporočil DPM	13
1.6 Mednarodne in druge dejavnosti DPM	14
1.7 Sklep	16
2. PREGLED OBISKOV V LETU 2017.	18
3. PREGLED NEKATERIH DRUGIH DEJAVNOSTI DPM V LETU 2017	25
4. OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI	36
4.1 Obiski domov za starejše	36
4.2 Obiski posebnih socialnovarstvenih zavodov in enot kombiniranih zavodov	52
4.3 Obisk psihiatričnih bolnišnic	58
4.4 Obiski policijskih postaj	62
4.5 Obisk Centra za tujce	68
4.6 Obisk vzgojnih zavodov, mladinskih domov in zavoda za usposabljanje	72
4.7 Obiski zavodov za prestajanje kazni zapora, njihovih dislociranih oddelkov in Prezgojnega doma Radeče	82
5. OPCIJSKI PROTOKOL H KONVENCIJI PROTI MUČENJU IN DRUGIM KRUTIM, NEČLOVEŠKIM ALI PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU	91
6. PRAVILNIK O POVRAČILU STROŠKOV IN O NAGRADAH.	101
6.1 Zahtevek za povračilo stroškov in nagrad	105
6.2 Sklep o povračilu stroškov in nagrad	107

1

IZVAJANJE NALOG IN POOBLASTIL DRŽAVNEGA PREVENTIVNEGA MEHANIZMA V LETU 2017

1.1 Splošno

Z Zakonom o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju¹ so bile leta 2006 Varuhu človekovih pravic RS (Varuh) zaupane tudi pomembne **naloge in pooblastila državnega preventivnega mehanizma (DPM)**. Varuh je s tem postal sestavni del splošno veljavnega sistema pod okriljem Organizacije združenih narodov, ki na mednarodni in državni ravni uveljavlja (dodaten) mehanizem za preprečevanje mučenja in drugih oblik slabega ravnanja z ljudmi, ki jim je bila odvzeta prostost. Ta temelji predvsem na **rednih obiskih krajev odvzema prostosti**. Gre za preventivne obiske, katerih namen je preprečiti mučenje ali drugo slabo ravnanje, še preden se zgodi. Poleg pododbora za preprečevanje mučenja (SPT), ki je ustanovljen pri Organizaciji združenih narodov za izvajanje nalog na mednarodni ravni, opcijski protokol na državni ravni pogodbenic tega protokola uveljavlja t. i. DPM z nalogo rednega obiskovanja vsakega kraja, kjer so (ali bi lahko bile) osebe, ki jim je odvzeta prostost.

Zakon o ratifikaciji Opcijskega protokola (5. člen) določa, da **naloge in pooblastila DPM izvaja Varuh. Ob tem lahko z Varuhom pri opravljanju nadzora na krajih odvzema prostosti in preverjanja ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, sodelujejo tudi nevladne organizacije (NVO), registrirane v Sloveniji, ter organizacije, ki so pridobile status humanitarne organizacije v Sloveniji in se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, zlasti s področja preprečevanja mučenja in drugih krutih, nečloveških ali poniževalnih kazni ali ravnanj.** Varuh te organizacije, ki skupaj z njim opravljajo nadzor, izbere na podlagi javnega razpisa. Zakon o ratifikaciji Opcijskega protokola določa še, da morajo osebe iz izbranih organizacij, ki bodo sodelovale pri izvajanju nalog in pooblastil DPM, dati predhodno pisno izjavo, da bodo pri opravljanju teh nalog in pooblastil delovale po Varuhovih navodilih in predpisih o varovanju tajnosti osebnih in tajnih podatkov, tako kot to velja za varuha, njegove namestnike in uslužbenke v uradu.

Zakon o ratifikaciji določa še, da sredstva za stroške in nagrade osebami iz organizacij, ki skupaj z Varuhom opravljajo naloge oziroma izvršujejo pooblastila DPM, izplača Varuh iz svojih proračunskih postavk po pravilniku, ki ga izda po predhodnem soglasju ministra, pristojnega za finance. Na tej podlagi je Varuh izdal **Pravilnik o povračilu stroškov in o nagradah osebami iz organizacij, ki opravljajo naloge oziroma izvršujejo pooblastila po določbah Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju.**² Prvi pravilnik je Varuh pripravil, še preden je imel kakršne koli izkušnje z izvrševanjem dodatno mu zaupanih nalog po opcijskem protokolu. V sodelovanju z izbranimi organizacijami je kot DPM prvi obisk namreč opravil marca 2008 in nato vsako leto več teh obiskov. Na podlagi pridobljenih izkušenj iz sodelovanja z izbranimi organizacijami in ob upoštevanju nekaterih njihovih opozoril glede sprememb ali dopolnitev ureditve povračila stroškov in nagrad smo leta 2011 pripravili pravilnik o spremembah in dopolnitvah takratnega pravilnika (ta je bil po predhodnem soglasju ministra za finance objavljen v Uradnem listu RS, št. 20/2011 z dne 18. 3. 2011). **Ob ponovnih predlogih izbranih organizacij za dopolnitve in spremembe obstoječega**

¹ Uradni list RS, št. 114/06 – Mednarodne pogodbe, št. 20/06.

² Prvi pravilnik je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 17/2008.

pravilnika smo se leta 2016 odločili, da pripravimo prečiščeno besedilo pravilnika. Pri pripravi tega smo upoštevali nekatere dodatne prejete predloge izbranih organizacij, zlasti ugotovitve in predloge opravljenih notranjih revizij pri Varuhu na tem področju. Hkrati smo poskušali odpraviti vse redakcijske in druge napake v besedilu takratnega pravilnika in nekatere njegove določbe zapisati jasneje (na primer kdaj izvajalcu nadzora pripada nagrada za izdelavo poročila o obisku – 8. člen pravilnika). Jasneje smo določili tudi način in višino odmere stroškov, in sicer s sklicevanjem na ureditev, ki je določena za javne uslužbenke, če v tem pravilniku ni drugače določeno (4. člen pravilnika). Ustrezneje smo poskušali urediti tudi odmero nadomestila za izgubljeni zaslužek, kadar izvajalec nadzora v času opravljanja nadzora z izbrano nevladno ali humanitarno organizacijo sodeluje prostovoljno (7. člen pravilnika). Upoštevali smo tudi opozorilo ene izmed izbranih organizacij, da čas, ki ga posamezni izvajalec nameni za pripravo lastnega poročila o opravljenem nadzoru, ni ovrednoten (9. člen). Na novo smo predvideli tudi nagrado v višini 100 EUR za osebo iz izbrane nevladne ali humanitarne organizacije, ki po predhodnem dogovoru z Varuhom pripravi posamezen vsebinski del za letno poročilo o izvajanju nalog in pristojnosti državnega preventivnega mehanizma. V 13. členu pa smo določili, da se ta pravilnik smiselno uporablja tudi za povračilo stroškov in nagrad osebam iz izbranih nevladnih ali humanitarnih organizacij za sodelovanje pri drugih organiziranih dogodkih Varuha za namen izvajanja nalog in pooblastil po Opcijskem protokolu h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (na primer za udeležbo na tiskovnih konferencah, koordinacijskih in drugi sestankih, posvetih ...). Takrat veljavni pravilnik namreč v ta namen izbranim organizacijam ni omogočal povrnitve nobenih stroškov, čeprav bi bila njihova udeležba na teh dogodkih potrebna. **Novi pravilnik je bil objavljen v Uradnem listu RS, št. 13/2017 z dne 17. 3. 2017.**

Pri izvajanju nalog in pooblastil DPM je Varuh tudi v letu 2017 sodeloval s predstavniki organizacij, ki so se leta 2014 prijavile na razpis za sodelovanje pri izvajanju nalog in pooblastil DPM za obdobje 2015–2017, z možnostjo podaljšanja za še eno leto.³ Na ta javni razpis se je prijavilo osem NVO, in sicer Novi paradoks (NP), Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (društvo oziroma DRPDNM), humanitarno društvo Pravo za vse (Pravo za vse), Slovenska karitas (Karitas), SKUP – skupnost privatnih zavodov (SKUP), Pravno-informacijski center nevladnih organizacij (PIC), Mirovni inštitut (MI) in Zveza društev upokojencev Slovenije (ZDUS).

Kot smo že poročali, smo ob koncu leta 2014 sprejeli odločitev, da se leta 2015 ustanovi posebna enota DPM, ki ne bo obravnavala individualnih pobud, temveč bo opravljala le obiske in druge naloge DPM. Ta način dela smo nadaljevali tudi v letu 2017. Gre za razdelitev obeh Varuhovih dejavnosti (preventivne, ki jo sestavljajo naloge DPM, in odzivne, pri kateri gre za obravnavanje prejetih pobud). Potrebno po taki ločitvi izrecno poudarja tudi 32. točka Smernic o državnih preventivnih mehanizmih SPT,⁴ sprejetih novembra 2010 v Ženevi. Ta določa, da se morajo naloge DPM – kadar organ, določen za DPM, poleg nalog v skladu z opcijskim protokolom opravlja tudi druge naloge – opravljati v okviru ločene enote ali oddelka, ki ima svoje osebje in ločen proračun. **Delovanje posebne notranje organizacijske enote Varuha, ki izvaja le naloge in pooblastila DPM, je v letu 2017 določil tudi Zakon o dopolnitvah Zakona o varuhu človekovih pravic – ZVarCP-B (Uradni list RS, št. 54/17 z dne 29. 9. 2017) v 50.c členu. Določa tudi, da delo DPM vodi namestnik varuha, ki ga za določeno obdobje pooblasti varuh.**

Porabljena finančna sredstva za zvajanje nalog in pooblastil DPM v letih 2014 - 2017				
	DPM 2014	DPM 2015	DPM 2016	DPM 2017
Plače	100.105	106.388	113.030	115.099
Sodelovanje z nevladnimi organizacijami	4.367	11.666	11.435	9.716
Sodelovanje zdravnikov ekspertov	5.580	5.105	1.720	3.592
potni stroški	690	1.799	2.686	1.012
SKUPAJ	110.742	124.958	128.871	129.419

V tabeli niso vključeni materialni stroški: najem, oblikovanje in tisk LP, prevajanje, mobilna telefonija in drugi.

³ Uradni list RS, št. 92/2014 z dne 19. 12. 2014.

⁴ Dosegljivo na naslovu: <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/OPCAT/Pages/NationalPreventiveMechanisms.aspx>.

Pravilnost odločitve za takšno razdelitev Varuhovih dejavnosti se je potrdila tudi v praksi. Izvajanje nalog in pooblastil DPM je namreč tako mnogo bolj organizirano in s tem učinkovito. To se kaže tudi v številu opravljenih obiskov različnih lokacij (leta 2014 smo na primer opravili 39 obiskov v vlogi DPM, leta 2015 67 obiskov, leta 2016 in leta 2017 pa že po 80 takšnih obiskov). Boljša organizacija dela omogoča tudi boljšo pripravo na posamezen obisk, njegovo izvedbo in izdelavo poročila o obisku. Hkrati večje število obiskov pomeni tudi višje stroške (tako za sodelovanje z izbranimi NVO kot za izvedbo obiskov). Povišanje stroškov ne nazadnje terja tudi potreba po večji vključenosti zdravnikov izvedencev pri posameznih obiskih DPM. Poraba sredstev za izvajanje nalog in pooblastil DPM je razvidna iz priložene tabele.

V enoti DPM so bili tudi v letu 2017 poleg namestnika varuhinje in vodje DPM Ivana Šelih še Robert Gačnik, dipl. varstvoslovec, specialist kriminalističnega preiskovanja, svetovalec Varuha, svetnik (odgovoren predvsem za obiske zaporov, policijskih postaj, centra za tujce in azilnega doma), mag. Jure Markič, svetovalec Varuha, višji svetnik, univ. dipl. pravnik (odgovoren za obiske socialnovarstvenih zavodov in psihiatričnih bolnišnic), in Lili Jazbec, svetovalka Varuha, svetnica, prof. defektologije za motnje vedenja in osebnosti in domske pedagogike (v delu svojih delovnih obveznosti odgovorna za obiske vzgojnih zavodov). Enoti se je v letu 2017 na novo priključila Ana Polutnik, univ. dipl. pravnica, ki je (prav tako le v delu svojih delovnih obveznosti) odgovorna za obiske socialnovarstvenih zavodov.

Člani Državnega preventivnega mehanizma (od leve proti desni): Ana Polutnik, Lili Jazbec, Ivan Šelih - namestnik varuhinje in vodja Državnega preventivnega mehanizma, mag. Jure Markič in Robert Gačnik, spec.

1.2 Dejavnosti DPM

DPM pri izvajanju svojih nalog in pooblastil obiskuje (ob upoštevanju vsakoletnega programa obiskov) vse kraje odvzema prostosti v Sloveniji in tako preverja ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi se okrepilo njihovo varstvo pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. Ob upoštevanju pravnih norm DPM pristojnim organom daje priporočila, da bi izboljšali razmere in ravnanje z osebami ter preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja. V zvezi s tem lahko predloži tudi predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom.

Znani kraji odvzema prostosti v Sloveniji so zlasti:

- zavodi za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) z vsemi svojimi oddelki in Prevezgojni dom Radeče,
- vzgojno-izobraževalni zavodi (VIZ),
- nekateri socialnovarstveni zavodi – domovi starejših (SVZ) in posebni SVZ,
- psihiatrične bolnišnice (PB),
- prostori za policijsko pridržanje oziroma zadržanje na policijskih postajah (PP) in Center za pridržanje Ljubljana,
- Center za tujce (CT) in Azilni dom,
- prostori za pridržanje v Slovenski vojski in
- vsi drugi kraji v smislu 4. člena Opcijskega protokola (npr. policijska intervencijska vozila ipd.).

Varuh v svoji vlogi DPM vključuje strokovnjake s čim širšim naborom priporočenih posebnih znanj. Glede na to, da niti izbrane NVO ne morejo zagotoviti nekaterih drugih ustreznih strokovnjakov in ker niti Varuh med svojimi strokovnjaki nima osebe z znanjem s področja zdravstvenega varstva, smo morali nekatere manjkajoče strokovnjake izbrati sami. **Na podlagi javne objave obvestila o zbiranju ponudb za uvrstitev na seznam zdravnikov izvedencev, ki bodo Varuhu strokovno pomagali ugotoviti, razjasniti ali presoditi dejstva, ki bi kazala na primere mučenja in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja, oziroma podpreti Varuha pri njegovih obiskih krajev, kjer je osebam odvzeta prostost, s potrebnim strokovnim znanjem, ki ga Varuh nima, smo opravili izbor zdravnikov izvedencev.** Na tej podlagi smo leta 2017 sodelovali z izr. prof. dr. Petrom Pregljem, dr. med., spec. psih., in doc. dr. Milanom Popovičem, dr. med., spec. splošne kirurgije. Posamezni izvedenec, ki ga Varuh izbere s seznama glede na vrsto in kraj posameznega obiska, naloge opravlja po odredbi in navodilih Varuha v sodelovanju z njegovimi strokovnimi sodelavci tako, da sodeluje pri načrtovanem obisku in daje pisne odgovore na Varuhova vprašanja v vlogi DPM ter poda svoje ugotovitve zlasti o ustreznosti zdravstvenega varstva in ravnanja z osebami, ki jim je odvzeta prostost.

Izbrane NVO naloge in pooblastila pri obiskih opravljajo s svojimi osebami, usposobljenimi za posamezna področja nadzora, kot člani skupine, ki jo Varuh določi za vsak posamezen obisk posebej. **Vsaka skupina, ki opravlja nadzor, je tako sestavljena iz predstavnikov Varuha in izbranih organizacij, pri čemer se upošteva program obiskov, ki ga v ta namen sprejme Varuh v sodelovanju z izbranimi organizacijami, po potrebi pa tudi druge okoliščine, zaradi katerih bi bil potreben takojšen obisk.**

DPM o vsakem obisku pripravi izčrpno (končno) **poročilo o ugotovitvah o obiskani ustanovi.** To poročilo vsebuje tudi predloge in priporočila za odpravo ugotovljenih nepravilnosti in izboljšanje stanja, vključno z ukrepi za zmanjšanje možnosti nepravilnega ravnanja v prihodnje. Pri pripravi poročila o opravljenem obisku sodelujejo tako Varuhovi predstavniki kot predstavniki izbranih NVO. Vsak sodelujoči pri obisku, torej tudi osebe iz NVO, mora namreč pripraviti kratko poročilo o lastnih ugotovitvah z obiska, skupaj s predlogi, ki so del poročila o opravljenem nadzoru. Poročilo se pošlje pristojnemu organu, tj. nadrejenemu organu obiskane ustanove, s predlogom, da ta v postavljenem roku zavzame stališče do navedb ali priporočil v tem poročilu in jih sporoči Varuhu. S poročilom se seznanj tudi obiskana ustanova, v nekaterih primerih (ko gre za obiske socialnovarstvenih ustanov, psihiatričnih bolnišnic in vzgojnih zavodov) pa se izdelava tudi predhodno poročilo.

Za izdelavo poročila o obisku je praviloma pristojen predstavnik Varuha, čeprav je lahko za njegovo izdelavo določena tudi oseba iz izbrane NVO. Na podlagi končnega poročila, odziva pristojnega organa nanj in morebitnih dodatnih stališč DPM se o vsakem obisku pripravi tudi **krajše poročilo o obisku**, ki se objavi na spletu.⁵

1.3 Nekaj statističnih podatkov o obiskih DPM in drugih aktivnostih v letu 2017

DPM je leta 2017 opravil 80 obiskov krajev odvzema prostosti, pri čemer je obiskal:

- 27 lokacij policijskega pridržanja oziroma zadržanja,

⁵ Glej: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/>.

- 21 lokacij zavodov za prestajanje kazni zapora (vključno s prevzgojnim domom),
- 1 lokacijo odvzema prostosti tujcev.
- 2 lokaciji psihiatričnih bolnišnic,
- 10 lokacij posebnih socialnovarstvenih zavodov,
- 15 lokacij domov starejših in
- 4 lokacije zavodov s področja vzgoje in izobraževanja otrok in mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami.

Navedeni obiski so bili v **18 primerih tematski** (tako smo obiskali 13 zavodov za prestajanje kazni zapora in pet posebnih socialnovarstvenih zavodov), opravili smo tudi **18 kontrolnih obiskov** (pri katerih predvsem preverjamo uresničitev podanih priporočil ob prejšnjem obisku). Velika večina navedenih obiskov je bila **opravljena brez predhodne napovedi**, saj so bili **napovedani le štiri obiski** (obisk ene PP in ene PB ter enega ZPKZ zaradi prisotnosti tujcev, ki so bili v skupini za obisk, dan pred obiskom je bil napovedan tudi obisk ZPKZ Dob pri Mirni, ki je največji zavod za prestajanje kazni zapora, in to zaradi boljše organizacije poteka obiska).

Več podatkov o obiskih DPM v letu 2017 je razvidnih iz naslednjih tabel in pregleda aktivnosti DPM v prilogi.

Splošni podatki o obiskih 2017

	Policijske postaje	Zavodi za prestajanje kazni zapora + PD Radeče	Center za tujce	Psihiatrične bolnišnice (vključno s forenzično enoto)	Posebni socialnovarstveni zavodi	Domovi starejših	Vzgojni zavodi	SKUPAJ
Število obiskov	27	21⁶	1	2	10⁷	15	4	80
Število enodnevnih	27	19	1	2	10	15	4	78
Število dvodnevnih		2						2
Napovedani obiski	1 (prisotna italijanska predstavnik)	2 (prisotna italijanska predstavnik)		1 (prisoten tuj izvedenec)				4
Nenapovedani obiski	26	19	1	1	10	15	4	76
Redni obisk	25	8	1			9	1	44
Kontrolni obisk	2			2	5	6	3	18
Tematski obisk		13			5			18
Dopoldne	27	21	1	2	8	15	2	76
Popoldne					2		2	4
Sodelovanje izvedenca		2				6	1	9

Sodelovanje nevladnih organizacij pri obiskih v posameznih institucijah v letu 2017

Število članov NVO in aktivnih članov:

	Število vseh članov	Število aktivnih sodelujočih pri obiskih v letu 2017
Pravo za VSE	9	6
PIC	4	4

⁶ 13 obiskov je tematskih, in sicer na temo ranljivih zaprtih oseb (starostnikov, oseb z gibalnimi ovirami ...), za katere je bil 23. 5. 2017 v zavode in njihove dislocirane oddelke poslan vprašalnik z rokom za odgovor 15. 7. 2017. Po prejemu vprašalnikov so bili opravljeni obiski vsakega od zavodov in njihovih dislociranih oddelkov. O teh obiskih je bilo pripravljeno skupno tematsko poročilo.

⁷ Med posebne socialnovarstvene zavode so vključene tudi enote domov starejših, kjer skrbijo za mlajše osebe s težavami v duševnem zdravju (enote kombiniranih zavodov). 5 obiskov je bilo v okviru tematskega obiska.

	Število vseh članov	Število aktivnih sodelujočih pri obiskih v letu 2017
Mirovni inštitut	4	2
Novi paradoks	6	1
Karitas	1	1
ZDUS	7	3
DRPDNM	4	1
SKUP	7	4
SKUPAJ	42	22

Sodelovanje nevladnih organizacij pri izdelavi končnega poročila v letu 2017

	Policijske postaje	Zavodi za prestajanje kazni zapora + PD Radeče	Center za tujce	Psihiatrične bolnišnice	Posebni socialnovarstveni zavodi	Domovi starejših	Vzgojni zavodi
Pravo za VSE	1	1			6	6	
Končno poročilo	1					5	
PIC	3	1	2 ⁸			1	
Končno poročilo	3						
Mirovni inštitut	3	1				2	1
Končno poročilo	3						
Novi paradoks				2	1		2
Končno poročilo							1
Karitas							1
Končno poročilo							
ZDUS		1 ⁹			2	4	2
Končno poročilo							1
DRPDNM	1	1					
Končno poročilo	1	1					
SKUP	2	4			1	4	3
Končno poročilo	2	3				1	1
Skupaj izdelanih poročil	10	4				6	3

1.4 Predlogi in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom

DPM lahko predloži tudi predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom (19. člen Opcijskega protokola). To možnost Varuh v vlogi DPM uporablja že pri pripravi posameznih priporočil, neposredno pa v postopku priprave posameznih predlaganih zakonov ali njihovih sprememb in dopolnitev na področju omejitve osebne svobode. Nekaj teh primerov iz leta 2017 v nadaljevanju tudi posebej izpostavljam. Seveda se predvsem pripravljavec predloga zakona ali zakonodajalec sam odloči, ali in koliko bo upošteval naše pripombe. Varuh pri pripravi konkretnih zakonskih rešitev zaradi svojega položaja ne more sodelovati, da ne bi bil pozneje deležen očitkov, da je sodeloval pri oblikovanju zakona.

⁸ Prisotni tudi dve zunanji strokovnjakinji.

⁹ Pri vseh 13 tematskih obiskih zavodov in njihovih distlociranih oddelkih je sodelovala ista oseba.

Svoje pripombe k predlogu sprememb in dopolnitev **Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol)**, ki ureja naloge in pooblastila policistov, smo podali že ob predstavitvi osnutka novele ZNPPol leta 2015 in nato tudi v nadaljnjem postopku priprave novele zakona. Kar nekaj naših pripomb glede načrtovanih sprememb in dopolnitev ZNPPol je bilo tudi upoštevanih. Ker smo presodili, da je več določb novele ZNPPol-A, ki je bila sprejeta leta 2017, v neskladju z Ustavo RS in Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, smo glede nekaterih zakonskih rešitev vložili zahtevo za presojo ustavnosti. Na odločitev Ustavnega sodišča RS še čakamo.

V postopku priprave novele ZNPPol-A smo posebno pozornost namenjali **uvedbi paralizatorja kot prisilnega sredstva**. Glede njegove uvedbe smo (bili) zadržani, saj smo menili (tako kot CPT), da bi ta morala biti strogo omejena le na primere, ko gre za resno in neposredno ogrožanje življenja ali nevarnost resnejše poškodbe, če te ni mogoče preprečiti drugače, ko gre torej za edino možnost namesto uporabe drugih, bolj tveganih sredstev za povzročitev poškodbe ali smrti (kot je na primer strelno orožje). Veseli nas, da je bilo kar nekaj naših pripomb v pripravi predloga zakona prav v tem delu tudi upoštevanih.

Žal pripravljavec oziroma zakonodajalec ni sledil rešitvam, ki so predvidevale zaostreno uporabo paralizatorjev. Menili smo namreč, da bi moral v primeru uvedbe paralizatorja kot prisilnega sredstva že zakon določati, da bodo paralizatorje lahko uporabljali le tisti policisti, ki opravljajo naloge v intervencijskih skupinah ali pri drugih podobnih oblikah dela. Temu je vendarle sledila **novela Pravilnika o policijskih pooblastilih**. S tem podzakonskim aktom je podrobneje predpisan način izvajanja policijskih pooblastil. Zaradi novele ZNPPol-A je bil ta spremenjen in dopolnjen (Uradni list RS, št. 59/2017) po pridobitvi našega predhodnega mnenja (kot to določa drugi odstavek 33. člena ZNPPol). Pri tem želimo posebej pozdraviti novi člen 43.a pravilnika, ki določa zaostreno uporabo električnega paralizatorja. Uporabo električnega paralizatorja pravilnik dovoljuje le policistom, ki opravljajo naloge v intervencijskih skupinah in drugih podobnih oblikah dela, policistom specialne enote in mobilnim kriminalističnim oddelkom in tako v tem delu sledi tudi priporočilom CPT.

S pripombami smo sodelovali tudi pri pripravi **novele Kazenskega zakonika (KZ-1E)**, ki je prinesla kar nekaj pomembnih novosti na področju urejanja kazenske odgovornosti, med drugim tudi opredelitev namena kaznovanja. Opredelitev namena kaznovanja smo še posebej pozdravili, saj menimo, da je nujno potrebna in tudi koristna, zlasti na področju izvrševanja kazenskih sankcij. Ob tem smo predlagali še dodaten razmislek o tem, da bi se v opredelitvi namena kaznovanja še posebej poudarila potreba po osmislenju časa prestajanja kazni zapora tako, kot to poudarjajo Standardna minimalna pravila Združenih narodov za ravnanje z zaporniki (Pravila Nelsona Mandele) v 4. členu s poudarjanjem, da se mora čas prestajanja zapora uporabiti, kolikor je mogoče, za zagotavljanje ponovne vključitve osebe v družbo po izpustitvi iz zapora, da se to potem sposobne ravnati se po zakonih in živeti samostojno življenje.

Začetni predlog te novele je odpravljal tudi dosmrtno kazen zapora, vendar še ni bila odpravljena. Tudi to (začetno) predlagano spremembo smo pozdravili. Varuh je bil namreč že ob uvedbi kazni dosmrtnega zapora zadržan.

Tudi v postopku nastajanja **novele Zakona o kazenskem postopku (ZKP)**, ki leta 2017 še ni bila sprejeta, je Varuh Ministrstvu za pravosodje (MP) kot pripravljavcu predlaganih sprememb in dopolnitev tega zakona na zaprosilo večkrat posredoval svoje pripombe.

Poleg ZKP izvrševanje pripora podrobneje ureja **Pravilnik o izvrševanju pripora**. MP je leta 2017 pripravilo njegovo novelo, in sicer Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o izvrševanju pripora (Uradni list RS, št. 41/2017). V postopku njegove priprave smo pozdravili spremembe in dopolnitve, s katerimi se želi doseči hitro ukrepanje, da se preprečijo razmere, v katerih bi se lahko kršila prepoved mučenja, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja, ki je določena v 18. členu Ustave RS in 3. členu Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP), in tako zagotoviti dodaten ukrep za preprečevanje podobnih kršitev, kot so bile ugotovljene v sodbah Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP) v zadevi Mandič in Jovič proti Sloveniji. Menimo pa, da gre (glede na njegovo vsebino) za tako pomembno pravno sredstvo, ki mora imeti temelj v zakonu. Zato smo v tem delu predlagali tudi ustrezne dopolnitve oziroma spremembe ZKP, saj urejanje tega le (s širitvijo) pravilnika po našem stališču ne zadostuje. MP je v odzivu na naše pripombe sporočilo, da se z navedeno novelo pravilnika dopolnjuje tudi z ZKP-N predlagana sprememba 212. člena ZKP, ki med razlogi za prerazporeditev pripornika izrecno določa tudi prezasedenost zavoda. Sicer pa je vzpostavljen poseben mehanizem prerazporejanja zapornikov in pripornikov v primeru doseganja operativnih zmogljivosti zavoda, ki se izvaja v praksi. Poleg tega so priporniki zaradi neustreznih prostorskih razmer v priporu že učinkovito uveljavljali pravico do odškodnine.

Napovedalo je tudi, da bodo naši predlogi glede dodatnega zakonskega urejanja učinkovitega pravnega sredstva proučeni z vidika morebitnih prihodnjih sprememb na zakonski ravni.

MP je leta 2017 pripravilo predlog **novle Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1)**, ki po njegovih zagotovilih izboljšuje normativni okvir in zagotavlja ustrežnejšo pravno podlago za izvrševanje kazenskih sankcij. V postopku njegove priprave smo s svojimi pripombami sodelovali tudi sami. Novela je bila pripravljena na podlagi ugotovitev ob spremljanju in presoji posledic veljavne zakonodaje v praksi. Tako je bilo treba zagotoviti ustrezno zakonsko podlago za pravilno in dosledno ureditev pooblastil pravosodnih policistov, ki so zdaj pretežno urejena le na podzakonski ravni. Spremembe in dopolnitve zakona so bile po navedbah MP potrebne tudi zaradi njegove uskladitve z zakonodajo s področja prekrškov, ki uvaja nadomestni zapor, in z novim zakonom o probaciji. Pristojna probacijska enota bo tako med drugim prevzela nekatere naloge sodišča, policije in centrov za socialno delo, ki se nanašajo na hišni zapor, delo v splošno korist ter pogojno obsodbo. Nekatere naloge bo prevzela tudi uprava za probacijo. Še zlasti pomembno pa je, da se novela usklajuje z ureditvijo z evropsko zakonodajo s področja pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj. Z novelo zakona se ureja tudi postopek za izvršitev izгона tujca iz države. Novela zakona predvideva tudi izpolnitev nekaterih naših priporočil iz preteklosti, kot je zagotavljanje varnosti oškodovanca z obveščeno o izhodih, odpustu ali pobegu obsojenca, in upoštevanje drugih naših priporočil in predlogov, na primer pri ureditvi posebne namestitve obsojenca, kadar obstajajo razlogi za poseben strožji režim prestajanja kazni.

Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) je leta 2017 pripravila **Strategijo Uprave Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij (2017–2020)**. Sprejem strategije smo pozdravili, saj menimo, da gre za dobrodošel dokument za delo zaporskega sistema oziroma za uresničevanje njegovega poslanstva, poleg opredelitve namena kaznovanja že v noveli KZ-1E. Ob tem smo spodbudili tudi napovedano izdelavo akcijskega načrta, ki bo podrobno časovno opredelil posamezne ukrepe, potrebne vire, spremljanje uresničevanja zastavljenih ukrepov in doseganje ciljev. Upamo, da bodo pri tem v pomoč tudi naša priporočila, ki jih podajamo ob obravnavi pobud zaprtih oseb, in tista z obiskov v vlogi državnega preventivnega mehanizma.

Sistem zdravstvene in socialnovarstvene skrbi na področju duševnega zdravja, nosilce te dejavnosti, pravice osebe med zdravljenjem v oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice, obravnavo v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda in v nadzorovani obravnavi določa **Zakon o duševnem zdravju (ZDZdr)**. Varuh je že večkrat priporočil celovito strokovno spremljanje in analiziranje izvajanja ZDZdr in na podlagi teh ugotovitev pripravo predlogov sistemskih sprememb, ki bodo odpravile ugotovljene pomanjkljivosti, poenostavile zdajšnje zakonsko določene postopke in zagotovile visoko raven spoštovanja temeljnih pravic oseb med zdravljenjem v oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice ali obravnavo v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda. Pri obravnavanju pobud, ki zadevajo osebe, nastanjene v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov, in ob obiskih državnega preventivnega mehanizma v teh institucijah smo namreč zaznali že več težav pri izvajanju ZDZdr. Med temi je tudi pomanjkljiva ureditev postopka sprejema oseb v varovani oddelek socialnovarstvenega zavoda brez privolitve.

Že nekaj časa tudi opozarjamo na potrebo po **posodobitvi strokovnih smernic za uporabo posebnih varovalnih ukrepov (PVU)**. Zato je bilo obetajoče sporočilo Ministrstva za zdravje oktobra 2016, da je Razširjeni strokovni kolegij za psihiatrijo (RSK) imenoval skupino strokovnjakov za pripravo oziroma obnovo Priporočil in smernic za uporabo PVU v psihiatriji in pojasnil, da naj bi imenovana skupina omenjena priporočila predstavila na slovenskem psihiatričnem kongresu novembra 2016, saj gre za pomembno nacionalno zadevo. Sredi leta 2017 nas je RSK seznanil, da omenjena skupina svoje delo končuje, smernice naj bi po potrditvi v omenjeni skupini sprejel RSK za psihiatrijo, predstavljene naj bi bile Združenju psihiatrov. Prejeli smo tudi zagotovilo, da nam bodo smernice po potrditvi na RSK poslali, vendar jih do začetka leta 2018 nismo prejeli. Iz informacije od RSK (januar 2018) pa izhaja, da je ta vendarle že prejel posodobitev teh smernic, a je predlagal še nekatera dopolnila, ki naj jih skupina predloži do naslednjega sestanka RSK, tj. februarja 2018.

Pri obravnavi pobud, ki se nanašajo na osebe v socialnovarstvenih zavodih, Varuh velikokrat naleti na nezadovoljstvo z **veljavnimi standardi in normativi socialnovarstvenih storitev, predvsem s kadrovskimi normativi teh storitev**. V Odzivnem poročilu Vlade Republike Slovenije na Poročilo o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma v letu 2016 z dne 27. 7. 2017 je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti v zvezi ugotovitvami državnega preventivnega mehanizma ob obiskih domov za starejše in posebnih socialnovarstvenih zavodov, ki se nanašajo na nizke kadrovske normative oziroma še posebej na premalo osebja ob vikendih, že pojasnilo, da se zaveda, da so standardi

in normativi socialnovarstvenih storitev potrebni prenove. To naj bi bila tudi ena od prednostnih nalog ministrstva. Ministrstvo je pojasnilo, da je bila ustanovljena delovna skupina za pripravo **osnutka Pravilnika o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o standardih in normativih socialnovarstvenih storitev** in da se načrtuje, da bo delovna skupina jeseni 2017 nadaljevala svoje delo, v predloge sprememb in dopolnitev standardov in normativov socialnovarstvenih storitev pa naj bi bili vključeni tudi predlogi državnega preventivnega mehanizma. To je vsekakor spodbudna novica, uresničitev napovedi ministrstva pa bomo natančno spremljali.

1.5 Uresničevanje priporočil DPM

Uresničevanje priporočil DPM je zaveza države pogodbenice Opcijskega protokola. Po 22. členu Opcijskega protokola morajo namreč pristojni organi države pogodbenice obravnavati priporočila DPM in z njim vzpostaviti dialog o mogočih ukrepih za izvedbo priporočil. V tej zvezi smo tudi v letu 2017 posamezne teme s tega področja obravnavali na srečanjih s predstavniki odgovornih ministrstev in drugih organov. Tako smo se na primer v okviru priprav za izdelavo usmeritev in obveznih navodil za pripravo načrta dela policije ter načrtovanje nadzorov nad policijo v obravnavanem letu (kot je to običajno) srečali z Direktoratom za policijo in druge varnostne naloge MNZ in posamezno problematiko obravnavali tudi z generalnim direktorjem Policije oziroma Generalno policijsko upravo. Na delovni obisk smo sprejeli tudi generalnega direktorja UIKS in njegovi sodelavki. V pogovoru smo pozornost namenili vprašanjem problematike zaprtih oseb v Republiki Sloveniji, uresničevanju Varuhovih priporočil s področja pobud pripornikov in obsojenca in priporočil Evropskega odbora za preprečevanje mučenja, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT), Strategiji UIKS, nameščanju in premeščanju obsojenca v svobodnejše režime prestajanja kazni ter kadrovske problematiki na področju pravosodnih policistov. Posamezno problematiko smo reševali tudi v medresorskih delovnih skupinah (na primer na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti).

Uspeh uresničevanja priporočil z obiskov DPM za leto 2017 podrobneje prikazujemo v nadaljevanju tega poročila v posameznih vsebinskih poglavjih. Nekatera priporočila še posebej izpostavljamo, sicer pa opozarjamo na bistveno ugotovljeno problematiko. **Vsa priporočila in odzive pristojnih na njih sicer objavljamo v povzetkih poročil na spletni strani Varuha.**¹⁰ Na podlagi prejetih odzivov na naša priporočila smo pripravili pregled upoštevanja oziroma uresničitve priporočil, ki jih je v letu 2017 pripravil DPM, pri čemer smo upoštevali, ali je obiskana ustanova ali/in nadrejeno ministrstvo sprejelo priporočilo DPM, ga uresničila ali ga ni sprejelo. Kadar povratne informacije izrecno nismo prejeli, je to označeno s »Ni podatka«, upoštevat pa je treba tudi, da nekaterih odzivnih poročil v času priprave tega zapisa (31. 1. 2018) še nismo prejeli, kar je označeno s »Še ni odzivnega poročila«. Uresničitev naših priporočil seveda redno preverjamo tudi ob naših naslednjih obiskih v zadevnih ustanovah.

	Število priporočil	Sprejeta	Nesprejeta	Uresničena	Ni podatka	Še ni odzivnega poročila
SVZ	170	40	5	76	0	49
PSVZ	24	10	0	8	6	0
PB	20	12	0	6	0	2
PP	172	49	28	94	1	0
CT	18	0	0	0	0	18
VZ	48	26	2	12	0	5
ZPKZ	163	67	20	49	1	26
SKUPAJ	615	204	55	245	8	100

Poleg najpomembnejšega preventivnega učinka obiskov, katerih namen je preprečiti mučenje ali drugo slabo ravnanje, še preden se zgodi, ugotavljamo, da so se v mnogih obiskanih ustanovah prav zaradi naših priporočil izboljšale bivalne razmere in ravnanje z osebami, ki jim je odvzeta prostost.

¹⁰ Glej: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/>.

To kaže tudi število vseh že uresničenih priporočil od skupno 615 priporočil leta 2017, ki je 245, 204 sprejetih priporočil oziroma število nesprejetih, ki je 55.

Ne gre prezreti ponovnega **obiska odbora** CPT v Sloveniji v začetku leta 2017 (pred tem je bil na obisku v letu 2012), ki je obiskal več ustanov, v katerih so nastanjene osebe, ki jim je odvzeta prostost. Na tej podlagi je v svojem poročilu podal nekatere pripombe in priporočila (nekatera od njih izpostavljamo tudi v tem poročilu), ki jih je naša država zavezana upoštevati oziroma odpraviti vse ugotovljene pomanjkljivosti, kar bomo vsekakor spremljali. Zlasti pa bomo spremljali uresničevanje tistih, ki se skladajo z našimi ugotovitvami oziroma priporočili.

1.6 Mednarodne in druge dejavnosti DPM

Poleg obiskov krajev odvzema prostosti DPM opravlja tudi številne druge aktivnosti, kot so že navedena priprava predlogov in pripomb k veljavnim ali predlaganim zakonom, priprava in izvedba predstavitev za tuje delegacije oziroma obiskovalce, priprava odgovorov na vprašanja raznih mrež oziroma drugih DPM-jev in organov, udeležba na srečanjih idr. Hkrati DPM organizira pogovore s predstavniki posameznih državnih organov (tudi z ministri) in tudi drugače predstavlja Varuhovo delovanje na tem področju (kot so tiskovne konference, usposabljanja za pravosodne policiste in drugo).

Za vse člane DPM (tudi sodelujoče nevladne organizacije) Varuh pripravlja še razne oblike izobraževanja in delovna srečanja, na katerih obravnavamo vidike skupnega delovanja z NVO. Tako je Varuh **11. 1. 2017 pripravil srečanje vseh predstavnikov nevladnih organizacij, sodelujočih pri delu DPM**. Pregledali smo aktivnosti v preteklem letu in jih ocenili kot uspešne. Govorili smo tudi o delu DPM v prihodnje. Ugotavljali smo potrebo po t. i. tematskih obiskih, v katerih bomo še posebej pozorni na določene vidike obravnave oseb, ki jim je odvzeta prostost (na primer položaj otrok in mladostnikov ali drugih ranljivih skupin). **Srečanju je sledil posvet o komunikaciji z osebami s težavami v duševnem zdravju**. V uvodnem delu je mag. Jure Markič, član DPM enote Varuha, predstavil nekaj izkušenj pri opravljanju razgovorov s stanovalci socialnovarstvenih zavodov ob dosedanjih obiskih DPM. Ivan Šelih, namestnik varuhinje, je opozoril na priporočene standarde mreže DPM jugovzhodne Evrope in ter drugih organizacij (na primer CPT) za socialnovarstvene zavode. Predstavnici združenja Spominčica – Alzheimer Slovenija sta predstavili demenco, njeno prepoznavanje in odnos okolice do bolnikov s to boleznijo, s katero se spopada več kot 33 tisoč Slovencev, z njimi pa se z njenimi bolezenskimi znaki in posledicami spoprijemajo tudi njihovi svojci, prijatelji in znanci. Posvet se je končal s predavanjem izr. prof. dr. Petra Preglja, zunanjega izvedenca DPM, ki je udeležencem zelo podrobno in pregledno predstavil posamezne psihične motnje, ob tem pa velik poudarek dal posebnostim komunikacije z osebami s tovrstno motnjo. Enotno stališče vseh udeležencev je bilo, da bodo novopridobljena znanja lahko uspešno uporabili pri nadaljnjem delu DPM oziroma ob obiskih socialnovarstvenih zavodov, psihiatričnih bolnišnic in tudi drugih institucij, kjer je posameznikom omejena svoboda gibanja.

Poleg tega člani DPM sodelujejo na dogodkih doma in v tujini, na katerih predstavljajo svoje delovanje in dosedanje izkušnje. Tako se je namestnik varuhinje Ivan Šelih od 16. do 17. 5. 2017 v **Astani**, glavnem mestu Kazahstana, udeležil foruma državnih preventivnih mehanizmov (DPM) z naslovom **Preprečevanje mučenja: izkušnje Kazahstana in v mednarodnem prostoru (First Forum of the National Preventive Mechanism Prevention of torture: Kazakhstan and International experience)**. Gostitelj dogodka je bil ombudsman Kazahstana, soorganizator pa Svet Evrope in druge mednarodne institucije. Z dogodkom so obeležili 10. obletnico začetka veljavnosti Opcijskega protokola h Konvenciji Organizacije združenih narodov proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, opravili njegovo promocijo in spodbudili učinkovitost obstoječih DPM. Poleg več kot 100 udeležencev iz Kazahstana so se ga udeležili tudi predstavniki srednjeazijskih institucij za varstvo človekovih pravic oziroma DPM in predstavnik DPM iz Velike Britanije. Namestnik Šelih je udeležencem dogodka predstavil delovanje in dosedanje izkušnje DPM v Sloveniji, kjer njegove naloge in pooblastila izvaja Varuh skupaj z izbranimi nevladnimi organizacijami. Zlasti za predstavnike DPM Kazahstana je bila njegova predstavitev še posebej zanimiva, saj po vzoru iz Slovenije tudi v Kazahstanu pri izvajanju nalog in pooblastil DPM sodelujejo ombudsman Kazahstana in predstavniki nevladnih organizacij oziroma civilne družbe.

Namestnik Ivan Šelih je DPM Slovenije predstavil tudi v **Tuniziji**. Na povabilo Sveta Evrope se je 15. in 16. 12. 2017 v Hammametu v Tuniziji udeležil mednarodnega kolokvija državnih preventivnih mehanizmov

(DPM), poimenovanega kot International Colloquium of National Preventive Mechanisms – Repositories and practices. Dogodek bil organiziran v okviru skupnega projekta Evropske unije in Sveta Evrope s podnaslovom **Za krepitev demokratičnega upravljanja v južnem Sredozemlju (Towards Strengthened Democratic Governance in the Southern Mediterranean)** in so se ga poleg predstavnikov DPM in drugih organov Tunizije, udeležili predstavniki številnih drugih DPM in mednarodnih mehanizmov (na primer SPT in NPM Obs). Obravnavani so bili številni vidiki delovanja DPM, kot je sodelovanje s civilno družbo, vrste in trajanje obiskov, metode dela, priprava na obisk, priprava priporočil in poročil, obravnavanje posamičnih pritožb in preventivna narava obiskov. Govorili so tudi o vzpostavljanju dialoga s pristojnimi organi za uresničitev priporočil, o sodelovanju z drugimi DPM-ji in povezovanju. Namestnik Šelih je tudi tem udeležencem srečanja podrobneje predstavil način izvajanja nalog in pooblastil DPM v Sloveniji, zlasti pa sodelovanje Varuha z izbranimi nevladnimi organizacijami na tem področju. V svoji predstavitvi je tudi posebej razložil pozornost, ki jo daje DPM v Sloveniji ranljivim skupinam. Opozoril je na v letu 2017 pripravljeno posebno poročilo o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov in na poročilo o razmerah za ranljive zaprte osebe. Ob tem tudi sicer namenimo posebno pozornost institucionalni obravnavi starejših oseb (zlasti tistih z demenco), oseb z duševnimi motnjami, mladoletnikom in drugim osebam, ki imajo posebne potrebe.

Še naprej ostajamo aktivni tudi v **mreži South-East Europe (SEE) NPM Network**,¹¹ katere namen je med drugim vzpostaviti boljše sodelovanje, izmenjavo izkušenj in izvesti številne skupne dejavnosti za učinkovitejše opravljanje nalog in pooblastil DPM za območje jugovzhodne Evrope, ki izhajajo iz Opcijskega protokola. Tako smo se 25. do 26. 5. 2017 v Beogradu udeležili srečanja, kjer smo obravnavali problematiko oseb z motnjami v duševnem zdravju v pridržanju (detenciji). Gre za eno izmed posebej ranljivih skupin, ki je lahko pridržana v različnih zaprtih ustanovah, kot so policijske postaje, zapori, socialnovarstvene ustanove, psihiatrične bolnišnice in ostalo. Srečanja so se udeležili vsi člani mreže ter nekateri drugi predstavniki DPM oziroma institucij za varovanje človekovih pravic in mednarodnih organizacij. Namestnik Šelih je kot predsedujoči pravne sekcije mreže v pozdravnem nagovoru poudaril, da so osebe z motnjami v duševnem zdravju porinjene na rob družbenega dogajanja ter zaradi svojega položaja še posebej ranljive in nemočne. Zaradi težav, s katerimi se spoprijemajo, namreč težko zmorejo same poskrbeti za svoje interese, napisati vlogo ali pritožbo. Kot take so še posebej izpostavljene različnim tveganjem in diskriminaciji ter morebitnim zlorabam v času pridržanja. Prav zato je obveza vseh DPM, da poskrbijo, da se jim zagotovi ustrezna in dostojna obravnava.

Udeležili smo se tudi srečanja mreže SEE NPM Networka 5. do 6. 7. 2017 v Podgorici, kjer smo **obravnavali problematiko zagotavljanja zdravstvene oskrbe v zaporih in psihiatričnih ustanovah**. Tudi na tem srečanju je namestnik Šelih v uvodnem pozdravu kot predsedujoči pravne skupine mreže poudaril, da je pri ocenjevanju stanja zdravstvene oskrbe treba izhajati iz splošnega načela, da so zaprte osebe upravičene do enake stopnje zdravstvene oskrbe kot vsi ostali. Gre za temeljno in neodtujljivo pravico vsake zaprte osebe. Le ustrezna zdravstvena oskrba lahko zagotavlja kakovost življenja v zaprti ustanovi. Neustrezna zdravstvena oskrba pa lahko vodi k nehumanemu in ponižujočemu ravnanju. Ne gre tudi prezreti, da zdravstvena služba pomembno prispeva k preprečevanju slabega ravnanja, s skrbnim beleženjem zdravstvenih stanj zaprtih oseb, zagotavljanjem ustrezne zdravniške pomoči, opozarjanjem (reagiranjem) na morebitna skrb vzbujajoča zdravstvena stanja in preventivnimi dejavnostmi. Udeleženci so sicer v nadaljevanju srečanja izmenjali poglede glede dostopnosti do zdravnika, enakosti zdravstvene oskrbe, o pristanku na zdravniško obravnavo in zaupnosti, preventivni zdravstveni negi, pomoči osebam s posebnimi potrebami, poklicni neodvisnosti in strokovnosti. Vse to spremlja tudi CPT ob obiskih pri zdravstveni službi v zaporih. Srečanje se je končalo z ugotovitvijo, da mora biti zdravstvena služba v zaporih del javne zdravstvene mreže (tako kot je to na primer urejeno v naši državi), ob poudarjanju posebnih in dodatnih nalogah in položaju zdravstvene službe pri oskrbi zaprtih oseb.

Nedvomno je zdravstveno varstvo zelo pomembno tudi pri pacientih, ki so zadržani v psihiatrični bolnišnici. Pri tem je predstavnik Slovenije poudaril nujnost razmejitev med zadržanjem v oddelku pod posebnim nadzorom in zdravljenjem. Ker gre za pomembno vprašanje, je bilo to tudi predmet živahne razprave drugi dan posveta. Čeprav se je na prvi pogled zdelo, da so mnenja udeležencev različna, se je po razpravi pokazalo, da se glede bistva strinjajo, kar je omogočilo, da je bil na podlagi izraženih mnenj izoblikovan tudi ustrezen zaključek, ki bo nedvomno predstavljal smernico vsem DPM-jem tega območja, pa tudi širše. Tako kot to poudarjajo tudi standardi CPT, mora biti namreč temeljno načelo pacientova pravica, da svobodno in ob poznavanju vseh dejstev pristane na ali zavrne zdravljenje. Dejstvo prisilne hospitalizacije samo po sebi še ne bi smelo vključevati tudi prisilnega zdravljenja brez privolitve pacienta.

¹¹ Glej: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/south-east-europe-npm-network/>.

To pomeni, da bi moral imeti vsak priseben pacient - prostovoljno ali prisilno hospitaliziran - možnost, da zavrne zdravljenje ali kakršnokoli medicinsko intervencijo. Vsako odstopanje od tega osnovnega načela bi moralo temeljiti na zakonu in biti omejeno na jasne in strogo določene izjemne okoliščine.

Na sestanku mreže SEE NPM Network v Beogradu 12. in 13. 12. 2017 pa smo obravnavali metodologijo dela DPM. Člani mreže so ob koncu srečanja, na katerem so se dogovorili o svojem prihodnjem delu, izbrali tudi novega predsedujočega mreže, ki je DPM Črne gore, pravno skupino bo v naslednjem letu vodil DPM Avstrije in zdravstveno DPM Srbije.

V gosteh pri DPM Slovenije pa je bila v letu 2017 delegacija iz Tadžikistana. Sestavljali so jo varuh človekovih pravic Alizoda Zarif in predstavniki drugih organov: urada predsednika republike, vrhovnega sodišča, vrhovnega državnega tožilstva, pravosodja, parlamenta, univerze in dveh predstavnikov nevladnih organizacij. Delegacija je prišla v Slovenijo z namenom podrobneje seznaniti se z DPM, poleg tega pa tudi z delovanjem drugih državnih organov, ko gre za obravnavo oseb, ki jim je odvzeta prostost.

Predstavniki Varuha so članom delegacije predstavili svoje delo in aktivnosti, zlasti pa pravni okvir delovanja DPM in način opravljanja nalog in pooblastil DPM. Tako so jih podrobneje informirali o poteku obiska DPM na policijski postaji, v zaporu in socialnovarstvenem zavodu. Te ustanove so člani delegacije tudi obiskali in tako imeli možnost (tudi v pogovoru z njihovimi predstavniki) podrobneje spoznati življenje v njih. Aktivnosti na področju zagotavljanja človekovih pravic in preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja ter sodelovanja pri tem z Varuhom so delegaciji predstavili tudi predstavniki Ministrstva za pravosodje. Informacije o sodelovanju pri izvajanju nalog in pooblastil DPM so tuji gostje lahko pridobili tudi neposredno od predstavnikov PIC-a in Mirovnega inštituta. Pričakujemo, da bodo vse posredovane informacije predstavnikom Tadžikistana, ki se pripravljajo na podpis in ratifikacijo Opcijskega protokola, v pomoč, zlasti pri vzpostavitvi, določitvi ali ustanovitvi enega ali več neodvisnih DPM za preprečevanje mučenja.

Obiska DPM na PP Piran in v ZPKZ Koper smo opravili ob prisotnosti opazovalcev iz Italije, in sicer članov organizacije Antigon iz Rima. Ta organizacija v sosednji državi Italiji redno opravlja obiske njihovih zaporov, zato je bil ta dogodek priložnost za medsebojno izmenjavo izkušenj opravljanja preventivnih obiskov zaprtih ustanov. **Poleg tega je bil tudi pri obisku Forenzične enote v Mariboru prisoten predstavnik avstrijskega ombudsmana oziroma DPM Avstrije.**

Predstavniki DPM Slovenije pa smo bili na delovnem obisku pri DPM Republike Hrvaške, ki ga izvaja Pučki pravobranitelj. Glavni namen obiska je bila izmenjava praktičnih izkušenj pri izvajanju preventivnih obiskov. V ta namen sta predstavnici DPM Republike Hrvaške izvedli nenapovedan obisk zapora v Zadru, pri katerem sta, kot opazovalca, sodelovala člana DPM Republike Slovenije. Obisk je bil sicer osredotočen na obravnavo zaprtih oseb v tretmanjskem smislu in uporabi sredstev prisile. Takšna oblika sodelovanja in izmenjava izkušenj izvajanja preventivnih obiskov v okviru mreže SEE NPM Network se je že v preteklosti izkazala kot koristna. Je namreč odlična priložnost za izmenjavo dobrih praks pri opravljanju nalog in pooblastil DPM, hkrati pa tudi spoznavanja načina obravnave zaprtih oseb v drugih državah in v okviru tega tudi pravnega okvira, ki ureja izvrševanje kazenskih sankcij drugje. Kot primer dobre prakse v zaporu Zadar na primer izpostavljam zaupen dostop do zdravstvene službe, saj zaprte osebe prijave za pregled pri zdravniku oddajo v posebne zaprte skrinjice, ki so v vsaki bivalni enoti (odpira jih le zdravstveno osebje).

Predstavniki DPM Slovenije so bili na obisku tudi pri svojih kolegh v Avstriji, kjer so spoznavali način obravnave forenzičnih in poforenzičnih pacientov. Gre za področje, na katerem pri svojem delu ugotavljamo veliko težav.

1.7 Sklep

Menimo, da je **Varuh v sodelovanju z izbranimi nevladnimi organizacijami tudi v letu 2017 še naprej zagotavljal učinkovito izvajanje nalog in pooblastil DPM. Z odzivi pristojnih organov (zlasti obiskanih ustanov) na naše ugotovitve in priporočila za izboljšanje stanja smo večinoma zadovoljni, saj kažejo pripravljenost na sodelovanje, poleg tega tudi za opravljene obiske v letu 2017 ugotavljamo, da poskušajo zlasti obiskane ustanove sprejeti vse ukrepe za potrebne izboljšave, ki so v njihovi domeni.**

Z zadovoljstvom lahko ugotavljamo, da ugotovitve in predlogi ter priporočila za izboljšanje stanja, ki jih Varuh daje v okviru nalog in pooblastil DPM, pogosto dobijo odmev v izboljšanju pogojev in ravnanju z osebami, ki jim je odvzeta prostost. **Pri tem si želimo še boljše in poglobljeno sodelovanje s pristojnimi ministrstvi, zlasti ko gre za problematiko, zaradi katere so potrebne sistemske spremembe na tem področju.** Zato je skrb vzbujalo sporočilo MDDSZ, da na naša poročila s priporočili ne more pravočasno odgovarjati zaradi kadrovskih omejitev. **Tudi sicer na področju delovanja socialnovarstvenih zavodov v povezavi z uporabo ZDZdr ugotavljamo več težav.** Te so povezane s spoštovanjem opredelitve varovanega oddelka, sprejemu oseb v te oddelke (na kar opozarja tudi posebno poročilo DPM), zagotavljanju potrebnega kadra, uporabi posebnih varovalnih ukrepov in drugo. **Pomanjkljivosti pri uporabi posebnih varovanih ukrepov ugotavljamo tudi obiskih psihiatričnih bolnišnic,** zato si na tem področju želimo še bolj poglobljenega sodelovanja, zlasti pa hitrejšega odzivanja Ministrstva za zdravje in drugih akterjev pri sprejemanju ukrepov za izboljšanje stanja (npr. pri čim prejšnji pripravi potrebnih sprememb in dopolnitev ZDZdr in strokovnih smernic za uporabo (posebnih) varovalnih ukrepov). **Tudi Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport že nekaj časa opozarjamo na potrebo po pripravi strokovnih podlag za celotno in enotno obravnavo mladostnikov z navodili za primerno vzgojno ukrepanje, zlasti v primeru mladostnikov s težavami v duševnem zdravju in pridruženim nasilnim ter hetero agresivnim vedenjem.** Zgledno pa je sodelovanje MNZ oziroma policije, ko gre za obravnavo ugotovitev iz obiskov policijskih postaj. Te se večinoma nanašajo na opremljenost prostorov za pridržanje, evidentiranje pridržanja in uveljavljane pravic pridržanih oseb in možnosti za gibanje na prostem. **V zvezi z obravnavo tujcev želimo zlasti opozoriti na obravnavo mladoletnikov, zlasti tistih brez spremstva. Pohvalimo lahko tudi sodelovanje Ministrstva za pravosodje oziroma UIKS.** Na tem področju ostajajo še naprej težave na področju prezasedenosti posameznih zavodov za prestajanje kazni zapora, pri zagotavljanju primernih prostorov za bivanje in možnosti za delo ter zagotavljanje potrebnega kadra in tudi skrbi za še posebej ranljive zaprte osebe (starejše, invalidne in ostale), ki imajo v času prestajanja kazni zapora posebne potrebe.

Sklepno torej ugotavljamo, da DPM s svojim delovanjem pomembno prispeva k izboljšanju položaja oseb, ki jim je odvzeta prostost. Veseli nas tudi, da pri svojih obiskih v letu 2017 nismo ugotovili primerov mučenja ali drugega krutega kaznovanja ali ravnanja, s priporočili za izboljšanje stanja pa opozarjamo na situacije, ki lahko predstavljajo nečloveško ali poniževalno (slabo) ravnanje s posamezniki, ki jim je odvzeta prostost (kot so na primer težave pri zagotavljanju bivalnih prostorov za osebe s težavami v duševnem zdravju in posledično njihovo nameščanje na hodnike in druge skupne prostore socialnovarstvenih zavodov ali celo zavračanje, neustrezna uporaba posebnih varovalnih ukrepov, zagotavljanje ustreznih dnevnih oblačil za paciente psihiatričnih bolnišnic, nastanitev in obravnavi mladoletnih tujcev in zagotovitev ustreznih (zaprtih) prostorov za zdravljenje mladoletnikov s težavami v duševnem zdravju in drugo). Pripominjamo pa, da smo se v enem izmed obravnavanih primerov, ko je pobudnik v opisu postopka policistov z njim izpostavljal grdo ravnanje, čeprav je MNZ zanikalo, da bi policisti v njegovem primeru sploh uporabili prisilna sredstva, obrnili na SDT, Oddelek za preiskovanje in pregon uradnih oseb s posebnimi pooblastili ter predlagali, da pristojni državni tožilec postopanje policistov preveri s stališča morebitne storitve kaznivega dejanja. Odziv tožilstva na naš predlog še čakamo.

Po desetih letih izvajanja nalog DPM v Sloveniji (ugotavljamo tudi, da je prišel čas za nekatere spremembe. Naloge in pooblastila DPM smo pred desetimi leti začeli izvajati predvsem na izkušnjah, ki smo jih pridobili v okviru dejavnosti varuha. Zaradi drugačne narave dela DPM, ki je preventiva, ne pa obravnava posamičnih pritožb, je bilo temu seveda treba tudi prilagoditi organizacijo našega dela. Ena izmed teh prilagoditev je že predstavljena samostojna enota DPM, ki skrbi za izvajanje rednih obiskov krajev odvzema prostosti v naši državi.

Tudi vsebina naših obiskov, ki potekajo na osnovi pisne metodologije (objavljena v poročilu DPM za leto 2014) se spreminja. V nasprotju s splošnimi obiski, ki so namenjeni spoznavanju ustanov, v zadnjem času ugotavljamo pomen tako tematskih obiskov, to je obiskov, v okviru katerih posebno pozornost namenjamo le določeni temi ali temam. Te obiske v nadaljevanju tudi posebej predstavljamo. Tako smo pri obisku enega izmed zavodov za prestajanje kazni zapora preverjali, kako obsojenci preživljajo čas zapora, kakšne koristne aktivnosti imajo na voljo, možnosti za delo, vključitev v programe in sploh aktivnosti, ki imajo za namen olajšanje njihove vrnitve v družbo po prestani kazni zapora. Sicer pa smo pripravili tudi posebno poročilo o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov in poročilo o razmerah za zaprte osebe s posebnimi potrebami. Desetletnico izvajanja nalog in pooblastil DPM nameravamo obeležiti z mednarodnim srečanjem DPM v aprilu 2018 v Ljubljani. To bo priložnost za pregled opravljenih aktivnosti in mogočih ukrepov za izboljšanje učinkovitosti delovanja DPM.

2

PREGLED OBISKOV V LETU 2017

1.	18. 1. 2017	Člana državnega preventivnega mehanizma (DPM), svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Barbara Marić iz Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC, sta nenapovedano obiskala policijsko postajo (PP) Gornja Radgona.
2.	18. 1. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Barbara Marić iz Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC, sta nenapovedano obiskala PP Lenart.
3.	18. 1. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Barbara Marić iz Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC, sta nenapovedano obiskala PP Ruše.
4.	19. 1. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnik nevladne organizacije SKUP Jure Trbič, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma upokojevcev Podbrdo, enote Petrovo Brdo.
5.	25. 1. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica Zveze društev upokojevcev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta nenapovedano obiskala Zavod za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) Ljubljana, Odprti oddelek Ig.
6.	30. 1. 2017	Svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter predstavnica nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Ana Černec so bili na tematskem nenapovedanem obisku posebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Lukavci.
7.	30. 1. 2017	Svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter predstavnica nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Ana Černec so bili na tematskem nenapovedanem obisku posebnega socialnovarstvenega zavoda Hrastovec.
8.	30. 1. 2017	Svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter predstavnica nevladne organizacije Humanitarno društvo Pravo za vse Ana Černec so bili na tematskem nenapovedanem obisku posebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Nine Pokorn Grmovje.
9.	31. 1. 2017	Svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter predstavnica nevladne organizacije ZDUS Stanka Radojčič so bili na tematskem nenapovedanem obisku posebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Prizma Ponikve.
10.	1. 2. 2017	Svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter predstavnica nevladne organizacije ZDUS Stanka Radojčič so bili na tematskem nenapovedanem obisku posebnega socialnovarstvenega zavoda Dutovlje.
11.	2. 2. 2017	Svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladić sta na podlagi izvajanja pooblastil in nalog DPM nenapovedano obiskala PP Cerknica.
12.	2. 2. 2017	Svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladić sta na podlagi izvajanja pooblastil in nalog DPM nenapovedano obiskala PP Postojna.
13.	2. 2. 2017	Svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladić sta na podlagi izvajanja pooblastil in nalog DPM nenapovedano obiskala PP Ilirska Bistrica.
14.	14. 2. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Katja Piršič iz SKUP – Skupnost privatnih zavodov, sta nenapovedano obiskala ZPKZ Dob, Polodprti oddelek Slovenska vas.
15.	21. 2. 2017	Članice DPM, svetovalka Varuha Lili Jazbec, Katja Piršič in Neža Peternel iz SKUP – Skupnost privatnih zavodov, ter Nika Mori iz Novega paradoksa so nenapovedano obiskale Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora.
16.	22. 2. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnik nevladne organizacije SKUP Jure Trbič, sta v okviru izvajanja nalog DPM opravila nenapovedan kontrolni obisk zasebnega socialnovarstvenega zavoda Dom sv. Lenarta, Lenart v Slovenskih goricah.
17.	2. 3. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Ana Hederih iz humanitarnega društva Pravo za VSE, sta nenapovedano obiskala PP Ljutomer.
18.	2. 3. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Ana Hederih iz humanitarnega društva Pravo za VSE, sta nenapovedano obiskala PP Murska Sobota.
19.	2. 3. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Ana Hederih iz humanitarnega društva Pravo za VSE, sta nenapovedano obiskala PP Lendava.
20.	10. 3. 2017	Člana DPM, mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije Mirovni inštitut Mojca Frelj, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk zasebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Viharnik, Kranjska Gora.
21.	13. 3. 2017	Člani DPM, namestnik varuhinje Ivan Šelih, svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in Ana Polutnik ter Maja Ladić iz Mirovnega inštituta, so nenapovedano obiskali ZPKZ Ig, pregledali prostore in se pogovorili z zaprtimi osebami, ki so to želele, ter se pogovorili z vodstvom zavoda. Obisk so nadaljevali še 14. 3. 2017. 15. 3. 2017 je ZPKZ obiskal še izvedenec dr. Milan Popovič, dr. med., spec. kirurgije.
22.	21. 3. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije Novi paradoks Nika Mori, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk UKC Maribor, Oddelek za psihiatrijo.
23.	5. 4. 2017	Članice DPM, svetovalka Varuha Lili Jazbec ter mag. Mojca Frelj iz Mirovnega inštituta in Nives Jakomin Škrj iz ZDUS, so nenapovedano obiskale Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem. Člana DPM namestnik Varuha Ivan Šelih in svetovalka Varuha sta naknadno 10. 4. 2017 nenapovedano dodatno obiskala Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem.
24.	6. 4. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Primož Križnar, sta nenapovedano obiskala PP Sežana.
25.	6. 4. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Primož Križnar, sta nenapovedano obiskala PP Ajdovščina.
26.	6. 4. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Primož Križnar, sta nenapovedano obiskala PP Nova Gorica.
27.	11. 4. 2017	Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Mateja Veingerl, sta opravila kontrolni obisk socialnovarstvenega zavoda Hrastovec.
28.	18. 4. 2017	Člani DPM, mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter predstavnica nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Mateja Veingerl, so opravili redni nenapovedan obisk Doma starejših občanov Gornja Radgona. Naknadno je dom obiskal še zunanji izvedenec psihiater, izr. prof. dr. Peter Pregelj, dr. med.
29.	19. 4. 2017	Člani DPM, svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in Lili Jazbec, predstavnica nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC, Barbara Marić in Marko Štante iz nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za VSE, so nenapovedano obiskali Prevezgojni dom Radeče.
30.	9. 5. 2017	Člana DPM, mag. Jure Markič in predstavnik nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Jan Irgel, sta opravila nenapovedan kontrolni obisk Doma upokojevcev in oskrbovancev Impoljca.
31.	11. 5. 2017	Član DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Miha Nabergoj iz Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC, sta nenapovedano obiskala PP Velenje.

32. 11. 5. 2017 Član DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Miha Nabergoj iz Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC, sta nenapovedano **obiskala PP Šmarje pri Jelšah**.
33. 11. 5. 2017 Član DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Miha Nabergoj iz Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij – PIC, sta nenapovedano **obiskala PP Rogaška Slatina**.
34. 16. 5. 2017 Člani DPM, svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in mag. Uroš Kovačič ter predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladič, so opravili **nenapovedan kontrolni obisk PP Gorišnica**.
35. 16. 5. 2017 Člani DPM, svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in mag. Uroš Kovačič ter predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladič, so opravili nenapovedan **kontrolni obisk PP Ptuj**.
36. 16. 5. 2017 Članice DPM, svetovalka Varuha Lili Jazbec, Nika Mori iz Novega paradoksa in Neža Peternelj iz SKUP – Skupnost privatnih zavodov, so nenapovedano **obiskale Vzgojni zavod Planina**.
37. 17. 5. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Anja Kirn Hrovat iz Društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto, sta nenapovedano **obiskala ZPKZ Ljubljana, Oddelek Novo mesto**.
38. 22. 5. 2017 Člani DPM, svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter predstavnica nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije – ZDUS Stanka Radojičič, so nenapovedano **obiskali enoto Doma upokojencev Ptuj na Kidričevem**.
39. 1. 6. 2017 Članice DPM, svetovalka Varuha Lili Jazbec, Barbara Pirnat iz Slovenske Karitas in Marija Milavec Kapun iz ZDUS – Zveze društev upokojencev Slovenije, so nenapovedano obiskale **Vzgojni zavod Kranj**.
40. 12. 6. 2017 Člani DPM, svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik, predstavnica nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Mateja Veingerl in zunanji izvedenec psihiater izr. prof. dr. Peter Pregelj, dr. med., so nenapovedano **obiskali Dom starejših občanov Ljutomer in bivalno enoto tega doma v Stročji vasi**.
41. 20. 6. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Ivan Šelih, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik nevladne organizacije PIC Boris Nusdorfer, so **napovedano obiskali prostore za pridržanje na PP Piran**. Ob obisku sta bila kot opazovalca prisotna tudi člana organizacije Antigone iz Rima, predsednik Patrizio Gonnella in nacionalna koordinatorica Susanna Marietti.
42. 20. 6. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Ivan Šelih, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik nevladne organizacije PIC Boris Nusdorfer, so **napovedano obiskali ZPKZ Koper**. Ob obisku sta bila kot opazovalca prisotna tudi člana organizacije Antigone iz Rima, predsednik Patrizio Gonnella in nacionalna koordinatorica Susanna Marietti.
43. 18. 7. 2017 Člani DPM, svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik ter Mojca Frelj iz Mirovnega inštituta, so opravili nenapovedan **kontrolni obisk Doma upokojencev Lipa v Štorah**.
44. 20. 7. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto Anja Kirn Hrovat, sta nenapovedano **obiskala PP Grosuplje**.
45. 20. 7. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto Anja Kirn Hrovat, sta nenapovedano **obiskala PP Črnomelj**.
46. 20. 7. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto Anja Kirn Hrovat, sta nenapovedano **obiskala PP Metlika**.
47. 27. 7. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik pogodbene nevladne organizacije SKUP – Skupnost privatnih zavodov Primož Križnar, sta nenapovedano **obiskala ZPKZ Dob, odprti oddelek Puščava**.

48. 2. 8. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in Jure Trbič iz SKUP, sta nenapovedano opravila **redni obisk Doma Sv. Martina, Srednja vas v Bohinju**.
49. 6. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladič, sta nenapovedano **obiskala PP Ljubljana Center**.
50. 6. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladič, sta nenapovedano **obiskala PP Ribnica**.
51. 6. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Mirovni inštitut Maja Ladič, sta nenapovedano **obiskala PP Kočevje**.
52. 12. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnik nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Anton Pori, sta opravila nenapovedan **kontrolni obisk posebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Lukavci**.
53. 14. 9. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Miha Horvat, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, so v **ZPKZ Dob** opravili nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
54. 14. 9. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Miha Horvat, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, so v **ZPKZ Dob, Polodprti oddelek Slovenska vas**, opravili nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
55. 14. 9. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Miha Horvat, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, so v **ZPKZ Dob, Odprti oddelek Puščava**, opravili nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
56. 19. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta v **ZPKZ Koper** opravila nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
57. 20. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnik nevladne organizacije SKUP Jure Trbič, sta nenapovedano obiskala **Dom upokojencev Idrija, enoto v Idriji**.
58. 21. 9. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Miha Horvat in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., ter predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, so v **ZPKZ Ljubljana** opravili nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
59. 25. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta v **ZPKZ Maribor, Odprti oddelek Rogoza**, opravila nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
60. 25. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta v **ZPKZ Maribor, Oddelek Murska Sobota**, opravila nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).

61. 26. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta v **ZPKZ Koper, Oddelek Nova Gorica**, opravila nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
62. 28. 9. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta v **ZPKZ Maribor** opravila nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
63. 2. 10. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Ivan Šelih, svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Robert Gačnik, predstavnica nevladne organizacije Nika Mori iz Novega paradoksa in kot zunanji izvedenec dr. Peter Kastner, DPM Avstrije, so **napovedano opravili kontrolni obisk UKC Maribor, Oddelka za psihiatrijo, Enote za forenzično psihiatrijo**.
64. 3. 10. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in Marija Milavec Kapun iz Zveze društev upokojencev Slovenije, sta opravila nenapovedan tematski obisk **ZPKZ Ljubljana, Oddelek Novo mesto**, na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni ter nemi v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
65. 4. 10. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Miha Horvat in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveze društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, so v **ZPKZ Ig** opravili nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
66. 5. 10. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveze društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta v **ZPKZ Ljubljana, Odprti oddelek Ig**, opravila nenapovedan tematski obisk na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
67. 10. 10. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnica pogodbene nevladne organizacije Zveza društev upokojencev Slovenije Marija Milavec Kapun, sta v **Zavodu za prestajanje mladoletniškega zapora in kazni zapora Celje** opravila nenapovedan **tematski obisk** na temo starejše osebe, invalidi, osebe z gibalnimi ovirami, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni v zavodu za prestajanje kazni zapora (ranljive osebe).
68. 19. 10. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik pogodbene nevladne organizacije SKUP - Skupnost privatnih zavodov Primož Križnar, sta nenapovedano **obiskala PP Kozina**.
69. 19. 10. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik pogodbene nevladne organizacije SKUP - Skupnost privatnih zavodov Primož Križnar, sta nenapovedano **obiskala PP Koper**.
70. 19. 10. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., in predstavnik pogodbene nevladne organizacije SKUP - Skupnost privatnih zavodov Primož Križnar, sta nenapovedano **obiskala PP Izola**.
71. 23. 10. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in Nives Škrlić Jakomin iz ZDUS, sta nenapovedano **obiskala Center starejših Horjul**.
72. 24. 10. 2017 Člani DPM, svetovalka Varuha Ana Polutnik, predstavnica Zveze društev upokojencev Stanka Radojčič, Ana Repič iz Pravno-informacijskega centra nevladnih organizacij ter zunanji izvedenec psihiater izr. prof. dr. Peter Pregelj, dr. med., so nenapovedano **obiskali Dom starejših občanov Fužine**.
73. 7. 11. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije humanitarno društvo Pravo za vse Ana Hederih, sta nenapovedano **obiskala Dom dr. Jožeta Potrča, Poljčane**. Naknadno je dom obiskal tudi zunanji izvedenec psihiater, izr. prof. dr. Peter Pregelj, dr. med.

74. 22., 23. in 24. 11. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje Ivan Šelih, Robert svetovalec Varuha Gačnik, spec., ter predstavnica pogodbene nevladne organizacije SKUP - Skupnost privatnih zavodov Katja Piršič in Primož Križnar, so (le en dan vnaprej) nenapovedano **obiskali ZPKZ Dob**.
75. 28. 11. 2017 Člani DPM, svetovalka Varuha Ana Polutnik, predstavnica Zveze društev upokojencev Slovenije Stanka Radojčič in predstavnica SKUP - Skupnosti privatnih zavodov Katja Piršič, so nenapovedano **obiskali Dom dr. Janka Benedika v Radovljici**. 2. 12. 2017 je zavod obiskal tudi zunanji izvedenec psihiater izr. prof. dr. Peter Pregelj, dr. med.
76. 29. 11. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica humanitarnega društva Pravo za vse Ana Hederih, sta nenapovedano opravila **kontrolni obisk Doma upokojencev Ptuj, enote Muretinci**.
77. 29. 11. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica humanitarnega društva Pravo za vse Ana Hederih, sta nenapovedano opravila **kontrolni obisk Doma upokojencev Ptuj, enote Juršinci**.
78. 6. 12. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnica nevladne organizacije Novi paradoks Nika Mori, sta opravila nenapovedan **kontrolni obisk posebnega socialnovarstvenega zavoda Dom Nine Pokorn Grmovje**.
79. 20. 12. 2017 Člani DPM, namestnik varuhinje in vodja DPM Ivan Šelih, svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., ter predstavnica pogodbene nevladne organizacije Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC Boris Nusdorfer in Miha Nabergoj, so nenapovedano **obiskali Center za tujce v Postojni**. Pri izvedbi obiska sta na podlagi pooblastila varuhinje za potrebe strokovne pomoči na področju spremljanja položaja ranljivih skupin otrok tujcev ter spodbujanja in zagovarjanja uresničevanja otrokovih pravic sodelovali tudi Alja Skele in Romana Zidar.
80. 20. 12. 2017 Člana DPM, svetovalec Varuha mag. Jure Markič in predstavnik nevladne organizacije Anton Pori iz humanitarnega društva Pravo za vse, sta nenapovedano **opravila kontrolni obisk Doma starejših občanov Radenci**.

3

PREGLED NEKATERIH DRUGIH DEJAVNOSTI DPM V LETU 2017

Srečanje članov Državnega preventivnega mehanizma s predstavnicami in predstavniki nevladnih organizacij, ki sodelujejo z Varuhom pri izvajanju pooblastil DPM.

1. 11. 1. 2017 Varuh je pripravil **srečanje vseh predstavnikov nevladnih organizacij, sodelujočih z Varuhom pri delu DPM**. Pregledali so aktivnosti v preteklem letu in jih ocenili kot uspešne. Obiskali so namreč kar 80 zaprtih ustanov v Sloveniji, kar je največ od leta 2008, ko so začeli izvajati naloge in pooblastila DPM. Govorili so tudi o delu DPM v prihodnje. Ugotavljali so potrebo po t. i. tematskih obiskih, pri katerih bodo še posebej pozorni na izbrane vidike obravnave oseb, ki jim je odvzeta prostost (na primer položaj otrok in mladostnikov ali drugih ranljivih skupin).

Srečanju je sledil posvet o komunikaciji z osebami s težavami v duševnem zdravju. V uvodnem delu je član DPM mag. Jure Markič predstavil nekaj izkušenj opravljanja pogovorov s stanovalci socialnovarstvenih zavodov ob dosedanjih obiskih DPM. Ivan Šelih, namestnik varuhinje, je opozoril na priporočene standarde mreže DPM jugovzhodne Evrope in drugih organizacij (na primer CPT) za socialnovarstvene zavode. Predstavnici združenja Spominčica – Alzheimer Slovenija Štefanija L. Zlobec in Alenka Virant sta predstavili demenco, njeno prepoznavanje in odnos okolice do bolnikov s to boleznijo. Posvet se je končal s predavanjem izr. prof. dr. Petra Preglja, dr. med., zunanjega strokovnjaka DPM, ki je udeležencem zelo podrobno in pregledno predstavil posamezne psihične motnje, ob tem pa velik poudarek dal posebnostim komunikacije z osebami s tovrstno motnjo.

Enotno stališče vseh udeležencev je bilo, da bodo lahko na novo pridobljena znanja uspešno uporabili pri nadaljnjem delu DPM in ob obiskih socialno varstvenih zavodov, psihiatričnih bolnišnic in tudi drugih institucij, kjer je posameznikom omejena svoboda gibanja.

2. 19. 1. 2017 Varuhinja in njen namestnik Ivan Šelih sta se v prostorih Varuha **srečala s** Štefanijo Lukič Zlobec in Davidom Krivcem, predstavnikoma Spominčice, slovenskim združenjem za pomoč pri demenci. Pogovarjali so se o vprašanih vzpostavitve demenci prijaznega okolja ter se dogovorili o sodelovanju pri projektih večjega ozaveščanja in vzpostavitvi sistema skrbništva za osebe z demenco.

3. 24. 1. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih ter svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik so se v prostorih Varuha **pogovarjali s predstavniki Skupnosti socialnih zavodov Slovenije** Jakom Bizjakom, Živo Cotič in Stanko Vozlič (direktorica Doma Lukavci). Tema pogovorov je bila nameščanje oseb po Zakonu o duševnem zdravju v posebne socialnovarstvene zavode.

4. 27. 1. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih se je v prostorih policijske postaje Ljubljana Moste udeležil **delovnega posveta**, na katerem so poskušali oblikovati skupne **sistemske rešitve pri obravnavi mladoletnih, ki bežijo od doma** v druge družinske skupnosti. Posvet je organizirala Uprava kriminalistične policije pri Generalni policijski upravi v sodelovanju s Skupnostjo centrov za socialno delo Slovenije.

5. 13. in 14. 2. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih se je v Parizu (Francija) na povabilo Sveta Evrope udeležil sestanka novonastale organizacije z imenom Observatory of national preventive mechanisms against torture set up pursuant to the Optional Protocol to the Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or Punishment (**NPM Observatory**). Udeleženci so se seznanili z namenom ustanovitve NPM observatorija, ki bo preverjal, kako posamezni DPM-ji izvajajo svoje naloge in pooblastila, in po potrebi ponudil nasvete za izboljšanje njihove učinkovitosti.
6. 20. 2. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih je s svetovalcem Varuha mag. Juretom Markičem na povabilo Ministrstva za pravosodje **delegaciji iz Kirgizije**, ki je v Slovenijo prišla na študijski obisk z naslovom Sharing of best practice and experience in the area of strategic planning and drafting of strategic documents in the area of reform of justice system, da bi pridobili izkušnje strateškega načrtovanja pravosodne reforme pri njih, predstavil vlogo Varuha človekovih pravic RS in njegovo izvajanje nalog in pooblastil DPM kot enega od pogledov reforme sodstva. Predstavitelj je med udeleženci naletela na veliko zanimanje, zlasti obravnavanje zadev, ki se nanašajo na delovanje sodišč.
7. 23. 2. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti udeležila **prvega sestanka medresorske Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za osebe z najtežjimi oblikami težav v duševnem zdravju**, ki jo je že v letu 2016 imenovala Vlada Republike Slovenije.
8. 10. 3. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalka Varuha Ana Polutnik sta se udeležila **sestanke medresorske skupine** na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve ter enake možnosti (MDDSZ) **na temo neprosto voljnih namestitev oseb z duševno motnjo v varovane oddelke socialnovarstvenih zavodov (SVZ)** na podlagi Zakona o duševnem zdravju (ZDZdr). Sestanka, ki je bil namenjen pregledu napredka na tem področju, so se poleg predstavnikov MDDSZ udeležili tudi predstavniki nekaterih SVZ, Skupnosti socialnovarstvenih zavodov Slovenije, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za pravosodje in Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij.
9. 27. 3. 2017 Namestnika varuhinje Ivan Šelih, tudi vodja DPM, in Miha Horvat ter svetovalci Varuha in člani DPM Robert Gačnik, spec., mag. Jure Markič in Lili Jazbec ter predstavniki nevladnih organizacij, ki z Varuhom delujejo v okviru DPM, so v prostorih Varuha **sprejeli delegacijo CPT** – Evropskega odbora za preprečevanje mučenja ter nehumanega in poniževalnega ravnanja (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT)), ki je v Sloveniji opravljala redni periodični pregled v okviru svojih pristojnosti.
10. 28. 3. 2017 Namestnik varuhinje Miha Horvat in član DPM Robert Gačnik, spec., sta se v prostorih Ministrstva za pravosodje **sestala z drugim delom delegacije CPT** – Evropskega odbora za preprečevanje mučenja ter nehumanega in poniževalnega ravnanja, ki v Sloveniji opravlja redni periodični pregled v okviru svojih pristojnosti.
11. 30. 3. 2017 Svetovalka Varuha Lili Jazbec se je **udeležila 27. strokovnega srečanja vodilnih in vodstvenih delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami**. Pripravili so ga Društvo specialnih in rehabilitacijskih pedagogov Slovenije, Skupnost organizacij za usposabljanje in Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Tokrat so govorili o vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami z vidika inkluzije.
12. 4.–5. 4. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih se je kot vodja DPM **v palači Sveta Evrope v Strasbourgu udeležil mednarodne konference o sodelovanju med Svetom Evrope in državnimi preventivnimi mehanizmi (DPM)**, Evropskim odborom in Evropskim pododborom za preprečevanje mučenja ter nehumanega in poniževalnega ravnanja (CPT in SPT) ter Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi (OSCE) (2017 Cooperation activities between the Council of Europe and NPMs, SPT, CPT). Govorili so o oblikah in načinih dela ter izmenjali izkušnje.

13. 4. 4. 2017 Varuhinja ter člana DPM, Robert Gačnik, spec., in mag. Jure Markič, so se v prostorih Ministrstva za pravosodje udeležili **sklepnega sestanka periodičnega obiska delegacije CPT** – Evropskega odbora za preprečevanje mučenja ter nehumanega in poniževalnega ravnanja.
14. 12. 4. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., sta v Gotenici **novosprejetim pravosodnim policistom predstavila Varuha človekovih pravic RS** in vlogo državnega preventivnega mehanizma.
15. 23.–25. 4. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta na Dunaju **obiskala avstrijskega varuha človekovih pravic**, kjer sta spoznavala ureditev (po)forenzične obravnave v Avstriji.
16. 10. 5. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih ter svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in mag. Uroš Kovačič so **sprejeli vodjo Centra za tujce** mag. Jožeta Konca. Ta jim je podrobneje seznanil z načrtovano prenovo moškega oddelka Centra za tujce. Varuh je podprl načrtovano prenovo.
17. 12. 5. 2017 V prostorih Varuha je potekal pogovor s predstavnicami Zveze društev upokojencev Slovenije Niko Antolašič in Vido Bogataj o nadaljnjem sodelovanju te nevladne organizacije pri delu državnega preventivnega mehanizma.
18. 15. 5. 2017 Predstavniki DPM mag. Jure Markič je sodeloval na srečanju varuhinje Vlaste Nussdorfer **z direktorjem socialne inšpekcije Petrom Stefanoskim**. Govorili so o številnih temah, tudi o tem, da Varuh kot državni preventivni mehanizem opravlja nadzor nad domovi za starejše v delu, kjer so nameščene osebe, ki imajo omejeno možnost gibanja, predvsem dementni. Pri svojih nadzorih ugotavlja, da nekateri domovi, čeprav nimajo varovanih oddelkov, uporabljajo posebne varovalne ukrepe (PVU), čeprav jih Zakon o duševnem zdravju dovoli samo v varovanih oddelkih. Tudi socialna inšpekcija ugotavlja nedorečenost pri uporabi PVU. Sogovorniki so se strinjali, da bosta staranje prebivalstva in večje število primerov demence v prihodnje terjala posebno skrb države. Govorili so še o nezadovoljstvu pobudnikov z oskrbo v domovih za starejše, tudi z vidika (ne) ustreznosti kadrovskega normativov.
19. 16. in 17. 5. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih se je v Astani, glavnem mestu Kazahstana, udeležil dogodka z naslovom First Forum of the National Preventive Mechanism **Prevention of torture: Kazakhstani and International experience**. Gostitelj dogodka je bil ombudsman Kazahstana, soorganizator pa Svet Evrope in druge mednarodne institucije. Namenjen je bil proslavitvi 10. obletnice začetka veljavnosti Opcijskega protokola h Konvenciji OZN proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, njegovi promociji in spodbujanju učinkovitosti obstoječih državnih preventivnih mehanizmov (DPM). Poleg več kot 100 udeležencev iz Kazahstana so se ga udeležili tudi predstavniki institucij za varstvo človekovih pravic oziroma DPM iz Srednje Azije in predstavnik DPM iz Velike Britanije. Ivan Šelih je udeležencem dogodka predstavil delovanje in dosedanje izkušnje DPM v Sloveniji, kjer njegove naloge in pooblastila izvaja Varuh človekovih pravic RS, skupaj z izbranimi nevladnimi organizacijami. Zlasti za predstavnike NPM Kazahstana je bila njegova predstavitelj še posebej zanimiva, saj po vzoru Slovenije tudi v Kazahstanu pri izvajanju nalog in pooblastil DPM sodelujeta ombudsman Kazahstana in predstavniki nevladnih organizacij.

- 20. 24.–26. 5. 2017** Namestnik varuhinje in vodja DPM Ivan Šelih ter svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Robert Gačnik, spec., so se v prestolnici Srbije, v Beogradu, **udeležili srečanja mreže DPM jugovzhodne Evrope**, kjer so obravnavali problematiko oseb z motnjami v duševnem zdravju v pridržanju. Gre za eno izmed posebej ranljivih skupin, ki je lahko pridržana v različnih zaprtih ustanovah, kot so policijske postaje, zapori, socialnovarstvene ustanove, psihiatrične bolnišnice in drugje. Srečanja so se udeležili vsi člani mreže in nekateri drugi predstavniki državnih preventivnih mehanizmov oziroma institucij za varovanje človekovih pravic in mednarodnih organizacij. Ivan Šelih je kot predsedujoči pravne sekcije mreže v pozdravnem nagovoru poudaril, da so osebe z motnjami v duševnem zdravju odrinjene na rob družbenega dogajanja ter zaradi svojega položaja še posebej ranljive in nemočne. Zaradi težav, s katerimi se srečujejo, namreč težko zmorejo same poskrbeti za svoje interese, napisati vlogo ali pritožbo. Kot take so še posebej izpostavljene raznim tveganjem in diskriminaciji ter morebitnim zlorabam v času pridržanja. Prav zato je obveza vseh DPM, da poskrbijo, da se jim zagotovi ustrezna in dostojna obravnava.
- Glavni cilj mreže je vzpostavljanje intenzivnega medsebojnega sodelovanja in izmenjave izkušenj, ustvarjanje sinergije med člani mreže, nudenje medsebojne pomoči in ustvarjanje pogojev za učinkovito izvajanje mandata DPM. Zato je bilo to srečanje odlična priložnost za izmenjavo izkušenj glede obravnave oseb z duševnimi motnjami v pridržanju v vsakdanji praksi.
- 21. 31. 5.–1. 6. 2017** Svetovalca Varuha Ana Polutnik se je udeležila dvostranske **konference Slovenija – Norveška, Razvoj storitev v skupnosti za obvladovanje demence 2014–2020**. Na konferenci so bile predstavljene najpomembnejše ugotovitve na področju obvladovanja demence. Projekt Živeti z demenco, financiran s sredstvi norveškega finančnega mehanizma, je ponudil možnost ustanovitve Centra za krepitev spomina v Celju, v okviru katerega deluje multidisciplinarni tim, ki osebam z demenco in njihovim svojcem na enem mestu ponuja svetovanje, izobraževanje, delavnice, skupine za samopomoč, družabna srečanja ter ponudbo raznih storitev in oblik pomoči, vključno s prostovoljci. Konference so se udeležili tudi svetovalci Varuha mag. Jure Markič, Ingrid Russi Zagožen in Ana Polutnik.
- 22. 30. 5.–1. 6. 2017** Namestnik varuhinje in vodja DPM Ivan Šelih ter svetovalec Varuha in član DPM Robert Gačnik, spec., sta se v Strasbourgu v Franciji **udeležila posvetovalnega sestanka državnih preventivnih mehanizmov (DPM)** o osnutku pravil za pridržanje migrantov in neodvisnega spremljanja dela DPM, sestanek sta pripravila Svet Evrope in OSCE/ODHIR.

- 23. 13. 6. 2017** Varuhinja Vlasta Nussdorfer in njen namestnik Ivan Šelih, tudi vodja državnega preventivnega mehanizma v Sloveniji, sta **na novinarski konferenci predstavila glavne poudarke dela državnega preventivnega mehanizma v Sloveniji v letu 2016**. Novinarske konference so se udeležili tudi trije člani DPM, svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec. in mag. Jure Markič ter predstavnik nevladne organizacije, SKUP – Skupnost privatnih zavodov Jure Trbič.

Varuhinja človekovih pravic je poudarila, da z načrtovanimi preventivnimi obiski uspešno preprečujemo mučenje ali drugo grdo ravnanje, v mnogih obiskanih ustanovah pa so zaradi naših priporočil izboljšali bivalne razmere in ravnanje z osebami, ki jim je odvzeta prostost. Ivan Šelih je izrazil zadovoljstvo, da je lani uvedena sistematična analiza priporočil pokazala, da jih je velika večina od 674 priporočil, ki jih je DPM podal v letu 2016, uresničena ali sprejeta.

DPM je opravil 80 obiskov lokacij odvzema prostosti. Ob obiskih preverja pravne podlage za sprejem, bivalne razmere in obravnavo oseb, ki jim je odvzeta prostost, ter druge pogoje in standarde. Kot problematično je izpostavil nameščanje oseb v socialnovarstvene zavode z odločbami sodišč. Država mora ustrezno poskrbeti za obravnavo oseb z demenco in že končno novelirati Zakon o duševnem zdravju, kot je to odločilo Ustavno sodišče RS. Kot posebej pereče je izpostavil še težave otrok in mladostnikov s kombiniranimi motnjami, ki niso deležni ustrezne pedopsihiatrične obravnave in pomoči. Izrazil je pričakovanje, da bo enotni slovenski varovani oddelek za otroke in mladostnike ustanovljen kmalu. Znova je še opozoril, da Center za tuje nikakor ni primeren za daljše bivanje in nameščanje ranljivih skupin, še posebej otrok. Zanje je nujno poiskati alternativno sistemsko rešitev za kratkoročno nameščanje, v primeru bivanja za daljši čas pa naj se iščejo sistemske rešitve v drugih institucijah. Leta 2016 je DPM skladno z 19. členom Opcijskega protokola s pripombami sodeloval pri pripravi novele Zakona o nalogah in pooblastilih policije, Zakona o kazenskem postopku, Kazenskega zakonika (KZ-1E) in drugih predpisih.

- 24. 26. 6. 2017** Varuhinja, njen namestnik Ivan Šelih ter svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in Liana Kalčina, so se v prostorih Varuha **srečali z Boštjanom Šeficem, državnim sekretarjem na Ministrstvu za notranje zadeve**, mag. Ladom Bradačem, generalnim direktorjem Direktorata za policijo in druge varnostne naloge ter sodelavci v direktoratu, dr. Valterjem Fabjančičem, vodjo sektorja za sistemsko usmerjanje in nadzor policije, mag. Gregorjem Hudričem, vodjo sektorja za pritožbe zoper policijo, in Simonom Sihurjem, mag., sekretarjem v sektorju za sistemsko usmerjanje in nadzor policije. Pozornost so namenili tudi vprašanjem, ki jih je Varuh obravnaval na podlagi prejetih pobud in ugotovitev z obiskov več obiskov policijskih postaj v okviru izvajanja nalog in pooblastil DPM.

- 25. 5.–6. 7. 2017** Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se v **Podgorici (Črna gora) udeležila srečanja Mreže državnih preventivnih mehanizmov jugovzhodne Evrope**, na katerem so obravnavali vprašanja zdravstvene zaščite v zaporih in psihiatričnih ustanovah. Ivan Šelih je v uvodnem pozdravu kot predsedujoči pravne skupine mreže poudaril, da je treba pri presoji stanja zdravstvene oskrbe izhajati iz splošnega načela, da so zaprte osebe upravičene do enake stopnje zdravstvene oskrbe kot vsi drugi. Gre za temeljno in neodtujljivo pravico vsake zaprte osebe. Le ustrezna zdravstvena oskrba lahko zagotavlja kakovost življenja v zaprti ustanovi. Neustrezna zdravstvena oskrba pa lahko vodi k nehumanemu in ponižujočemu ravnanju. Ne gre tudi prezreti, da zdravstvena služba pomembno prispeva k preprečevanju slabega ravnanja, zlasti s skrbnim evidentiranjem zdravstvenega stanja zaprtih oseb, zagotavljanjem ustrezne zdravniške pomoči, opozarjanjem na morebitna skrbi vzbujajoča zdravstvena stanja in preventivnimi dejavnostmi.

- 26. 11. 7. 2017** Varuhinja Vlasta Nussdorfer in Štefanija L. Zlobec, predsednica društva Spominčica, sta **v prostorih Varuha odprli prvo DEMENCI PRIJAZNO TOČKO**. Slavnostno odprtje je potekalo vzporedno z novinarsko konferenco. Na konferenci so sodelovali tudi namestnik varuhinje Ivan Šelih, svetovalec Varuha mag. Jure Markič ter David Krivec, generalni sekretar Spominčice, in Alenka Virant, organizatorica dela Spominčice.

- 27. 26. 7. 2017** Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je udeležil **2. seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju**. Seja je potekala v prostorih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
- 28. 28. 8.–1. 9. 2017** V gosteh pri Varuhu človekovih pravic RS in Pravno-informacijskem centru nevladnih organizacij (PIC) je bila **delegacija iz Tadžikistana**. V Slovenijo je prišla, da bi se podrobneje seznanila z delom državnega preventivnega mehanizma, ki ga skupaj z izbranimi nevladnimi organizacijami (med njim tudi PIC in Mirovnim inštitutom) izvaja Varuh. Zanimalo jih tudi delovanje drugih državnih organov, ko gre za obravnavo oseb, ki jim je odvzeta prostost. Pri pripravi in izvedbi programa so sodelovali varuhinja, namestnik varuhinje Ivan Šelih ter svetovalci Varuha Robert Gačnik, spec., Ana Polutnik in Nataša Kuzmič, ter predstavniki PIC in obiskanih institucij.
- 29. 30. 8. 2017** Namestnik varuhinje Ivan Šelih se je v prostorih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti udeležil **seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju**, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih.
- 30. 5. 9. 2017** Varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer in njen namestnik Ivan Šelih sta **na novinarski konferenci v prostorih Varuha** človekovih pravic RS predstavila **posebno poročilo**, ki ga je Varuh dan prej poslal Državnemu zboru RS. Poročilo obravnava problematiko prezasedenosti varovanih oddelkov socialnovarstvenih zavodov (predvsem posebnih socialnovarstvenih zavodov) in težave, s katerimi se spopadajo osebe z duševnimi motnjami na teh oddelkih, ter opozarja na kršitve njihove pravice do osebnega dostojanstva. Varuh ter Skupnost socialnih zavodov Slovenije, posamezni socialnovarstveni zavodi in Vrhovno sodišče RS, na navedeno problematiko opozarjajo že več let s številnimi dopisi pristojnim ministrstvom, na novinarskih konferencah in na raznih posvetih. Prezasedenost varovanih oddelkov je tudi ena izmed tem, ki jih Varuh ponavlja v svojih letnih poročilih že vse od leta 2010. Pri Varuhu ves čas spremljamo aktivnosti resornega ministrstva, to je Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki išče možne rešitve za obravnavano problematiko, vendar ostaja stanje že predolgo nespremenjeno. Tudi zato je dozorela odločitev o problematiki opozoriti s posebnim poročilom.
- V posebnem poročilu Varuh predlaga, naj Vlada Republike Slovenije sprejme potrebne ukrepe, ki bodo zagotovili ustrežnejšo neprostovoljno nastanjanje in obravnavo oseb z duševnimi motnjami v socialnovarstvenih zavodih po Zakonu o duševnem zdravju ter zagotovi ustrezne prostorske zmogljivosti v socialnovarstvenih zavodih in dovolj osebja, ki bo lahko zagotavljalo ustrezne socialnovarstvene storitve. Sedanje stanje, ko se zavrača namestitve oseb ali jih vendarle sprejmejo in namestijo v prepolne sobe, jedilnice, dnevne prostore in na hodnike zavodov, ni sprejemljivo in pomeni kršitev pravice do dostojanstva in varnosti.
- 31. 7. in 8. 9. 2017** **Varuhinja Vlasta Nussdorfer je v Portorožu vodila Dneve duševnega zdravja**, katerih tema je bila **Otroci in mladostniki s težavami v duševnem zdravju**. Na dogodku je delo Varuha predstavil namestnik varuhinje Ivan Šelih, svetovalka Varuha Lili Jazbec pa je predstavila izsledke delovanja DPM v zvezi z aktivnostmi v vzgojnih zavodih. Dnevi, ki so na pobudo Varuha človekovih pravic RS lani prvič zaživel v upanju, da postanejo tradicionalni, so znova potekali v Kongresnem centru Bernardin v Portorožu. Organiziral jih Center za izobraževanje v pravosodju pri Ministrstvu za pravosodje v sodelovanju z Varuhom človekovih pravic RS, Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvom za zdravje ter Skupnostjo centrov za socialno delo Slovenije. Dnevov se je udeležil tudi svetovalec Varuha mag. Jure Markič.
- 32. 8. 9. 2017** Varuhinja Vlasta Nussdorfer se je v prostorih Vlade RS **srečala s predsednikom vlade dr. Mirom Cerarjem**. Pregledala sta nekaj najbolj perečih vsebin s področja človekovih pravic. Varuhinja mu je **predala tudi Posebno poročilo** Varuha človekovih pravic RS o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov.

- 33. 15. 9. 2017** Član DPM mag. Jure Markič se je v prostorih **Zveze društev upokojuencev** srečal s predstavnicami te organizacije, ki sodelujejo pri delu DPM. Ob tem je pojasnil način dela DPM in odgovoril na številna vprašanja glede izvedbe obiskov in sodelovanja predstavnikov nevladnih organizacij pri njih.
- 34. 20. 9. 2017** Namestniki varuhinje Ivan Šelih, dr. Kornelija Marzel, Miha Horvat in svetovalec Varuha Lan Vošnjak so se **v Državnem svetu RS** udeležili 95. seji Komisije za državno ureditev in 81. seji Komisije za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide, na katerih so obravnavali Letno poročilo Varuha človekovih pravic RS za leto 2016 in Poročilo o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma v letu 2016.
- 35. 22. 9. 2017** Namestnik varuhinje Ivan Šelih, svetovalca Varuha Robert Gačnik, spec., in mag. Jure Markič so se v Univerzitetnem kliničnem centru v Mariboru udeležili **simpozija s področja forenzične psihiatrije** z naslovom Pet let enote za forenzično psihiatrijo UKC Maribor.
- 36. 25.–27. 9. 2017** Svetovalec Varuha, tudi član DPM mag. Jure Markič se je **na Dunaju udeležil mednarodnih delavnic za člane DPM z naslovom Komunikacijske veščine in tehnike**. Delavnice je pripravilo Mednarodno združenje institucij ombudsmanov (IOI).
- 37. 28. 9. 2017** Varuhinja in njen namestnik Ivan Šelih sta se udeležila **82. seje Komisije Državnega sveta za socialno varstvo, delo, zdravstvo in invalide**, na kateri so obravnavali **Posebno poročilo** Varuha človekovih pravic RS o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov.
- 38. 28. 9. 2017** Varuhinja se je **srečala s predsednikom vrhovnega sodišča mag. Damjanom Florjančičem**, vrhovno sodnico dr. Matejo Končina Peternel in svetovalcem predsednika Vrhovnega sodišča Radom Brezovarjem. Pri pogovoru sta sodelovala tudi namestnika varuhinje Ivan Šelih in Miha Horvat, direktorica strokovne službe Martina Ocepek in svetovalka Varuha Liana Kalčina.
- Sogovorniki so pozornost namenili tudi vprašanju, ki jih je Varuh izpostavil v Posebnem poročilu o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov. Soglasni so bili, da se državni organi ne odzivajo ustrezno na številna priporočila Varuha in sodne veje oblasti, da se zaradi prezasedenosti teh oddelkov kršijo človekove pravice in temeljne svoboščine oseb z duševno motnjo. Izrazili so upanje, da bo obravnavo posebnega poročila v Državnem svetu RS in Državnem zboru RS vendarle prispevala k ustrežnejšemu reševanju teh vprašanj in spoštovanju njihovega osebnega dostojanstva.
- 39. 3. 10. 2017** Svetovalka Varuha Ana Polutnik se je **na Dunaju udeležila sestanka Evropskega foruma državnih preventivnih mehanizmov** na temo vzpostavitve podatkovne baze glede pridržanj.
- 40. 3. 10. 2017** Varuhinja Vlasta Nussdorfer, njeni namestniki Ivan Šelih, dr. Kornelija Marzel in Miha Horvat ter direktorica strokovne službe Varuha Martina Ocepek so aktivno sodelovali na **seji Komisije Državnega zbora za peticije ter človekove pravice in enake možnosti**, na kateri so obravnavali dvaindvajseto redno Letno poročilo o delu Varuha človekovih pravic Republike Slovenije v letu 2016, Poročilo o izvajanju nalog DPM v letu 2016 ter Posebno poročilo o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov.
- 41. 11. 10. 2017** Varuhinja Vlasta Nussdorfer se je udeležila **55. seje Državnega sveta RS**, na kateri so obravnavali dvaindvajseto redno Letno poročilo o delu Varuha človekovih pravic Republike Slovenije v letu 2016, Poročilo o izvajanju nalog Državnega preventivnega mehanizma (DPM) v letu 2016 ter Posebno poročilo o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov.
- 42. 12.–14. 10. 2017** Svetovalec Varuha, tudi član DPM mag. Jure Markič se je v Bernardinu udeležil 43. Dnevov slovenskih pravnikov.

43. 20.–21. 10. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta na **9. konferenci o demenci v Termah Čatež** udeležencem predavala o izkušnjah Varuha in državnega preventivnega mehanizma na področju demence. Namestnik Šelih je predstavil prvo demenci prijazno točko, ki je poleti zaživela pri Varuhu. Mag. Jure Markič je predstavil ugotovitve tematskega obiska zavodov, kjer so zadržane osebe s težavami v duševnem zdravju. Tema tematskega obiska, ki je bil opravljen leta 2016, so bile aktivnosti, ki potekajo v tovrstnih ustanovah ob koncu tedna.
44. 24. 10. 2017 Varuhinja Vlasta Nussdorfer in njeni namestniki, Tone Dolčič, Ivan Šelih in dr. Kornelija Marzel, so se udeležili **34. seje Državnega zbora RS**, na kateri so obravnavali Dvaindvajseto redno letno poročilo Varuha za leto 2016, Poročilo Državnega preventivnega mehanizma za leto 2016 in Posebno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov. Varuhinja je poslancem predstavila nekaj glavnih poudarkov iz poročil. Državni zbor je zatem sprejel tudi priporočilo k posebnemu poročilu Varuha o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nameščanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov. Vladi RS je priporočil čimprejšnjo pripravo sprememb zakonov o socialnem varstvu in o duševnem zdravju. Vlada RS naj bi v skladu s sprejetim priporočilom tudi sprejela ukrepe, ki bodo zagotovili ustrežnejšo neprostovoljno nameščanje oseb z duševnimi motnjami v socialnovarstvene zavode.
45. 25.–26. 10. 2017 Predstavnika DPM, namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., sta bila na **delovnem obisku pri DPM Republike Hrvaške, ki ga izvaja Pučki pravobranitelj**. Glavni namen obiska je bila izmenjava praktičnih izkušenj izvajanja preventivnih obiskov. V ta namen sta predstavnici DPM Republike Hrvaške izvedli nenapovedan obisk zapora v Zadru, pri katerem sta kot opazovalca sodelovala člana DPM Republike Slovenije. Tokratni obisk je bil osredotočen na obravnavo zaprtih oseb v tretmanjskem smislu in uporabi sredstev prisile. Takšna oblika sodelovanja in izmenjava izkušenj izvajanja preventivnih obiskov v okviru mreže SEE NPM Network se je že v preteklosti izkazala kot koristna. Je namreč odlična priložnost za izmenjavo dobrih praks pri opravljanju nalog in pooblastil DPM, hkrati pa tudi spoznavanja načina obravnave zaprtih oseb v drugih državah in v sklopu tega tudi pravnega okvira, ki ureja izvajanje kazenskih sankcij drugje. Kot primer dobre prakse v zaporu Zadar na primer izpostavljam zaupen dostop do zdravstvene službe, saj zaprte osebe prijave za pregled pri zdravniku oddajo v posebne zaprte skrinjice, ki so v vsaki bivalni enoti (odpira jih le zdravstveno osebje).
46. 27. 10. 2017 Varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer, njena namestnika Ivan Šelih in dr. Kornelija Marzel ter svetovalci Varuha mag. Uroš Kovačič, Robert Gačnik, spec., in Liana Kalčina so na delovni obisk sprejeli **generalnega direktorja Uprave RS za izvrševanje kazenskih sankcij (URSIKS) Jožeta Podržaja** ter njegovi sodelavki Lucijo Božikov in Janjo Pahor Mohorič. V pogovoru so pozornost namenili vprašanju problematike zaprtih oseb v Republiki Sloveniji, nedavnim dogodkom v ZPKZ Ljubljana in Dob pri Mirni, uresničevanju Varuhovih priporočil s področja pobud pripornikov in obsojencev in priporočil Evropskega odbora za preprečevanje mučenja, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (CPT), Strategiji URSIKS, nameščanju in premeščanju obsojencev v svobodnejše režime prestajanja kazni ter kadrovske problematiki na področju pravosodnih policistov.
47. 9. 11. 2017 Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je na Ministrstvu za zdravje udeležil **sestanka, na katerem so proučili možnosti ureditve pravic oseb z demenco in drugih v socialnovarstvenih zavodih in psihiatričnih bolnišnicah**, pri katerih je treba pravico do prostega gibanja omejiti le iz zdravstvenih razlogov.

48. 13.–15. 11. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih **se je v Pragi na Češkem udeležil posveta evropskih državnih preventivnih mehanizmov (DPM)** o oblikovanju pravnih pravil in upravljanju veščin v DPM (Brainstorming meeting on the norm-making powers and skills management of NPMs). Udeleženci posveta so ugotavljali, da DPM v praksi pri preverjanju spoštovanja obstoječih pravil oziroma standardov te tudi razlagajo in jih s svojimi priporočili tudi ustvarjajo, čeprav ni to njihova glavna vloga. Vsebina obstoječih pravil oziroma standardov namreč ni vedno popolno jasna, poleg tega ne pokrivajo vseh vidikov področja delovanja DPM. To pa DPM omogoča, da dajejo svojo interpretacijo pravil oziroma standardov ter zapolnitev praznin, kjer te obstajajo tako na nacionalni ravni kot nadnacionalni (na primer osnutek oblikovanja standardov mreže DPM na področju jugovzhodne Evrope – SEE NPM Network za socialnovarstvene ustanove). Srečanje je potekalo v okviru projekta European NPM Forum, ki ga financira Evropska unija, izvaja pa Svet Evrope. Poleg predstavnikov Sveta Evrope in NPM Obs so se ga udeležili DPM Albanije, Armenije, Avstrije, Hrvaške, Cipra, Češke, Nemčije, Madžarske, Romunije, Makedonije in Združenega kraljestva.
49. 16. 11. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se v prostorih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ) **udeležila razširjene seje delovne skupine za demenco**. Že pred nekaj leti je MDDSZ za področje institucionalnega varstva starejših sprejelo Usmeritve za delo z osebami z demenco. Namen usmeritev je pomoč domovom za starejše pri zagotavljanju primerljive obravnave oseb z demenco. MDDSZ ugotavlja, da se z razvojem konceptov dela z osebami z demenco ter spremljanjem vprašanj in dilem domov za starejše pri izvajanju oskrbe ter na podlagi ugotovitev Varuha človekovih pravic RS in Socialne inšpekcije vsakih nekaj let pojavi potreba po dopolnitvi usmeritev. Varuh z zadovoljstvom ugotavlja, da predvidene spremembe in dopolnitve usmeritev sledijo njegovim priporočilom oziroma priporočilom državnega preventivnega mehanizma v poročilih o obiskih posameznih domov za starejše. Gre zlasti za vprašanja omejevanja svobode gibanja zunaj varovanih oddelkov, sprejemu na varovani oddelek, uporabi posebnih in drugih varovalnih ukrepov, uporabi terapije po potrebi in druge problematike, povezane predvsem z izvajanjem Zakona o duševnem zdravju. Ministrstvo v dogovoru s Skupnostjo socialnih zavodov načrtuje, da bo predloge za dopolnitev predstavilo tudi na srečanju direktorjev domov za starejše, podrobneje pa zaposlenim na izobraževanjih in strokovnih srečanjih.
50. 22. 11. 2017 Varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer se je s svojimi sodelavkami in sodelavci sešla **z ministrico za zdravje Milojko Kolar Celarc** in njenimi sodelavkami. Pogovora se je udeležil tudi član DPM mag. Jure Markič. Na srečanju so govorili tudi o ustanovitvi in delovanju oddelka pedopsihiatrije, problematiki financiranja storitev zdravstvene nege v socialnovarstvenih zavodih, izvajanju zdravstvenih storitev v posebnih socialnovarstvenih zavodih, položaju forenzične enote in ugotovitvah državnega preventivnega mehanizma. Varuhinja je posebej izpostavila nujnost takojšnje ustanovitve oddelka pedopsihiatrije, kajti Varuh že več let opozarja na neprimerno hospitalizacijo otrok, ki imajo težave v duševnem zdravju in so nameščeni v bolnišnicah skupaj z odraslimi. Ministrica je zagotovila, da so izpolnjeni vsi pogoji (tudi finančni) za začetek dela takšnega oddelka v okviru Psihiatrične klinike Ljubljana.
51. 28. 11. 2017 Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je v Ljubljani udeležil problemske konference Aktiva socialnih delavcev pri Skupnosti socialnih zavodov Slovenije in Socialne sekcije Gerontološkega društva Slovenije z naslovom **Pravica starejših do zakonitega zastopanja?**
52. 30. 11. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha mag. Jure Markič sta se na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti udeležila **4. seje Delovne skupine za vzpostavitev specializirane enote za obravnavo oseb z najtežjimi oblikami motenj v duševnem zdravju**, zaradi katerih ogrožajo svoje življenje ali življenje drugih.
53. 6. 12. 2017 Namestnik varuhinje Ivan Šelih je na **Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani predaval** o državnem preventivnem mehanizmu.

- 54. 11.–13. 12. 2017** Namestnik varuhinje Ivan Šelih in svetovalec Varuha Robert Gačnik, spec., sta se v Beogradu (Srbija) udeležila **srečanja mreže državnih preventivnih mehanizmov jugovzhodne Evrope** (SEE NPM Network). Ob prisotnosti predstavnikov SPT, CPT, APT in NPM Obs so govorili o metodologiji dela navzočih DPM, članov mreže, v vlogi opazovalca pa sta bila tudi predstavnika DPM iz Velike Britanije in Armenije. Namestnik je poudaril, da po skoraj desetih letih izvajanja nalog DPM v Sloveniji ugotavljamo, da je čas za nekatere spremembe. Naloge in pooblastila DPM smo pred desetimi leti začeli izvajati predvsem na izkušnjah, ki smo jih pridobili v okviru dejavnosti Varuha. Zaradi drugačne narave dela DPM, ki je preventiva, ne pa obravnava posamičnih pritožb, je bilo temu treba tudi prilagoditi organizacijo dela. Ena izmed teh prilagoditev je tudi samostojna enota DPM, ki skrbi za izvajanje rednih obiskov krajev odvzema prostosti v naši državi. V nasprotju s splošnimi obiski, ki so namenjeni spoznavanju ustanov, v zadnjem času ugotavljamo pomen tako tematskih obiskov, to je obiskov v okviru katerih posebno pozornost namenjamo le izbrani temi ali temam. Varuh je leta 2017 že pripravil posebno poročilo o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov, pripravil je tudi poročilo o razmerah za zaprte ranljive osebe. Člani mreže so ob koncu srečanja, na katerem so se dogovorili o svojem prihodnjem delu, izbrali tudi novega predsedujočega mreže, to je DPM Črne gore, pravno skupino bo v naslednjem letu vodil DPM Avstrije, zdravstveno pa DPM Srbije.
- 55. 12. 12. 2017** Svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik sta se udeležila **usposabljanja za demenci prijazne točke** v organizaciji združenja Spominčica – Alzheimer Slovenija. Mag. Jure Markič je na usposabljanju predstavil izkušnje prve tovrstne točke v Sloveniji, ki deluje pri Varuhu.
- 56. 12. 12. 2017** Varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer se je s svojimi sodelavci sestala z **ministrico za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti dr. Anjo Kopač Mrak** in njenimi sodelavkami. Pogovora se je udeležil tudi član DPM mag. Jure Markič, ki je ob pogovoru izpostavil številna vprašanja, s katerimi se ob obiskih socialnovarstvenih zavodov srečuje DPM (prezasedenost posebnih socialnovarstvenih zavodov, delovanje zastopnikov oseb s težavami v duševnem zdravju, kadrovske normativi, zamude pri odločanju o verifikaciji varovanih oddelkov in drugo).
- 57. 14. 12. 2017** Svetovalca Varuha mag. Jure Markič in Ana Polutnik sta **obiskala socialnovarstveni zavod Dom na Krasu (nekdanji SVZ Dutovlje)** in preverila stanje na varovanem oddelku z vidika prezasedenosti oddelka.
- 58. 15. 12. 2017** Svetovalec Varuha mag. Jure Markič se je na Ministrstvu za zdravje **udeležil predstavitve predloga Resolucije o nacionalnem programu duševnega zdravja 2018–2028.**

- 59. 15.–16. 12. 2017** Namestnik varuhinje Ivan Šelih se je na povabilo Sveta Evrope v Hammametu v **Tuniziji udeležil mednarodnega kolokvija državnih preventivnih mehanizmov**, poimenovanega kot International Colloquium of National Preventive Mechanisms – Repositories and practices. Dogodek je bil organiziran v okviru skupnega projekta Evropske unije in Sveta Evrope s podnaslovom Za krepitev demokratičnega upravljanja v južnem Sredozemlju (Towards Strengthened Democratic Governance in the Southern Mediterranean). Poleg predstavnikov DPM in drugih organov Tunizije so se ga udeležili predstavniki številnih drugih DPM in mednarodnih mehanizmov (na primer SPT in NPM Obs). Obravnavani so bili številni vidiki delovanja DPM, kot so sodelovanje s civilno družbo, vrste in trajanje obiskov, metode dela, priprava na obisk, priprava priporočil in poročil, obravnavanje posamičnih pritožb in preventivna narava obiskov. Govorili so tudi o vzpostavljanju dialoga s pristojnimi organi za uresničitev priporočil, o sodelovanju z drugimi DPM in povezovanju. Ivan Šelih je udeležencem srečanja podrobneje predstavil način izvajanja nalog in pooblastil DPM v Sloveniji, zlasti sodelovanje Varuha z izbranimi nevladnimi organizacijami na tem področju. V svoji predstavitvi je posebej razložil pozornost, ki jo daje DPM v Sloveniji ranljivim skupinam. V letu 2017 je že pripravil posebno poročilo o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov, pripravlja pa tudi poročilo o razmerah za ranljive zaprte osebe. Ob tem tudi namenjamo posebno pozornost institucionalni obravnavi starejših oseb (zlasti tistih z demenco), oseb z duševnimi motnjami, mladoletnikom in ostalim osebam, ki imajo posebne potrebe. Predstavljene izkušnje DPM Slovenije in drugih DPM ter organizacij bodo opora pri začetku delovanja DPM Tunizije, kar je bil tudi namen dogodka.
- 60. 18. 12. 2017** Varuhinja človekovih pravic Vlasta Nussdorfer se je s svetovalcem Varuha, tudi članom DPM, mag. Juretom Markičem srečala s predstavnicami družbe Krka in združenja Spominčica – Alzheimer Slovenija.

4

OBISKI KRAJEV ODVZEMA PROSTOSTI

4.1 Obiski domov za starejše

DPM je v letu 2017 opravil redne obiske devetih domov starejših oziroma njihovih enot, in sicer je obiskal Dom starejših občanov Gornja Radgona, Dom upokojencev Ptuj - enoto Kidričevo, Dom starejših občanov Ljutomer in bivalno enoto v Stročji vasi, Dom sv. Martina Srednja vas v Bohinju, Dom upokojencev Idrija - enoto v Idriji, Center starejših Horjul, Dom starejših občanov Fužine, Dom dr. Jožeta Potrča Poljčane, Dom dr. Janka Benedika Radovljica.

DPM je v tem letu opravil tudi kontrolne obiske šestih domov starejših. Obiskal je Dom sv. Lenarta - Lenart v Slovenskih goricah, Dom Viharnik Kranjska Gora, Dom upokojencev Lipa Štore, Dom upokojencev Ptuj - enoti v Muretincih in Juršincih ter Dom starejših občanov Radenci. Poročili o obisku Doma upokojencev Idrija in Centra starejših Horjul smo že poslali MDDSZ, vendar na odziv ministrstva še čakamo. Dom starejših občanov Fužine nam je že posredoval odgovor na predhodno poročilo, omenjeni odgovor pa še čakamo od Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane, Doma dr. Janka Benedika Radovljica, Doma upokojencev Ptuj za enoti Muretinci in Juršinci ter Doma starejših občanov Radenci.

Ob svojih obiskih je DPM podal 170 novih priporočil. Med te so všteta tudi priporočila, ki jih je DPM ob kontrolnih obiskih ponovil, saj še niso bila uresničena¹². Na podlagi odzivov na predhodna poročila o obisku ugotavljamo, da je bilo veliko priporočil že sprejetih, skoraj polovica jih je bila tudi že uresničenih.

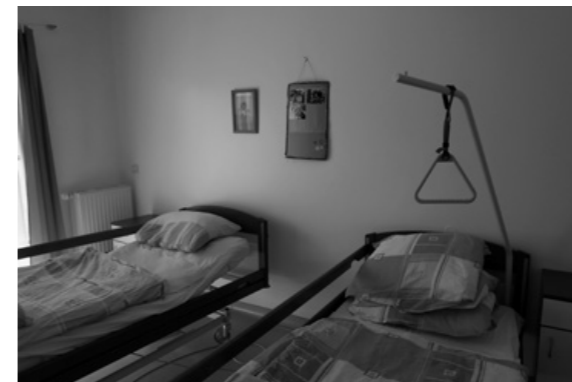
	Skupno število vseh (novih oziroma ponovljenih) priporočil	Sprejeto	Nesprejeto	Uresničeno	Ni podatka	Še ni odzivnega poročila
Število priporočil	170	40	5	76	0	49

Splošno o obiskih

Dne 22. 2. 2017 smo opravili kontrolni obisk Doma sv. Lenarta, Lenart v Slovenskih goricah. Ob obisku smo ugotovili, da je bilo od 13 priporočil, podanih ob obisku leta 2015, sprejetih pet priporočil, sedem pa je bilo tudi že uresničenih. Kot smo lahko ugotovili, je Dom sv. Lenarta veliko večino priporočil, ki jih je ob obisku leta 2015 podal DPM upošteval in jih tudi že (vsaj delno) uresničil. Ob tokratnem obisku smo podali dvoje novih priporočil, ki jih je zavod že sprejel, ni pa jih (še) uresničil. Tako smo posebej opozorili na potrebo, da se oblačila stanovalcev, ko se zamažejo, nemudoma zamenjajo s

¹² Nekaj priporočil, podanih ob obiskih omenjenih socialnovarstvenih zavodov v letu 2017, je kot primer navedenih spodaj. Preostala so ali bodo po prejemu odziva obiskanih ustanov oziroma pristojnih ministrstev dostopna na Varuhovem spletišču: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/>.

čistimi. Splošen vtis po obisku je bil pozitiven, razmere za stanovalce so po naši ugotovitvi dobre, to so ob razgovorih potrdili tudi stanovalci.

Soba v Domu sv. Lenarta

Možnosti oddaje (anonimne) pritožbe

Dne 10. 3. 2017 smo opravili kontrolni obisk Doma Viharnik, Kranjska Gora. Ob obisku smo ugotovili, da je zavod od 13 priporočil, podanih ob obisku leta 2014, skoraj vsa priporočila upošteval in jih tudi že (vsaj delno) uresničil. Podali smo šest novih priporočil, ob odzivu na predhodno poročilo na podlagi odgovora zavoda pa ugotovili, da je ta štiri priporočila že uresničil, dve priporočili pa je sprejel, izvedba teh pa še čaka. Tako smo v konkretnem primeru poleg priporočil, ki jih izrecno omenjamo spodaj, priporočili, naj vzpostavi učinkovito kontrolo nad pripravo in deljenjem terapije ter da jedilnik natisne na večji format, da ga bodo tudi stanovalci lahko prebrali. Splošen vtis po obisku Doma Viharnik je bil pozitiven, razmere za stanovalce so po naši ugotovitvi dobre, to pa so ob razgovorih potrdili tudi stanovalci.

Dom Viharnik

Oglasna deska s (premajhnim) jedilnikom

Dne 18. 4. 2017 smo obiskali Dom starejših občanov Gornja Radgona. Šlo je za prvi obisk tega socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM. Ob obisku smo podali 17 priporočil. Po prejemu odziva na predhodno poročilo smo lahko ugotovili, da je Dom Gornja Radgona sedem priporočil sprejel, ni pa jih še uresničil. Deset priporočil, torej več kot polovico je tudi že uresničil, kar je vsekakor pozitivno. Ob obisku smo tako poleg priporočil, ki so navedena spodaj, posebej opozorili tudi, da bi moralo osebje stanovalce opozoriti na možnost namestitve nočne lučke, da bi se moral urnik interesnih dejavnosti v letu 2016 nadomestiti z aktualnim urnikom interesnih dejavnosti, da bi se moral urediti pomanjkljiv pregled imen in priimkov vseh oseb na oddelku na omari s predelki za shranjevanje zdravil. DPM je tudi izrazil mnenje, da je pri delovanju oddelka, ki po prepričanju DPM izpolnjuje pogoje za opredelitev varovanega oddelka, treba upoštevati vse določbe ZDZdr, ki zadevajo posebne pravice, ki jih ima oseba v varovanem oddelku socialnovarstvenega zavoda. DPM je tudi predlagal, da se obrazec izvajanja PVU dopolni s podpisom in žigom pristojnega zdravnika, ki posamezni PVU odredi, in ne le navedbo domskega zdravnika. Hkrati je predlagal, da dom obrazec o evidenci izvajanja PVU dopolni z rubriko, v kateri se navedejo (ali izberejo s priloženega seznama) ukrepi, ki so bili izvedeni pred uvedbo PVU (npr. deeskalacijske tehnike). Glede na ugotovitve izvedenca je DPM priporočal, naj se čim več močno gibalno oviranim osebam omogoči dostop do invalidskih vozičkov, ki omogočajo individualno prilagoditev sedenja v invalidskem vozičku in bivanje zunaj postelje ter večjo vključenost v družabne stike, predvsem pa možnost odhoda iz enote v zunanje okolje ob pomoči drugih. DPM je na podlagi

mnenja izvedenca predlagal še, naj se v primeru nespečnosti stanovalcev in posledične vedenjske simptomatike daje prednost nefarmakološkim ukrepom pred predpisovanjem psihofarmakoterapije. DPM je predlagal še, da se morebitne pritožbe pregledajo natančno in dosledno (recimo na štirinajst dni), saj se le tako lahko zagotovi njihovo ažurno reševanje, hkrati pa tudi, da se pripravi poseben obrazec za pritožbo oziroma kršitev hišnega reda. DPM je predlagal, da se na oglasni deski zagotovita ustrezna vidnost in berljivost pritožbenih poti, sicer tak dokument ni uporaben za svoj namen, in da je osebje pri stanovalcih, ki imajo zaradi varovalnih ukrepov omejeno gibanje (npr. posteljno ograjico) in samostojno ne morejo do stranišča, posebej ponoči pozorno na morebitne težave in nevšečnosti, še posebej pri tistih, ki sami uporabljajo stranišče in ponoči ne uporabljajo inkontinentnih pripomočkov.

Dom starejših občanov Gornja Radgona

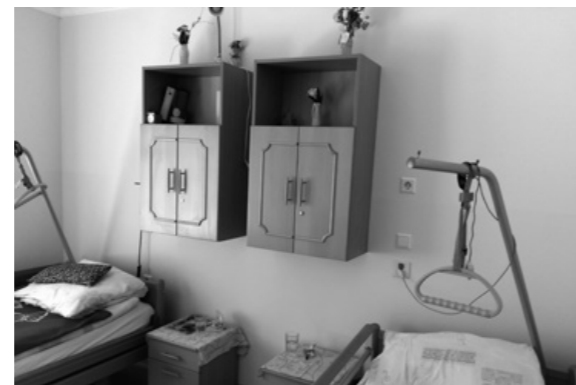

Oglasna deska

Dne 22. 5. 2017 smo obiskali **Dom upokoencev Ptuj, enoto Kidričevo**. Šlo je za prvi obisk te enote socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM. Ob obisku smo podali **10 priporočil**. Po prejemu odziva na predhodno poročilo smo lahko ugotovili, da je enota že uresničila šest priporočil, kar je več kot polovica. Ugotovili smo še, da je sprejela, ni pa še uresničila štirih priporočil. Ob priporočilih, ki so v nadaljevanju izrecno navedena, smo v tej enoti zavoda priporočili tudi, da enota velik trud v prihodnje vложи v izboljšanje komunikacije z zaposlenimi, posledično ob tem pa tudi v ugotavljanje (konkretnega) nezadovoljstva zaposlenih in proučitev možnosti, da se zadovoljstvo izboljša. Priporočili smo tudi dopolnitev evidence obiskov pri psihiatru tako, da bo razvidno, kdaj gre za obdobje in kdaj za izredne preglede stanovalca, pa tudi vzpostavitev učinkovitega kontrolnega mehanizma, ki naj prepreči primere, da bi bil zaradi prepoznega obveščanja sodišča stanovalec zadržan na varovanem oddelku določen čas brez ustrezne pravne podlage. Priporočili smo, da se stanovalcu na pisno pritožbo posreduje tudi pisni odgovor in se mu ta, če je to potrebno, še dodatno ustno obrazloži.

Dom upokoencev Ptuj, enota Kidričevo

Lepo opremljena soba v enoti

Dne 12. 6. 2017 smo obiskali **Dom starejših občanov Ljutomer**. Šlo je za prvi obisk tega socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM. Ob obisku smo podali **15 priporočil**, od katerih je zavod devet priporočil, kot je bilo razvidno iz odgovora na predhodno poročilo, že uresničil, kar je skoraj dve tretjini. Šest priporočil je zavod sicer sprejel, ni pa jih še uresničil. Poleg priporočil, ki so izrecno navedena spodaj, je DPM priporočil tudi, naj osebje skrbi za redno prezračevanje prostorov, s čimer se bodo odpravile neprijetne vonjave in tako izboljšalo bivalno okolje za vse osebe na oddelku. Priporočil je tudi, naj zavod kontinuirano spremlja raven zadovoljstva zaposlenih, stanovalcev in njihovih svojcev. Glede na ugotovitve izvedenca je DPM priporočil, da bi bilo treba zagotoviti, da bi psihiater pogosteje spremljal stanovalce

(vsaj enkrat mesečno), saj štirikratletno spremljanje ne omogoča dovolj hitre prekinitve bivanja na varovanem oddelku doma, če bi se zdravstveno stanje osebe spremenilo. DPM je priporočal še, naj se v bivalni enoti odpravi oziroma izravna vmesni pas med teraso in zelenimi površinami, saj v primeru stopanja na prodnike obstaja nevarnost padca ter da se odpravi zatekanje vode iz nadstreška na ta prehod. DPM je glede na mnenje izvedenca priporočil, naj zavod razmisli o vzpostavitvi varovanega oddelka v enoti v Ljutomeru in v bivalni enoti zagotovi stalno dostopnost medicinske dokumentacije. Poleg tega naj se vzpostavi evidenca pritožb in da se na vseh oddelkih na vidnem mestu izobesi viden in čitljiv izvleček hišnega reda.

Bivalna enota DSO Ljutomer

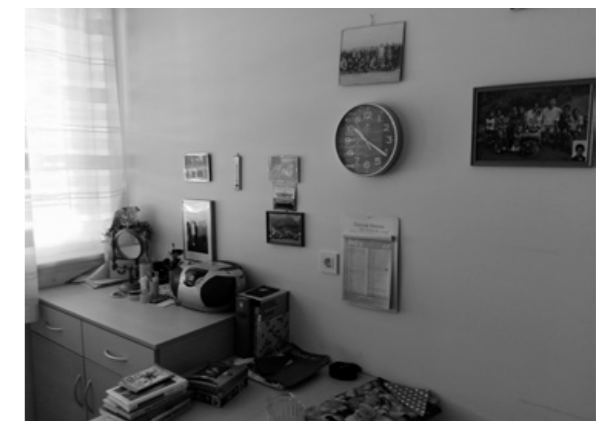

Kotiček za pripravo hrane v enoti

Dne 18. 7. 2017 smo opravili **kontrolni obisk Doma Lipa Štore**. Ob tokratnem obisku smo ugotovili, da je Dom Lipa od **19 priporočil**, ki jih je DPM podal ob svojem obisku leta 2015, **sprejel 4 priporočila, vendar jih še ni (v celoti) uresničil. 14 priporočil je Dom Lipa Štore že uresničil. To kaže, da je zavod podana priporočila vzel resno in se potrudil, da jih je večji del že uresničil ali vsaj začel uresničevati. Enega priporočila zavod sicer ni sprejel, vendar smo ugotovili, da so zadržki, ki jih je navedel, tehtni. Vseeno smo menili, da bi bilo smiselno, da bi zavod proučil možnosti, kako zagotoviti čim bolj normalen prehod osebam, ki niso zadržane na oddelku (kot so zaposleni, obiskovalci), hkrati pa v celoti preprečiti možnost, da bi stanovalci nekontrolirano zapustili enega od varovanih oddelkov. Ob tem smo predlagali, da je Dom Lipa pozoren tudi na nova priporočila, ki jih je podal DPM, jih poskuša uresničiti in tudi s tem razmere v zavodu še izboljšati.** DPM je podal tri nova priporočila, ki jih je zavod glede na odziv na predhodno poročilo sprejel in tudi že uresničil. DPM je tako priporočal, da se zaposleni trudijo, da se neprijetni vonj ne širi iz posamezne sobe v skupne prostore, in da si s prezračevanjem prostorov po izvedeni negi prizadevajo za primerne bivalne pogoje. Priporočili smo tudi, da Dom Lipa Štore skrbi za hitra popravila poškodb inventarja ter skrinjico za pritožbe prazni pogosteje, vsaj na vsakih 14 dni.

Skupni prostor v Domu Lipa

Lepo okrašena soba

Dne 2. 8. 2017 smo obiskali **Zavod sv. Martina, Srednja vas v Bohinju**. Šlo je za drugi obisk tega socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM, in sicer je bil predhodni obisk opravljen leta 2011. Ob obisku smo podali **20 priporočil**, od katerih je zavod, kot je bilo razvidno iz odziva na predhodno poročilo, sprejel pet priporočil, a jih še ni uresničil. Zavod je uresničil 15 priporočil, kar je tri četrtine vseh podanih. Poleg priporočil, ki so izrecno navedena spodaj, je DPM priporočal zavodu, da individualne

načrte stanovanj revidira redno oziroma vsaj na pol leta, priporočal je tudi, naj prouči možnost nadgradnje sistema, ki bo omogočal beleženje klicev in s tem preverjanje odzivnega časa zaposlenih po prejemu klica v sili, hkrati pa, da osebje redno pregleduje morebitne nepravilnosti pri klicnih zvoncih v sobah in kopalnicah za stanovalce. DPM je priporočil, naj se zavod znova (pisno) obrne na Občino Bohinj glede časovnih okvirov ureditve dostopa do kolesarske steze, ki bi bila primerna tudi za stanovalce, in nas seznaniti z odgovorom, poleg tega naj nas seznaniti tudi, če bi odgovora ne prejel. DPM je priporočil, da Zavod objavi jedilnik v skupnem prostoru varovanega oddelka in še naprej upošteva individualne želje stanovanj pri posameznem obroku, pa tudi, da Zavod anonimno merjenje zadovoljstva med stanovalci, svojci in zaposlenimi izvaja periodično in na krajša časovna obdobja, vsaj na dve leti, ob čemer naj bo metoda merjenja primerljiva, kar bo omogočilo analizo trendov skozi daljša časovna obdobja. DPM je priporočil, naj se televizija na varovanem oddelku vključi le, če jo stanovalec izrecno želi gledati ali če jo gledajo stanovalci ob prisotnosti in ustrezni pomoči/razlagi zaposlenih v skupini. Posedanje stanovanj pred televizijski sprejemnik le zato, da se zamotajo ali ker ni predvidenih drugih aktivnosti, namreč ni najbolj primerno. DPM je priporočil še, naj Zavod stanovalcem, v dogovoru z njimi, nudi tudi kakšen bolj splošen časopis, s katerim bi se lahko seznanili (sami ali ob pomoči osebja) z dnevnimi novicami, tako iz sveta kot predvsem tudi bližnje okolice, ki jim je morebiti še znana, razmisli pa tudi o postavitvi akvarija v prostore varovanega oddelka. DPM je priporočal, da Zavod v popoldanskem času in ob koncu tedna poskuša organizirati pomoč prostovoljcev v sodelovanju s prostovoljskimi organizacijami s tega področja za lažje izvajanje aktivnosti za stanovalce ter če bi bil na oddelku nameščen stanovalec z odločitvijo sodišča in bi bila ob tem presežena zmogljivost oddelka, o tem nemudoma obvesti Varuha. DPM je priporočal, da zavod vedno dosledno spoštuje določbe ZDZdr o zadržanju stanovanca na varovanem oddelku in je ob tem posebej pozoren na roke za podajo predloga za podaljšanje zadržanja ter da na oglasni deski nameni zadosti prostora dokumentom, ki stanovalce seznanjajo z njihovimi pravicami in pritožbenimi možnostmi.

Dom sv. Martina, Srednja vas v Bohinju

Visoka greda

Dne 20. 9. 2017 smo obiskali **Dom upokoencev Idrija, enoto v Idriji**. Šlo je za prvi obisk te enote socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM. Ob obisku smo podali **13 priporočil**, od katerih jih je zavod sprejel in tudi že uresničil 11, eno priporočilo pa je sprejel, vendar ga še ni uresničil. Eno priporočilo je bilo naslovljeno na MDDSZ, od katerega pa na odgovor še čakamo (rok za odgovor ob pripravi tega zapisa še ni potekel). DPM je priporočil MDDSZ, da v konkretnem primeru obiskanega Doma preveri razloge za dolgotrajnost odločanja o izpolnjevanju pogojev za verifikacijo varovanega oddelka in nas z njimi seznaniti, ter hkrati, da zagotovi odločanje o izpolnjevanju pogojev za verifikacijo varovanih oddelkov v najkrajšem možnem času. Domu upokoencev Idrija smo (poleg priporočil, ki so navedena spodaj) priporočili še, da si prizadeva, da se sobe stanovanj, pa tudi skupni prostori oddelka, s pomočjo svojcev in delovne terapije, opremijo in okrasijo na estetsko všečen način in s tem pripomorejo, da bodo stanovalci prostore doma lažje sprejeli kot svoj pravi dom, da se televizija na varovanem oddelku vključi le, če jo kdo od stanovanj želi gledati ali če jo gledajo stanovalci ob prisotnosti in ustrezni pomoči oziroma razlagi zaposlenih. Posedanje stanovanj pred televizijski sprejemnik le zato, da se zamotajo ali ker ni predvidenih drugih aktivnosti, namreč ni primerno. Predlagali smo tudi, da Zavod stanovalcem, v dogovoru z njimi, nudi kakšen dnevni časopis, s katerim bi se lahko seznanili (sami ali ob pomoči osebja) z dnevnimi novicami, tako iz sveta kot predvsem tudi bližnje okolice, ki jim je morebiti še znana. DPM je domu priporočil, da prouči možnosti za obisk terapevtskih psov ali drugih živali, saj očitno stanovalci bližnji stik z živaljo dobro sprejemajo, ter da dom poskuša pritegniti primerne prostovoljce oziroma prostovoljke tudi za družabništvo, morebiti pa tudi druge aktivnosti na varovanem oddelku, saj bi to stanovalcem naredilo življenje bolj razgibano in zanimivo. DPM je priporočil, da je Dom pozoren na

pravočasno podajanje predloga sodišču za izdajo sklepa o zadržanju in pravočasno podajo predloga za podaljšanje zadržanja, skladno z določbami ZDZdr.

Dom upokoencev Idrija

Nabiralnik za pritožbe in pohvale

Dne 23. 10. 2017 smo obiskali **Center starejših Horjul**. Šlo je za prvi obisk tega socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM. Ob obisku smo podali **20 priporočil**, od katerih jih je zavod sprejel in tudi že uresničil 11. Pet priporočil je Center starejših Horjul že sprejel, a jih še ni uresničil, dveh priporočil pa ni sprejel. Na odgovor MDDSZ še čakamo, zato tudi še nismo prejeli odziva tega ministrstva na dvoje priporočil, ki se nanašata prav na njegovo delo (tako tudi na dolgotrajnost odločanja o verifikaciji varovanega oddelka). Poleg priporočil, ki so navedena spodaj, je DPM priporočil še, da Center razmisli o drugačni razmestitvi pohištva v skupnem prostoru, če bi to omogočilo stanovalcem več možnosti za gibanje, v prihodnosti pa morebiti celo o širitvi skupnega prostora ter da Center razmisli o (nadaljnji) ozelenitvi meje v smeri proti pokopališču in s tem vsaj v določeni meri omejitvi pogleda na nagrobnike. Možno namreč je, da bi se kateri izmed stanovanj zaradi bližine pokopališča počutil nelagodno, tega pa zaradi svojega bolezenskega stanja niti ne bi znal (pravilno) opredeliti. DPM je Centru priporočil še, naj si prizadeva, da se sobe stanovanj, pa tudi skupni prostori, s pomočjo svojcev in delovne terapije, opremijo in okrasijo na estetsko všečen način in s tem pripomorejo, da bodo stanovalci prostore zavoda lažje sprejeli kot svoj pravi dom, pa tudi, da se večja skrb nameni ureditvi pomanjkljivosti v sobah in sploh na varovanem oddelku, saj se s tem poveča udobje bivanja, predvsem pa, da nemudoma zagotovi odprava tistih pomanjkljivosti, ki bi bile lahko nevarne za stanovalce. Centru smo priporočili, da je pozoren na redno čiščenje toaletnih prostorov in na ustrezno zračenje tako toaletnih prostorov kot po potrebi tudi sob stanovanj. S tem bi ne le preprečili neprijetne vonjave, temveč posledično izboljšali bivalno ozračje stanovanj. Centru smo priporočili, da poskuša najti ustrežnejšo rešitev za hranjenje čistil in pripomočkov za čiščenje, predvsem pa, da kopalnico naredi takšno, da se bodo stanovalci v njej ob kopanju počutili prijetno in udobno, da zagotovi, da bo televizijski sprejemnik prižgan le, ko stanovalci usmerjeno, načrtovano gledajo oddajo ali če to želi stanovalec ter da Center pred podpisom izjave o prevzemanju odgovornosti zaradi nespoštovanja diete preveri (npr. s pomočjo ustreznega izvedenca – psihiatra) ali je stanovalec sploh sposoben razumeti pomen svojega podpisa in posledice, ki jih ima zanj ravnanje v nasprotju s predpisano dieto. Priporočili smo še, da pred podpisom nekoga tretjega ugotovi morebitno nasprotje interesov s stanovalcem, zahteva ustrezen posvet o morebitnih škodljivih posledicah pri osebnem zdravniku stanovanca ali da naj pristojni center za socialno delo postavi posebnega skrbnika. Priporočili smo tudi, naj Center stanovanca kljub podpisani izjavi opozarja na neugodne posledice

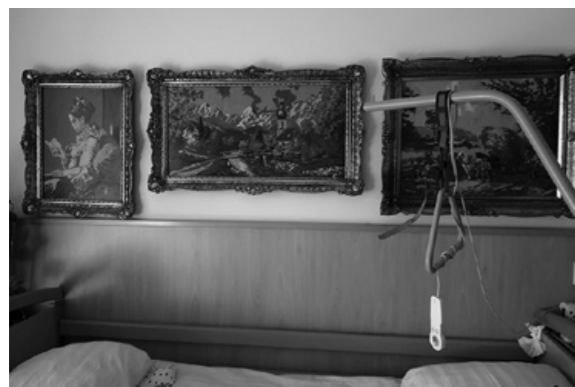
Center starejših Horjul

Male živali na oddelku

nespoštovanja diete in ga k njenemu sprejetju spodbuja. Ker je vidna oznaka zaposlenih pomembna za njihovo prepoznavo in lažjo komunikacijo s svojci ali identifikacijo zaposlenega v primeru želje po vložiti pritožbe, smo priporočili, naj Center zaposlenim zagotovi ustrezne priponke oziroma našitke, ki bodo to omogočali. Priporočili smo tudi, da Center razmisli o posebni evidenci za obdobje pregleda psihiatra, saj bi si s tem skrajšali čas iskanja, hkrati pa verjetno še zmanjšali možnost, da se posamezni stanovalec, ki bi pregled potreboval, spregleda, ter da vzpostavi sistem naročanja za svojce, ki bi se v skrbi za zdravje stanovalcev radi pogovorili z zdravnico. Priporočili smo, da Center skupaj z domskim psihiatrom vzpostavi sistem, ki bo zagotavljal, da ne bo več prekoračitev roka ob podajanju zahtev za podaljšanje zadržanja, ter da vzpostavi pregledno evidenco pritožb, ki bo omogočala boljši pregled na številom in vrsto pritožb ter bo tako Centru tudi opomnik, kaj bi se v Centru lahko še izboljšalo za večje zadovoljstvo stanovalcev. Priporočili smo, naj Center zmožnost sodelovanja na volitvah in tudi interes stanovalcev preveri vedno znova, saj je to ustavna pravica posameznika.

Dne 24. 10. 2017 smo obiskali **Dom starejših občanov Fužine**. To je bil prvi obisk tega socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM. Ob svojem obisku smo podali **18 priporočil**. Dom starejših občanov Fužine je glede na odziv na predhodno poročilo sprejel osem priporočil, ni pa jih še uresničil. Sedem priporočil je zavod že uresničil, posebej pa je treba opozoriti na troje priporočil, ki jih ni sprejel. Poleg priporočil, ki so izrecno navedena spodaj, je DPM ob obisku zavodu predlagal tudi, da je pri objavi informacij oziroma aktivnosti v domu na spletnih straneh, kolikor so spletne strani aktivne, ažuren, da v času gradbenih del oziroma prenove varovanih bivalnih enot stanovalcem teh enot nameni še posebno pozornost, jih na ustrezen način informira o prenovi, trajanju prenove in njenem namenu ter poskrbi za njihovo dobro počutje in občutek varnosti med prenovi. Domu smo predlagali, da se v zvezi z verifikacijo varovanih bivalnih enot oziroma varovane bivalne enote ponovno obrne na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, in nas z odgovorom ministrstva seznaniti ter da za lažjo orientacijo stanovalcev v prostoru, pri ali na vratih posamezne sobe, poleg številke sobe in imena ter priimka stanovalca, namesti po potrebi tudi fotografijo stanovalca, fotografijo njemu ljubih stvari, hobijev, poklica, ki ga je opravljal, oziroma podobne fotografije. Domu starejših občanov Fužine smo tudi predlagali, da stanovalce in njihove svojce spodbuja k vnosu osebnih predmetov in urejanju sobe po lastnih željah, ter še nadaljnje spremljanje (teoretičnih in praktičnih) novosti na področju obravnave oseb z demenco in spreminjanje oziroma dopolnjevanje koncepta dela. Po mnenju izvedenca bi bilo smotno zagotoviti prisotnost osebja zdravstvene nege v varovanih bivalnih enotah tudi v nočnem času, ob načrtovani prenovi pa bi veljalo razmisliti tudi o tem, da se zagotovi prostor za osebje zdravstvene nege v varovanih bivalnih enotah tudi v nočnem času. DPM je izrazil mnenje, da je kontinuirano spremljanje ravni zadovoljstva stanovalcev in njihovih svojcev ter zaposlenih učinkovit način prepoznavanja (ne)zadovoljstva omenjenih skupin, zato je priporočil, da Dom meritve zadovoljstva pri omenjenih treh kategorijah izvaja tudi v prihodnje. Izvedenec je predlagal, da se v zdravstveno dokumentacijo dodajo okoliščine uporabe zdravila po potrebi (ob nespečnosti, ob anksioznosti) in da se dosledno navaja število odmerjanj v enem dnevu, hkrati pa se pri stanovalcih, ki imajo predpisanih več zdravil, ki utegnejo vplivati na QT-interval, s preiskavo EKG spremlja QT-interval. Domu starejših občanov Fužine smo predlagali še, da v vsakem primeru stanovalcu na pritožbo odgovori pisno in svojo odločitev ustrezno obrazloži, saj bo lahko stanovalec le v takšnem primeru ustrezno seznanjen z razlogi za odločitev Komisije za obravnavanje mnenj ter da ustrezno evidentira mnenja stanovalcev, svojcev in zakonitih zastopnikov.

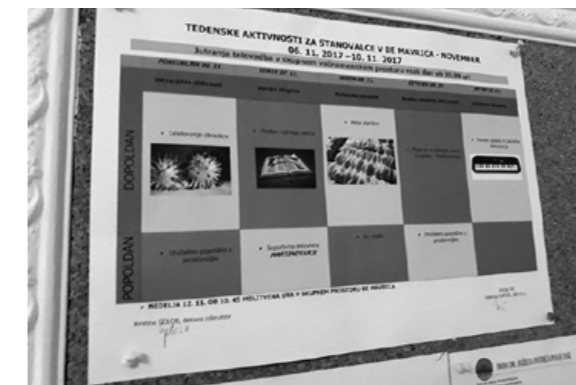

Soba v Domu starejših občanov Fužine

Vstop na varovani oddelek

Dne 7. 11. 2017 smo obiskali **Dom dr. Jožeta Potrča Poljčane**. Šlo je za prvi obisk tega socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM. Ob svojem obisku smo podali **14 priporočil**. Na odgovor zavoda še čakamo, rok za odgovor še ni potekel. Poleg priporočil, ki smo jih omenili spodaj, je DPM priporočil tudi, da Dom (z ustrezno varnostno oceno posameznega stanovalca) z ustreznim varovanjem (fizično ali z osebjem) zagotovi varnost stanovalcev in prepreči morebitne nenadzorovane odhode, ki bi bili za stanovalca lahko nevarni. Čeprav DPM meni, da so dela z umetniško vrednostjo lepa popestritev zidov na hodniku, pa smo priporočili, da Dom (še večji) poudarek da izdelkom stanovalcev, narejenim v sklopu delovne terapije, stanovalce in njihove svojce pa spodbuja pri namestitvi slik ali drugih predmetov, ki stanovalca povezujejo s socialnim okoljem, iz katerega izhaja. DPM je priporočil, da se vzpostavi računalniško vodeni sistem, ki bo omogočal nadzor nad odzivnim časom v primeru pritiska na tipko klicnega zvonca in da se takšen nadzor z namenom preprečevanja prepozna odziva osebja tudi redno opravlja, pa tudi, da aktivnosti, ki so namenjene vsem stanovalcem, uskladi z aktivnostmi na posameznih oddelkih tako, da se lahko tako prvih kot drugih udeležijo vsi stanovalci oziroma, da niso prikrajšani za udeležbo na aktivnostih, ki bi se jih radi udeležili. DPM je, upoštevajoč rezultate ankete o zadovoljstvu zaposlenih, tudi predlagal, da Dom sprejme ukrepe, ki bodo pripomogli k pravočasni in kakovostni izmenjavi informacij in zadolžitve, poleg tega stremi k večjemu interdisciplinarnemu sodelovanju. DPM je predlagal še, naj se PVU izvajajo le ob zakonsko izpolnjenih pogojih, s časovno omejitvijo izvedbe ter izpolnjevanjem drugih zakonskih zahtev ter da bi bilo treba v ZDZdr predvideti uporabo varovalnih ukrepov ter na ravni ministrstva sprejeti ustrezne strokovne smernice za uporabo teh skladno z zakonskimi opredelitvami ob upoštevanju standardov zagotavljanja oskrbe na varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov. DPM je priporočil še, naj bo zavod pozoren na elemente, za katere so stanovalci in njihovi svojci izrazili svoje nezadovoljstvo oziroma je rezultat ankete slabši in poskuša izvesti ukrepe, s katerimi bi se tovrstno nezadovoljstvo odpravilo.

Oglasna deska v Domu dr. Jožeta Potrča

Anketa o zadovoljstvu

Dne 28. 11. 2017 smo obiskali **Dom dr. Janka Benedika Radovljica**. To je bil drugi obisk tega socialnovarstvenega zavoda v okviru izvajanja nalog DPM, prvič smo ga obiskali v okviru izvajanja tematskega obiska leta 2016. Ob tokratnem (rednem) obisku smo podali **17 priporočil**. Na odgovor zavoda še čakamo, rok za odgovor še ni potekel. Poleg spodaj izrecno navedenih priporočil je DPM ob obisku tega zavoda priporočil, da hodnike in skupne prostore varovanega oddelka še dodatno okraši, saj bi to nudilo stanovalcem (še) večji občutek domačnosti in topline, ter da prouči možnosti, ki bi stanovalcem varovanega oddelka omogočile neposreden izhod na zunanje ograjene površine. Predlagali smo tudi, da za lažjo orientacijo stanovalcev v prostoru, pri vratih ali na vratih posamezne sobe poleg številke sobe ter imena in priimka stanovalca oziroma njegove fotografije namesti tudi fotografijo njemu ljubih stvari, hobijev, poklica, ki ga je opravljal, oziroma podobne fotografije ter da prouči možnosti za ureditev sistema, ki bi stanovalcem varovanega oddelka omogočal, da iz svoje sobe oziroma kopalnice po potrebi priključijo zaposlene. DPM je predlagal še, da stanovalce in njihove svojce (še naprej) spodbuja k vnosu osebnih predmetov in urejanju sobe po lastnih željah ter da stanovalcem varovanega oddelka ob postelje namesti nočne lučke. Predlagal je, da se v zvezi z verifikacijo varovanega oddelka znova obrne na Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, jih obvesti o ovirah v zvezi z verifikacijo in nas z odgovorom ministrstva seznaniti. Poleg tega naj v nočnem času zagotovi stalno prisotnost zaposlenih na varovanem oddelku oziroma zagotovi dodatne pripomočke pri spremljanju oseb na varovanem oddelku. Domu smo predlagali, naj (ob upoštevanju tega, da stanovalci nimajo neposrednega izhoda na zunanje površine) še naprej nameni posebno pozornost in trud, da stanovalci vsakodnevno oziroma ob primernem vremenu preživljajo čas tudi na prostem, da upošteva, da je kontinuirano spremljanje ravni zadovoljstva stanovalcev in njihovih svojcev ter zaposlenih učinkovit način prepoznavanja (ne)zadovoljstva omenjenih skupin in zato meritve zadovoljstva pri omenjenih treh

kategorijah izvaja tudi v prihodnje, da v vsakem posameznem primeru ob pomoči psihiatra presodi, ali je treba sodišču podati predlog za postopek sprejema osebe na varovani oddelek po ZDZdr ter da obrazec List ukrepov proti volji stanovalca smiselno dopolni z rubriko o izvedenih ukrepih pred uvedbo varovalnega ukrepa (npr. pogovor, tehnike deeskalacije, dodatna medikamentozna terapija) in rubriko o podrobnejših okoliščinah uvedbe ukrepa. Domu je predlagal, naj po izvedenem varovalnem ukrepu s stanovalcem opravi razgovor in ga seznani z razlogi za izvedeni ukrep, da se navedeno zapiše na obrazcu, ter da na vidnem mestu na varovanem oddelku objavi pritožbene poti in hišni red doma.

Dom dr. Janka Benedika Radovljica

Oprema oddelka, ki spominja na dom

Dne 29. 11. 2017 smo obiskali **Dom upokojujencev Ptuj, enoto Muretinci**. Ob tokratnem (kontrolnem) obisku smo ugotovili, da je enota od leta **2015 podanih 13 priporočil sprejela in tudi uresničila sedem priporočil**. Dveh priporočil enota objektivno ni mogla uresničiti zaradi renovacij, vendar so odgovori sogovornikov kazali, da jih v prihodnosti nameravajo uresničiti, nedvomno pa bo enota poskušala uresničiti tudi preostala štiri sprejeta, pa še ne izvedena priporočila. Ob svojem obisku je DPM podal tudi **pet novih priporočil**, na odgovor Doma upokojujencev Ptuj o sprejetju oziroma morebitni uresnitvi podanih priporočil pa še čakamo. DPM je tako priporočal, naj stanovalce večkrat opomni na obstoj in namen klicnih zvoncev ter jim pokažejo njihovo delovanje in uporabo, da proučijo možnost premika jedilne mize na način, da so vsa sedišča dostopna, da en izvod urnika aktivnosti izobesijo na oglasno desko oddelka, da upoštevajo zakonske roke po ZDZdr in evidence o sprejemih vodijo natančno z vsemi zahtevanimi podatki ter da obrazec za evidentiranje padcev prilagodijo na način, da vanj redno in ažurno vpisujejo tudi vzroke padcev, če jih je mogoče ugotoviti.

Vhod na varovani oddelek v enoti Muretinci

Aktivnosti za stanovalce

Dne 29. 11. 2017 smo obiskali **Dom upokojujencev Ptuj, enoto Juršinci**. Ob tokratnem (kontrolnem) obisku smo ugotovili, da je enota od leta **2016 podanih devet priporočil sprejela in tudi uresničila (le) eno priporočilo**. Osem priporočil je sprejela, a jih še ni uresničila. Nekatera priporočila (šest) smo ob tem obisku tudi ponovili, saj smo ugotovili, da ni bilo večjega napredka. Ob svojem obisku je DPM podal tudi štiri nova priporočila, na odgovor Doma upokojujencev Ptuj o sprejetju oziroma morebitni uresnitvi podanih priporočil pa še čakamo. Poleg priporočil, ki jih izrecno navajamo spodaj, smo priporočili tudi, da se na varovanem oddelku poveča število osebnih predmetov stanovalcev, predvsem pa tudi predmetov, ki so jih stanovalci naredili v času delovne terapije. Priporočili smo tudi, da enota socialno delavko opozori na potrebo po pravočasnem pošiljanju predlogov za podaljšanje zadržanja konkretnega stanovalca pristojnemu sodišču ter da se zapisuje uporaba varovalnih ukrepov, in to na obrazcu ali v raportni knjigi. DPM je priporočil še, naj se na oglasni deski (ali v primerni zloženki) stanovalcem ponudijo informacije, ki jim bodo pomagale pri vzpostavljanju stika s predstavnikom lastne verske skupnosti. DPM

je predlagal, da se zagotovi popravilo vrat, ki vodijo v zunanji del, da se bodo odpirala brez posebne (dodatne) sile. Enoti je priporočil, da je pozorna na tiste vidike, ki so jih stanovalci v enoti v anketi izpostavili kot posebej problematične, ki slabšajo bivalne razmere in večajo nezadovoljstvo, ter da je enota pozorna na rezultate anket drugih dveh skupin (zaposleni, svojci) in da posebne napore za izboljšanje usmeri v dejavnike, za katere rezultati anket kažejo pomanjkljivosti. DPM je priporočil, naj se prostor s čistili dosledno zaklepa, saj lahko zaradi nevarnosti čistil ob neprimerni uporabi nastanejo resne poškodbe, ter da se obrazec nezaželenih dogodkov vedno skrbno izpolnjuje, predvsem, da se vanj redno in ažurno vpisuje tudi vzrok padca, če ga je mogoče ugotoviti. Iz tako zbranih podatkov lahko pozneje enota naredi analizo razlogov za padce in poskuša elemente, ki so do njih pripeljali, odstraniti ali vsaj omiliti posledice.

Enota Juršinci – skupni prostor s počivalnikom

Soba v enoti Juršinci

Dne 20. 12. 2018 smo obiskali **Dom starejših občanov Radenci**. To je bil kontrolni obisk tega socialnovarstvenega zavoda. **DPM je ob obisku leta 2016 podal 14 priporočil. Ob tokratnem obisku smo lahko ugotovili, da je od teh dom sprejel in uresničil 10 priporočil, štiri priporočila je sprejel, ni pa jih uresničil (v celoti)**. Ob tem DPM ugotavlja, da je vsaj delno razlog za neuresničitev v prenovi koncepta dela s stanovalci, saj očitno dom prehaja iz varovanega oddelka (prej poimenovanega oddelka s povečano pozornostjo) v koncept osebnega spremljanja. **To kaže, da je dom podana priporočila vzel resno in se potrudil, da jih je večji del že uresničil ali vsaj pristopil k njihovi uresnitvi. Še posebej pozitivno ocenjujemo, da je na podlagi opozoril ob kontrolnem obisku že izvedel nekaj sprememb, ki so (končno) zagotovile izvedbo priporočil, podanih že ob prejšnjem obisku.**

Oglasna deska v Domu Radenci

Lična skrinjica za pritožbe

Posamezne (skupne) ugotovitve s priporočili

a) Opredelitev oddelka

Ob obiskih več domov starejših smo ugotovili, da tudi zaradi težav pri opredelitvi oddelka (ali gre za varovani oddelk po ZDZdr ali ne) velikokrat domovi ne obveščajo sodišča o zadržanju osebe na oddelku, ki po prepričanju DPM izpolnjuje pogoje za varovani oddelk. Ugotovili smo še, da domovi še vedno praviloma stanovalca namestijo na oddelk in šele nato obvestijo sodišče, kar ni skladno z ZDZdr. Poleg spodaj izrecno navedenih priporočil, ki jih predstavljamo v ponazoritev, je DPM istovrstna priporočila podal tudi v Domu Viharnik Kranjska Gora, Domu starejših Ljutomer, Zavodu sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju, Domu upokojencev Idrija, Domu starejših občanov Fužine (poleg spodaj navedenega priporočila), Domu dr. Jožeta Potrča Poljčane, Domu dr. Janka Benedika Radovljica in Domu upokojencev Ptuj, enota Juršinci.

- DPM je **Dom starejših občanov Gornja Radgona** opozoril na spoštovanje ZDZdr in odločbo Ustavnega sodišča št. U-I-294/12-20 z dne 10. 6. 2015, ki zadevata postopek sprejema stanovalcev v enoto za demenco bodisi s privolitvijo bodisi brez privolitve.

V svojem odzivu na to priporočilo dom ni podal posebnega odgovora. Strinjal pa se je, da lahko zaposleni pogoje za bivanje stanovalcev še dopolnijo, popravijo in izboljšajo.

- Priporočili smo, da **Dom upokojencev Ptuj, enota Kidričevo**, kadar stanovalc ni sposoben sam dati soglasja za namestitev na varovani oddelk, sodišče obvestiti še pred zadržanjem stanovalca na varovanem oddelku, zadržanje je v takšnem primeru namreč dopustno šele na podlagi odločitve sodišča. Ob tem smo priporočili, naj nas enota, če sodišče o predlogu ne bi odločilo oziroma bi izdalo sklep, da se postopek ne uvede, s tem seznaniti.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da bo upošteval predlog DPM.

Ministrstvo je v svojem odzivu navedlo, da je vodstvo doma že pozvalo, da priporočila DPM čim prej uresniči. Hkrati je navedlo, da se strinja, da bi moralo biti nameščanje na varovane oddelke dopustno šele na podlagi sodne odločitve. Vendar je praksa, po ugotovitvi ministrstva, žal pogosto drugačna, saj se domovi srečujejo s primeri, ko se od njih pričakuje takojšen sprejem, ki ga zaradi psihiatričnega mnenja po 24-urnem nadzoru ne morejo zagotoviti drugače kot z namestitvijo na varovani oddelk. Zato lahko dom šele po namestitvi uporabnika poda predlog sodišču. Zato se ministrstvo zavzema, da se zakon v tem delu spremeni. Ministrstvo je navedlo še, da bo nekaj tem, ki jih DPM večkrat poda kot priporočilo, vključenih v program izobraževanja za domove, kot npr. omejitev terapije po potrebi in oviranje stanovalca zaradi varnosti.

- DPM je tudi **Centru starejših Horjul** priporočil, da je pozoren na ustrezno pravno podlago za zadržanje, ki mora biti podana že ob sprejemu stanovalca na varovani oddelk in nato tudi ves čas bivanja stanovalca na tem oddelku (soglasje, sodna odločba).

Center je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da predhodno pridobivanje sklepa sodišča o zadržanju stanovalca na varovano enoto v praksi skoraj ni mogoče, saj dogodkov na varovani enoti ni mogoče predvideti, poleg tega ni mogoče napovedati poteka stanovalčevega zdravstvenega stanja. Vsakega stanovalca, ki je nameščen oz. premeščen v varovano enoto, zaposleni takoj prijavijo na pristojno okrajno sodišče in ravnajo v skladu s 53. členom ZDZdr.

Že ob obisku smo opozorili, da se zavedamo neživiljenjske rešitve ZDZdr. Upamo, da bo zakonodajalec ob spremembi zakona našel boljšo rešitev v primerih sprejema na varovani oddelk socialnovarstvenega zavoda. Vendar po drugi strani opozarjamo, da bi se morali zavodi do ustreznih sprememb ravnati po veljavni zakonski ureditvi. Ob tem naj dodamo, da zavod ne more ravnati v skladu s 53. členom ZDZdr, saj ta člen velja LE za sprejem na oddelk pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice in se za socialnovarstvene zavode ne more uporabljati NITI NEPOSREDNO NITI SMISELNO.

- Priporočili smo, naj **Dom starejših občanov Fužine**, kadar stanovalc (ki mu ni odvzeta poslovna sposobnost) ni sam sposoben dati soglasja za sprejem v varovani oddelk, sodišče obvesti še pred zadržanjem stanovalca na varovanem oddelku, zadržanje je namreč v takšnem primeru dopustno šele na podlagi sodne odločbe. Ob tem smo priporočili, naj nas dom, če sodišče o predlogu ne bi odločilo oziroma bi izdalo sklep, da se postopek ne uvede, s tem seznaniti.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da je imel v trinajstletni praksi samo dva prosilca oziroma stanovalca, ki jima je bila že pred prihodom v dom odvzeta poslovna sposobnost. Po mnenju doma pomenijo sprejemi v varovano bivalno enoto večinoma odrešitev za svojce, ki so zaradi skrbi za osebo z demenco izgoreli. Zaradi navedenega meni, da ni prav, da bi osebe z demenco zadrževali v domačem okolju samo zaradi izvedbe postopkov, ki jih določa ZDZdr. Če bi dom priporočilo DPM upošteval, bi moralo po mnenju doma sodišče osebo z demenco obiskati v domačem okolju, v času do sprejema pa bi ji morali zaračunavati rezervacijo prazne sobe.

Tudi v tem primeru smo že ob obisku doma sogovornicam pojasnili, da se zavedamo neživiljenjske rešitve ZDZdr, ki ne ureja nujnega postopka za sprejem osebe na varovani oddelk socialnovarstvenega zavoda.

b) Preklic privolitve za sprejem v varovani oddelk

Pri obiskih domov starejših smo večkrat tudi poudarili potrebo, naj domovi za stanovalce, ki so še sposobni izraziti svojo voljo za namestitev na varovani oddelk, pripravijo ustrezne obrazce in v njih vedno navedejo izrecno tudi pravni pouk o možnosti preklica takšnega soglasja, tj. ustno, pisno ali s konkludentnimi dejanji, npr. trkanje po vratih, poskušanje odprtja vrat in podobno, kot to določa ZDZdr. Poleg spodaj navedenih priporočil je DPM tovrstna priporočila podal tudi ob obisku Zavoda sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju, Doma starejših občanov Fužine in Doma dr. Janka Benedika Radovljica.

- Glede na zasnovo varovanega oddelka **Doma starejših občanov Gornja Radgona (ED)**, z nezmožnostjo samostojnega odhoda iz enote osebam, ki tam bivajo, smo menili, da bi bilo treba skladno z ZDZdr pridobiti soglasje oseb, ki tam bivajo. Soglasje bi moralo vsebovati pouk o možnosti preklica tovrstnega soglasja. Pri osebah, ki tovrstnega soglasja niso sposobne podati ali se z bivanjem na tovrstni enoti ne strinjajo, pa bi bilo treba sprožiti ustrezen sodni postopek za presojo potrebe po bivanju na tovrstni enoti, ki jo je skladno z ZDZdr po prepričanju DPM mogoče opredeliti kot varovani oddelk socialnovarstvenega zavoda.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da se zaposleni trudijo osmisliti življenje v domu za stanovalce v mejah realnih možnosti in včasih že »malo čez«. Zato so se tudi takoj odzvali na ugotovitve in predloge DPM ter za veliko večino poiskali ustrezne rešitve. Žal se ne morejo v celoti strinjati z mnenjem DPM, da dom s svojo enoto za osebe z demenco (ED) izpolnjuje vse pogoje za preimenovanje v varovani oddelk. Stanovalci po navedbi doma v tej enoti namreč nimajo omejenega gibanja v tem smislu, da ne bi mogli zapustiti prostora po svoji volji. Vrata tudi niso zaklenjena, je pa res, da so se zaradi zapiralnega avtomata nekoliko težje odpirala. To pomanjkljivost so odpravili. Stanovalcev, ki zapustijo enoto, tudi ne usmerjajo več nazaj v enoto, dvorišče ali ograjen vrt. Dom je navedel, da se želijo izogniti neprijetnim dogodkom, ki jih lahko posledično povzroči opredelitev v varovani oddelk socialnovarstvenega zavoda (primer Dom Lukavci). Torej bodo na ED sprejemali le stanovalce, ki so še sposobni izraziti svojo voljo in odločati o svoji namestitvi, pri delu pa bodo v celoti sledili modelu osebnega spremljanja – konceptu dela brez oviranja svobode gibanja oseb z demenco.

DPM je dodatno pojasnil, da je svoje mnenje o tem, ali gre v primeru oddelka ED doma za varovani oddelk, oprl na ZDZdr, ki v 17. točki 2. člena podaja opredelitev varovanega oddelka, in na ugotovitve z obiska, kot so razvidne iz poročila. DPM razume skrb doma, da bi se lahko ob izpolnitvi pogojev za varovani oddelk in njegovi verifikaciji lahko namestilo starostnike (tudi) z odločitvijo sodišča, kljub morebiti negativnemu mnenju doma. Vendar to ne sme biti razlog, da se starostnikom, ki so lahko zaradi napredovane demence tudi dezorientirani v času in prostoru, ne bi zagotovila potrebna varnost.

DPM vsekakor spodbuja oblike skrbi in varovanja starostnikov, ki so zanje čim manj omejujoči. Vendar se ob tem zaveda, da je včasih zaradi zagotovitve ustrezne varnosti posameznikov neka vrsta omejitve osebnih svobod nujna. Ob tem ni pomembno, ali gre za omejitve s tehničnimi sredstvi ali osebjem, poleg tega naj opozorimo, da ZDZdr določa omejitve na območje zavoda, in ne torej nujno le na oddelk za osebe z demenco.

DPM meni, da je koncept osebnega spremljanja primerna oblika varovanja oseb z demenco, ki so zaradi svojega zdravstvenega stanja begave. Vendar ob tem opozarja, da osebno spremljanje pomeni le sledenje osebi, spremljevalec pa lahko posreduje le, če je treba preprečiti za starostnika nevarno ravnanje (npr. če bi hotel stopiti pred avtomobil, zabresti v reko in podobno). Takšen koncept ne dovoljuje siceršnjega odvrčanja starostnika od njegove poti, o tem konceptu tudi ne moremo govoriti, če zaposleni starostnika ali več njih odpelje na sprehod po zamišljeni poti. Opozorimo naj, da je glede na dosedanje izkušnje DPM koncept ob danih kadrovskih normativih nedvomno izjemno težko, če ne nemogoče izvajati.

DPM je ob tem dom (znova) opozoril, da je njegova dolžnost skrbeti (tudi) za varnost stanovalcev, če ne drugače, v skrajnem primeru z omejitvijo svobode gibanja, kar se izvede ob upoštevanju pogojev in pravne podlage, kot jo določa ZDZdr. Ravnanje v nasprotju s to dolžnostjo lahko spravi stanovalca zaradi njegove duševne bolezni v nevaren položaj. Nekatere iskalne akcije begavih oseb z demenco (drugje v Sloveniji) so se v preteklosti že končale tragično. Zato ni nepomembno vprašanje o odgovornosti tistega, ki bi za starostnika moral skrbeti in mu zagotavljati varnost, pa tega ni storil. Ministrstvo je v svojem odzivu na končno poročilo o obisku navedlo, da je bilo še posebej pozorno na ugotovitve DPM v zvezi z omejitvijo gibanja. Vodstvo doma so opozorili, da če ne morejo zagotavljati koncepta osebnega spremljanja brez omejitev svobode gibanja, morajo obvezno upoštevati ZDZdr. Svetovalo je tudi ogled doma starejših, ki je organiziran tako, da lahko zagotavlja osebno spremljanje, kot je predvideno v Usmeritvah za delo z osebami z demenco. Navedlo je še, da bodo nekaj ugotovitev DPM, ki jih ta opaža pri obiskih drugih domov starejših, obravnavali na izobraževanjih za domove, kot na primer postopek sprejema stanovalcev v enoto za demenco s privolitvijo in brez privolitve, soglasje, ki mora vsebovati možnost preklica tovrstnega soglasja, pomen osebnega načrta z oceno tveganja, predpisovanje zdravil in drugo.

- **Center starejših Horjul** smo opozorili, da bo včasih stanovalc željo po odhodu nakazal predvsem z nekimi očitnimi (konkludentnimi) dejanji, npr. butanje po vratih, poskušanje odpiranja vrat in podobno, zato smo tudi ob tem obisku predlagali, da obrazec ustrezno dopolni in doda tudi to možnost preklica lastne volje.

Center je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da je Izjava o privolitvi za namestitev na varovano enoto napisana v skladu s smernicami Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki so jih izdali 27. 3. 2014, kot dopolnitev k Usmeritvam za delo z osebami z demenco na področju institucionalnega varstva, na posvetu o demenci, kar je bilo usklajeno tudi s predstavniki Socialne inšpekcije in Varuha človekovih pravic, ki so na tem posvetu aktivno sodelovali. S svojo pravno službo in strokovnimi sodelavci so se o tem predlogu tudi pogovorili in sklenili, da Izjava o privolitvi za namestitev na varovano enoto ostaja nespremenjena.

Glede na navedbe Centra smo dodatno pojasnili, da je treba pri pripravi izjave upoštevati predvsem jasno določbo ZDZdr. Zakon v tretjem odstavku 74. člena določa, da oseba, ki je privolila v sprejem v varovani oddelk, lahko privolitev kadar koli, izrecno ali z dejanji, iz katerih je to mogoče sklepati, privolitev preklic in zahteva, da jo odpustijo z varovanega oddelka. Zato smo znova priporočili, naj Center svojo odločitev znova pretehta in pouk stanovalcu uskladi z jasno zakonsko opredelitvijo.

c) Predpisovanje in razdeljevanje terapije

Ob obiskih domov smo večkrat ugotovili, da sta predpisovanje in razdeljevanje terapije bolj ali manj nalogi zdravnika in zdravstvenega osebja v zavodu. Vendar je takšno ravnanje lahko v nasprotju z ZPacP, ki jasno opredeljuje tako pojasnilno dolžnost zdravnika kot zahtevo po pridobitvi soglasja za zdravljenje, ki ga mora dati stanovalc ali druga, v zakonu določena oseba. Podobno priporočilo, kot je navedeno spodaj, smo podali tudi ob obisku Doma upokojencev Idrija.

- **Domu Vitranc, Kranjska Gora** smo (znova) priporočili, naj zdravnika opozori, da je v primeru potrebe po novi terapiji ali njeni spremembi nujno po ustreznem pojasnilu pridobiti soglasje stanovalca, če ga je sposoben dati oziroma izraziti svojo pravo voljo. Če tega ni sposoben, je prav, da se upošteva 37. člen Zakona o pacientovih pravicah in tako soglasje poda zakoniti zastopnik, če ga stanovalc že ima oziroma mu je bil postavljen, ali druge osebe, kot to določa omenjeni člen.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da se s stališči DPM strinja in jih bo upošteval.

DPM je ob svojih obiskih velikokrat opozarjal na potrebo po natančni opredelitvi terapije »po potrebi«. Predvsem smo lahko ugotovili, da se običajno navede, v katerem primeru naj se terapije stanovalcu dajo (ob razdraženosti, nemiru, nespečnosti in podobno), včasih tudi kdaj (zvečer, po kosilu). Le redko pa smo lahko našli zapis, ko bi bila opredeljena najvišja dnevna količina (odmerek) terapije oziroma koliko posamezne terapije po potrebi lahko stanovalc prejme v 24 urah. Poleg spodaj navedenih priporočil smo istovrstna priporočila dali tudi v Domu starejših občanov Gornja Radgona, Domu dr. Jožeta Potrča Poljčane in Domu dr. Janka Benedika Radovljica.

- **Priporočili smo, naj Dom upokojencev Ptuj, enota Kidričevo, tako splošnega zdravnika kot psihiatra opozori na nujnost omejitve terapije po potrebi. Tako mora biti na primer navedeno, da posameznik v primeru bolečine lahko dobi določeno število enot nekega zdravila, vendar v 24 urah ne več kot določeno število enot. S takšnim predpisovanjem bi se zmanjšala možnost, da se pri posamezniku prekorači največji predpisani odmerek, kar pomeni posebno metodo zdravljenja, ki jo je dopustno uporabiti le v psihiatrični bolnišnici po postopku, določenem z zakonom.**

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da so priporočeno že uredili ter opozorili splošnega zdravnika in psihiatra glede nujnosti omejitve terapije.

- **Glede na ugotovitve izvedenca ob obisku Doma starejših občanov Ljutomer je DPM priporočil, da bi bilo treba pri predpisovanju dodatnih zdravil (»po potrebi«) dodatno navesti, kolikokrat na dan največkrat lahko oseba tako zdravilo prejme (enkrat ali večkrat na dan). Pri občasni uporabi zdravil, ki utegnejo podaljšati QT-interval, bi bilo treba opraviti EKG. Navodila za odmerjanje terapije »po potrebi« bi morala biti vpisana tudi v elektronski obliki na način, da so razumljiva osebu zdravstvene nege.**

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da se terapija, ki jo zdravnik predpiše po potrebi, ob aplikaciji evidentira v računalniškem programu v pripravljen obrazec (aplikacija zdravil). Strinja se, da je smiselno opomniti zdravnike na dosledno vpisovanje zdravil (pri čemer naj bo opredeljeno kolikokrat oziroma na koliko ur je aplikacija predpisanega zdravila po potrebi), o vsebini priporočila je tudi opozoril zdravnika.

- **DPM je ob obisku Doma upokojencev Idrija priporočil, naj dom zdravnike, ki predpisujejo terapijo po potrebi, opozori, da je treba terapijo vedno časovno opredeliti.**

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da ima sprejeto pisno navodilo za delo Prevzem, priprava, razdeljevanje in aplikacija zdravil, v katerem so podrobno navedene nujne opredelitve, potrebne pri predpisovanju terapije. Z njimi so seznanjeni tako zdravniki splošne kot psihiatrične ambulante. Glede na odstopanja, ugotovljena v nadzoru, bodo kompetentne izvajalce znova seznanili z nujnostjo opredelitve časovnega okvira pri predpisovanju terapije glede na potrebo.

d) Aktivnosti

DPM je leta 2016 izvedel tematski obisk, pri katerem je ob obiskih izbranih psihiatričnih bolnišnic in socialnovarstvenih zavodov ugotovil, da je aktivnosti, ki so pacientom oziroma stanovalcem na voljo ob koncu tedna, manj kot prej. Ugotovili smo še, da velikokrat konec tedna na seznamu aktivnosti sploh ni naveden. Ob obiskih leta 2017 smo ugotovili še nekaj podobnih primerov in skladno z ugotovljenim tudi podali ustrezna priporočila. Poleg omenjenih primerov spodaj smo smiselno podobno priporočila podali tudi ob obisku Doma starejših občanov Ljutomer, Zavoda sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju in Centra starejših Horjul.

- **Domu Vitranc, Kranjska Gora, smo že ob obisku priporočili, naj urnik aktivnosti, namenjenih stanovalcem skupin za osebe z demenco, dopolni tudi z aktivnostmi, ki se izvajajo ob koncu tedna.**

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da imajo urnik aktivnosti dopolnjen tudi s takimi aktivnostmi.

- DPM je priporočil, naj **Dom upokoencev Idrija** še večji poudarek da aktivnemu preživljanju časa stanovalcev, še posebej popoldne in ob koncu tedna. Stanovalci takrat ne smejo biti prepuščeni sami sebi ali čakanju na (morebitne) obiske, čeprav naj bi bilo teh po besedah osebja dovolj. Ob tem naloga zaposlenih ne sme biti le, da stanovalcem zagotovijo ustrezne pripomočke za aktivnosti ali da te aktivnosti organizirajo, temveč da stanovalce primerno tudi animirajo, da se aktivnosti udeležijo.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da se strinja, da morajo imeti stanovalci, posebej stanovalci varovanih oddelkov možnosti aktivnega preživljanja prostega časa, tako z vsebinskim naborom aktivnosti kot animacijo za aktivnosti. Zagotovil je, da sta k temu usmerjena posebni program in vsebina dela na varovanem oddelku.

e) Uporaba (posebnih) varovalnih ukrepov

Čeprav glede na ugotovitve DPM domovi starejših redko uporabljajo posebne varovalne ukrepe (PVU), kot jih opredeljuje ZDZdr, smo ob obiskih leta 2017 opazili, da veliko domov pri stanovalcih, ki so čez dan v invalidskem vozičku, namesti pas, ki naj prepreči zdrs iz vozička ali vstajanje in s tem padec stanovalca. Ker bi šlo po prepričanju DPM lahko, če se voziček s stanovalcem zavre, stanovalce pa zavore ne more samostojno odstraniti, za PVU, smo v tej povezavi pri več domovih podali ustrezno priporočilo. Podobno priporočilo, kot je navedeno spodaj, smo podali tudi ob obisku Doma upokoencev Ptuj, enote Kidričevo, Doma starejših občanov Ljutomer, Doma upokoencev Idrija, Doma starejših občanov Fužine, Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane, Doma dr. Janka Benedika Radovljica in Doma upokoencev Ptuj, enota Juršinci.

- Glede na ugotovitve izvedenca je DPM Domu starejših občanov Gornja Radgona priporočil, da bi bilo, kadar stanovalce ne more podati strinjanja za uporabo pasu za preprečevanje zdrs iz invalidskega vozička, pa taka nevarnost obstaja, smiselno v odločanje o uporabi omenjenega pasu vključiti zdravnika specialista splošne medicine in svoje oziroma skrbnika. Kadar obstaja nevarnost padca iz invalidskega vozička zaradi vedenja osebe kot posledica psihične motnje in ni mogoče nevarnosti padca preprečiti z drugimi oblikami pomoči, pa je treba tovrstno oviranje izpeljati po pravilih, ki veljajo za PVU.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da so se pri stanovalcih, ki ne morejo podati strinjanja za uporabo pasu za preprečevanje zdrs iz invalidskega vozička, tudi doslej vključevali svojci oz. zdravniki specialisti splošne medicine, vendar tega niso evidentirali z njihovim podpisom. To pomanjkljivost je dom odpravil.

f) Pritožbene skrinjice

Čeprav DPM že od svojih prvih obiskov socialnovarstvenih zavodov opozarja na potrebo po namestitvi skrinjice za pritožbe na varovani oddelki, smo tudi v letu 2017 ob obisku vrste domov ugotovili, da ta ni nameščena ali vsaj ni ustrezno označena. Zato smo v takšnih domovih znova dali priporočilo, da se takšna skrinjica z ustrezno označbo, čemu je namenjena, namesti, poleg nje pa tudi pripomočki za pisanje pritožbe. Čeprav se zavedamo, da stanovalci z eno od oblik napredovane demence velikokrat ne bodo znali samostojno sestaviti pritožbe, je prav, da se jim takšna možnost ponudi. Tako smo smiselno podobno priporočilo, kot je navedeno spodaj, podali tudi v Domu starejših občanov Gornja Radgona, Domu upokoencev Ptuj, enota Kidričevo, Domu starejših občanov Ljutomer, Zavodu sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju, Centru starejših Horjul, Domu starejših občanov Fužine, Domu dr. Jožeta Potrča Poljčane in Domu dr. Janka Benedika Radovljica.

- Domu Viharnik, Kranjska Gora, smo priporočili, naj skrinjici za pritožbe in pohvale na obeh gospodinjskih skupnostih postavi na vidno mesto, kjer bosta brez težav dostopni vsakomur, ki bi želel pritožbo ali pohvalo oddati. Hkrati smo predlagali, naj dom v bližino posameznega nabiralnika (torej tudi tistega na hodniku pred skupinama) namesti papir in na varen način tudi pisalo.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da so skrinjice za pritožbe in pohvale že postavili na vidno mesto, papir in pisalo pa se lahko dobijo na recepciji, obvestilo o tem je na nabiralniku.

g) Informacije o zastopniku oseb s težavami v duševnem zdravju

Ena izmed pravic oseb s težavami v duševnem zdravju je glede na ZDZdr tudi pravica do zastopnika oseb s tovrstnimi težavami. Žal na varovanih oddelkih domov starejših ugotavljamo, da podatkov o zastopnikih velikokrat ni mogoče dobiti, zastopniki se v domovih niti ne oglašijo, ne predstavijo zaposlenim niti stanovalcem ali njihovim svojcem. Tako smo priporočilo, podobno spodaj navedenima, podali tudi po obisku Doma upokoencev Ptuj, enote Kidričevo, Doma starejših občanov Ljutomer, Zavoda sv. Martina v Srednji vasi v Bohinju, Centra starejših Horjul, Doma starejših občanov Fužine in Doma dr. Jožeta Potrča Poljčane.

- DPM je priporočil, naj Dom starejših občanov Gornja Radgona na vidnem mestu objavi seznam zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja z njihovimi kontaktnimi podatki. Predlagali smo, naj se dom obrne na zastopnika oziroma MDDSZ in zagotovi izobraževalno gradivo (plakati, zloženke ipd.) za stanovalce.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da je že zagotovil seznam zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja, kontaktne podatke je objavil na oglasni deski. MDDSZ je zaprosil za izobraževalno gradivo za stanovalce.

- DPM je ob obisku Doma upokoencev Idrija MDDSZ priporočil, naj zagotovi, da se zastopniki oseb s težavami v duševnem zdravju ustrezno predstavijo tudi stanovalcem domov starejših, ki imajo težave v duševnem zdravju, in po potrebi njihovim svojcem oziroma skrbnikom. Menili smo namreč, da so zloženke in plakati vsekakor koristni, čeprav bodo morda stanovalci z demenco le redko segli po njih, jih prebrali in predvsem razumeli. Zato bi bila osebna predstavitev zastopnika, ki zna pristopiti do oseb s tovrstno duševno boleznijo, vsekakor neprimerno bolj koristna in poučna, verjetnost, da bodo starostniki vedeli, na koga se v stiski obrniti, bo večja, s tem pa bo tudi namen zastopnikov bolj dosežen.

Ministrstvo se na priporočilo ni posebej odzvalo, Dom pa je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da prejmejo stanovalci varovanih oddelkov in njihovi svojci vse potrebne informacije o zastopniku pravic oseb na področju duševnega zdravja, tako ustno ob sprejemu kot pisno na zloženkah in plakatih na oddelku. Stanovalce zaposleni seznanijo s pravicami, ki jih imajo, načinom delovanja zastopnika in kontaktnimi podatki, kako so ti dosegljivi. Osebne zastopnikove predstavitve stanovalcem v domu še ni bilo, bodo pa razmislili tudi o tej možnosti, iz razlogov, ki jih v poročilu navaja DPM.

4.2 Obiski posebnih socialnovarstvenih zavodov in enot kombiniranih zavodov

DPM je leta 2017 opravil kontrolne obiske treh posebnih socialnovarstvenih zavodov (SVZ), in sicer SVZ Hrastovec, Dom Lukavci in Dom Nine Pokorn Grmovje. Opravil je tudi dva kontrolna obiska enot kombiniranih socialnovarstvenih zavodov, kjer so nastanjene odrasle osebe s težavami v duševnem zdravju oziroma duševnem razvoju – Dom upokoencev Podbrdo, enota Petrovo Brdo, in Dom upokoencev in oskrbovancev Impoljca. Skupaj smo tako obiskali pet tovrstnih zavodov¹³. Poročili o obisku SVZ Hrastovec in Doma Impoljca smo že poslali MDDSZ, vendar odziva kljub dvema urgencama do priprave tega poročila (31. 1. 2018) nismo prejeli. Odgovor tega ministrstva čakamo tudi v primerih Doma Lukavci in Doma Nine Pokorn Grmovje. Ob teh kontrolnih obiskih je DPM podal 24 novih priporočil in ponovil (neuresničena) priporočila¹⁴, podana ob prejšnjih obiskih¹⁵. Na podlagi odziva na predhodna poročila o obisku ugotavljamo, da je bilo veliko teh priporočil že sprejetih (10), tretjina jih je bila tudi že uresničenih (8).

	Skupno število vseh (novih oziroma ponovljenih) priporočil	Sprejeto	Nesprejeto	Uresničeno	Ni podatka	Še ni odzivnega poročila
Število priporočil	24	10	0	8	6	0

Kontrolni obisk enote Petrovo Brdo smo opravili 19. 1. 2017. Ugotovili smo, da je bilo od 12 priporočil, podanih ob obisku leta 2015, sprejetih šest priporočil, pet pa je bilo tudi že uresničenih. Eno priporočilo je ostalo nesprejeto¹⁶, zato smo nanj ob obisku posebej opozorili in predlagali, naj ga poskušajo čim prej uresničiti. Splošen vtis po obisku enote je bil pozitiven, razmere za stanovalce so po naši ugotovitvi dokaj dobre, to pa so ob razgovorih potrdili tudi stanovalci.

Soba v PSVZ Petrovo Brdo

Okrasitev skupnih prostorov

Kontrolni obisk SVZ Hrastovec smo opravili 11. 4. 2017. Ob obisku smo ugotovili, da je bilo od 24 priporočil, podanih leta 2015, 12 priporočil sprejetih, vendar še niso bila (v celoti) uresničena. Deset priporočil pa je SVZ Hrastovec že uresničil. To kaže, da je zavod podana priporočila vzel resno in se potrudil, da jih je večji del že uresničil ali vsaj začel uresničevati. Žal smo ugotovili, da dveh priporočil ni sprejel in razmere ostajajo nespremenjene. To se nam zdi še toliko bolj nesprejemljivo, ker gre za

¹³ Skupaj s tematskimi obiski je bilo teh obiskov 10.

¹⁴ Med te ni všteto priporočilo iz posebnega poročila o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov.

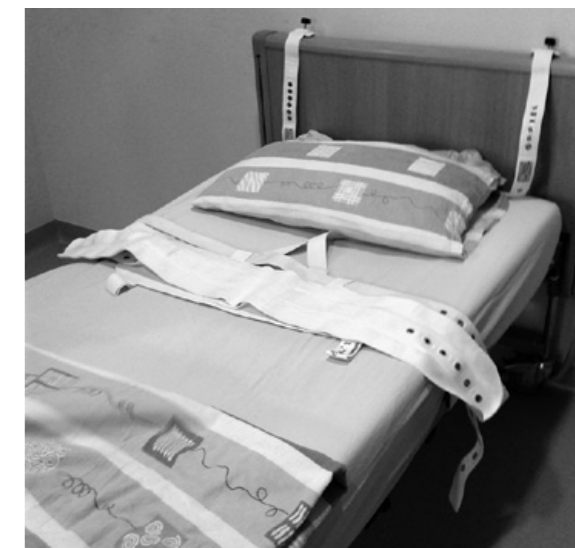
¹⁵ Nekaj priporočil, podanih ob obiskih omenjenih socialnovarstvenih zavodov v letu 2017, je za primer navedenih spodaj. Preostala so ali bodo po prejemu odziva obiskanih ustanov oziroma pristojnih ministrstev dostopna na Varuhovem spletišču: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/>.

¹⁶ Ob obisku leta 2015 smo (znova) priporočili, naj enota ravna skladno z ZDZdr in sodišče obvesti o osebah, ki enote ne morejo zapustiti po svoji volji, in o osebah, pri katerih bo tak režim vzpostavljen v prihodnosti, če gre za osebe, ki jih opredeljuje 2. člen ZDZdr in te ne dajo ali ne morejo dati (samo oziroma zakoniti zastopnik, če gre za osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo) soglasja skladno s 74. členom ZDZdr. S tem bi enota končno presojala o tem, ali morebiti izpolnjuje pogoje po 2. členu ZDZdr, prepustila sodišču.

priporočila, ki se vežejo na uporabo posebnih varovalnih ukrepov (PVU), pri čemer gre (zaradi skrbi za varnost stanovalca in njegove okolice) za najbolj grob poseg v posameznikovo pravico do svobode gibanja. Glede na zapisano smo lahko ugotovili, da se razmere v zavodu (še) izboljšujejo, vendar so še možnosti za izboljšave, zato smo priporočili, naj bo zavod še naprej pozoren na dobre bivalne razmere stanovalcev, predvsem pa, da skrbno upošteva 29. člen ZDZdr, ki opredeljuje PVU. Predlagali smo, naj tudi nova priporočila, ki jih je podal DPM, poskuša uresničiti in tudi s tem razmere še izboljšati. Ob obisku smo namreč podali šest novih priporočil. Te je SVZ Hrastovec tudi sprejel, vendar jih do prejema odziva na predhodno poročilo še ni uresničil. Poleg priporočil, ki jih posebej izpostavljamo spodaj, smo opozorili tudi, da mora upoštevati, da **zaklepanje stanovalca v njegovo sobo v nočnem času pomeni PVU**, zato mora biti pozoren, ali so za uvedbo takšnega ukrepa izpolnjeni vsi zakonski pogoji. Opozorili smo še, da je **nameščanje stanovalca v nočnem času v prostor za umiritev, ko niso podani razlogi za uvedbo PVU, v nasprotju z ZDZdr**, tako nameščenemu stanovalcu pa bi bilo vsekakor treba zagotoviti vsaj osnovne pogoje za spanje (vzmetnico, posteljnino) in čim prej poiskati drugačno rešitev za nemirnega stanovalca v nočnem času (na primer z nastanitvijo v enoposteljni sobi). Posebej smo izpostavili tudi, da tudi nekateri ukrepi, ki jih zavod označuje kot varovalne, lahko pomenijo PVU. Kot takšen ukrep smo prepoznali predvsem namestitev trebušnega pasu, oviranje okončine ob infuziji in oviranje stanovalca v naslonjaču. Opozorili smo tudi, da se PVU, kot jih opredeljuje ZDZdr, lahko izvajajo le na varovanih oddelkih zavoda. Zavod je v odzivu na predhodno poročilo med drugim navedel, da pri podaji pojasnil nikakor ne morejo mimo tega, da se **zahvalijo za podano poročilo, ki zavodu daje upanje, da je na dobri poti, da se njihovi cilji uresničujejo in da bodo še naprej delali z enakim zanosom kot do zdaj s samo enim ciljem: da se bodo stanovalci dobro počutili ter da bo vse opravljeno pravilno in zakonito.**

SVZ Hrastovec, dvorišče varovanih oddelkov

Postelja za telesno oviranje

Kontrolni obisk Doma Impoljca smo opravili 9. 5. 2017. Ob obisku smo ugotovili, da je od leta 2015 podanih 12 priporočil zavod sprejel šest priporočil, vendar jih še ni (v celoti) uresničil. Za pet priporočil smo glede na odgovore zavoda leta 2015 in videno ob tokratnem obisku ugotovili, da jih dom ni sprejel, le eno priporočilo pa je tudi že uresničil. Menimo, da to vzbuja močno skrb. To je še toliko bolj nesprejemljivo, ker gre deloma za priporočila, ki se vežejo na PVU, pri čemer gre (zaradi skrbi za varnost stanovalca in njegove okolice) za najbolj grob poseg v posameznikovo pravico do svobode gibanja. Ob obisku smo podali tudi 10 novih priporočil, od katerih je dom dve sprejel, ni pa ju še uresničil (nanašata se na namestitev hišnega reda in pritožbenih poti na stanovalcem dostopno mesto, prilagoditev pisave na velikost, ki bo stanovalcem omogočala branje, ter vsakodnevno prilagajanje datuma na oglasnih deskah, saj je pravilen datum pomemben za lažjo orientacijo stanovalcev v prostoru in času), dve priporočili je že uresničil (namestitev skrinjice za pritožbe in pohvale z ustreznimi pripomočki na vidnem in stanovalcem dostopnem mestu ter ustrezno vsakodnevno čiščenje zobnih protez stanovalcev). Glede šestih priporočil dom ni izrecno odgovoril. Večina teh priporočil se nanaša na izvajanje PVU, dom pa je v odgovoru glede na priporočila, podana ob obisku leta 2015, navedel, da PVU ne izvaja, s čimer se DPM ne strinja, saj je uporaba trebušnega pasu nedvomno eden izmed PVU, kot jih opredeljuje ZDZdr (telesno oviranje s pasovi). Dom tudi ni izrecno odgovoril na priporočila glede namestitve zadostnega števila brošur v za to pripravljen predalčnik na oddelku C in zagotovitev stanovalcem varnih toaletnih pripomočkov. Prepričani smo, da jih bo pri svojem nadaljnjem delu upošteval. Glede na zapisano ugotavljamo, da se razmere v zavodu izboljšujejo, vendar veliko

nesprejetih priporočil in novih priporočil kaže, da je pred njim še veliko dela. Zato smo mu priporočili, da je še naprej pozoren na dobre bivalne razmere stanovalcev in da skrbno upošteva 29. člen ZDZdr, ki opredeljuje PVU. Posebej smo izpostavili skrb, ker Dom Impoljca kljub ugotovitvi DPM, da nekateri stanovalci zavoda očitno ne morejo samostojno zapustiti, ta za njihovo zadržanje nima (urejene) pravne podlage, kar je lahko po kazenskih določbah ZDZdr tudi prekršek. Predlagali smo, naj dom priporočila DPM poskuša uresničiti in tudi s tem razmere v zavodu izboljšati.

Dom upokojujencev in oskrbovancev Impoljca

Toaletni prostori

Kontrolni obisk Doma Lukavci smo opravili 12. 9. 2017. Ob obisku leta 2014 je DPM podal 12 priporočil, od katerih je dom deset priporočil že uresničil, sprejel pa je tudi dve priporočili, ki ju še ni (v celoti) uresničil. Ob tem je treba opozoriti, da je izpolnitev nekaterih priporočil odvisna predvsem od zdravnikov, ki prihajajo v dom, in torej ne neposredno zavoda. Ta lahko predvsem opozarja na priporočila DPM, kar glede na pojasnila, ki smo jih prejeli ob obisku, tudi redno počne. Seveda smo tudi ob tem obisku znova opozorili na nesprejemljive razmere za stanovalce zaradi prezasedenosti varovanih oddelkov. Čeprav si zavod prizadeva, da bi bile razmere za stanovalce čim bolj primerne, vsekakor vzbuja skrb, da pristojno ministrstvo, čeprav je bilo že večkrat (s tem ga je seznanil tudi Varuh oziroma DPM) seznanjeno z nevdržnimi razmerami v posameznih socialnovarstvenih zavodih, še ni našlo ustrezne rešitve. Poglavitna ugotovitev kontrolnega obiska je torej bila, da je obiskani zavod resno pristopil k uresničevanju priporočil, seveda pa še vedno obstajajo možnosti za izboljšanje. Ob tokratnem obisku smo podali tudi novo priporočilo, in sicer glede nastavitve senzorja za prižiganje luči, pri čemer naj bi bila luč prižgana dovolj dolgo, da bi stanovalci lahko ponoči prišli do toaletnih prostorov in nazaj. Iz odgovora doma je bilo razvidno, da je priporočilo že uresničil, kar je vsekakor treba pohvaliti.

Dom Lukavci

Dodatna postelja v skupnem prostoru

Dne 6. 12. 2017 smo opravili še kontrolni obisk Doma Nine Pokorn Grmovje. DPM je ob obisku tega zavoda leta 2015 podal 16 priporočil. Ob obisku smo lahko ugotovili, da je od teh dom sprejel 10, vendar jih še ni (v celoti) uresničil, šest priporočil pa je dom že uresničil. To kaže, da je dana priporočila vzel resno in se potrudil, da jih je precej že uresničil ali vsaj pristopil k njihovi uresničitvi. Ob kontrolnem obisku je DPM zavodu podal šest novih priporočil, ki jih je zavod glede na pojasnila doma v odzivu na predhodno poročilo večinoma že uresničil, kar je vsekakor pohvalno. Zavodu smo tako na primer predlagali prenovo spletne strani, saj smo ugotovili, da lahko stanovalci in predvsem njihovi svojci na spletni strani zavoda dobijo največ pojasnil o aktivnostih in načrtovanih dogodkih. Predlagali smo tudi opozarjanje stanovalcev na delovanje in pomen klicnih tipk (klic v sili). Ker je dom izpostavil težave pri sprejemu stanovalcev v bližnjo psihiatrično bolnišnico, smo predlagali srečanje z vodstvom

bolnišnice v smislu iskanja možnih rešitev. Le eno priporočilo še čaka na izvedbo, vendar je ta odvisna od objektivnih razlogov (začetek gradnje novega varovanega oddelka).

Dom Nine Pokorn Grmovje

Preurejena soba za umirjanje

Posamezne (skupne) ugotovitve s priporočili

a) Opremljenost in dekoracija prostorov

Tudi ob obiskih posebnih socialnovarstvenih zavodov v letu 2017 smo znova opozarjali, da sta primerna opremljenost in okrašenost prostorov (tudi) varovanih oddelkov pomembni za prijetno bivalno okolje. Treba je vedno upoštevati, da v tovrstnih zavodih stanovalci velikokrat preživijo večino svojega življenja, zaradi česar je posamezni oddelk njihov dom. Zato je prav, da se zaposleni potrudijo, da jim bivanje naredijo prijetno, tudi z ustrezno okrasitvijo skupnih prostorov, skladno z željami in voljo stanovalcev pa tudi njihovih sob. Tako smo v letu 2017 ob obisku SVZ Hrastovec priporočili:

- Priporočamo, da zavod na oddelkih V1 in V2 posebej skrbi za prijetno bivalno okolje stanovalcev. Tudi če so v teh prostorih stanovalci krajši čas, je treba upoštevati, da so ob namestitvi na varovani oddelk v stiski, omejena jim je svoboda gibanja, zato je prav, da je bivalno okolje prijazno, kolikor je to le mogoče.

Zavod je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da bodo priporočila DPM upoštevali, o tem se pripravlja projekt.

Podobno priporočilo smo dali tudi ob obisku Doma Nine Pokorn Grmovje:

- Ker smo opazili, da sobe stanovalcev še vedno delujejo precej brezosebno, je DPM v tem delu ponovil priporočilo, naj zaposleni spodbujajo stanovalce, da sobe opremito z osebnimi predmeti, izdelki in fotografijami, ki nastanejo v okviru organiziranih domskih aktivnosti.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da so se zaposleni močno potrudili, v praksi pa se kaže, da so želje stanovalcev glede tega zelo različne (nekateri želijo osebne predmete v predalih, omarah, namesto na policah ali na steni).

b) Zagotavljanje zasebnosti

Stanovalci ob bivanju v SVZ na oddelkih, kjer je nameščenih deset in več stanovalcev, velikokrat tudi v večposteljnih sobah, celo ob dodajanju postelj zaradi prezasedenosti v že tako majhne sobe ali skupne prostore, nedvomno **pregrešajo zasebnost**, kot smo je vajeni v domačem okolju. Zato je še toliko pomembnejše, da se posebni socialnovarstveni zavodi trudijo, da stanovalcem omogočajo čim več zasebnosti, če je to seveda v okviru varovanega oddelka sploh mogoče. Domu Nine Pokorn Grmovje smo prav s tega vidika dali dve priporočili:

- DPM priporoča, da vodstvo poskuša najti ustrezen rešitev za zasebnost stanovalcev ob opravljanju higienskih potreb, morebiti z nakupom ključavnic, ki se lahko odklenejo s katere koli strani kljub vstavljenemu ključu. DPM predlaga še, da se začasno na vrata pritradijo obvestilne table, ki drugim stanovalcem sporočajo, ali je kopalnica prosta ali zasedena.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da je nemudoma izvedel ureditev z ličnimi plastificiranimi obvestilnimi tablami, ki se namestijo na kljuko, ko sta stranišče ali kopalnica zasedena.

- DPM priporoča, da poskuša dom v načrt novega objekta umestiti tudi prostor, kjer bo možnost srečanja stanovalcev z obiskovalci na oddelku. Takšen prostor bi se lahko uporabljal tudi za druge namene, npr. sodni narok in podobno. Torej vedno takrat, ko bi se bilo treba s stanovalcem srečati brez prisotnosti drugih stanovalcev in zaposlenih, odhod iz varovanega oddelka pa na primer zaradi varnosti ne bo prišel v poštev.

Dom je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da je to glede na izrazito prostorsko stisko in stalno prezasedenost varovanega oddelka (preveč stanovalcev ob zmogljivosti 12 postelj) nemogoče zagotavljati. V postopku verifikacije varovane enote leta 2013 so skladno z danimi možnostmi zadostili tehničnim pogojem, ki pa so jih morali – zaradi zanimanja uporabnikov, uvrščenih v IV. stopnjo oskrbe, ki so bili nameščeni s sklepom sodišča brez privolitve – ustrezno prilagoditi (prostor za umirjanje so preuredili v bivanjski prostor, dvoposteljno sobo). Dom je navedel, da rešuje možnost zagotavljanja zasebnosti v času obiskov z druženjem v skupnem prostoru (ki je redko povsem prazen) in v jedilnici zunaj varovanega oddelka. Skupen prostor za druženje je predviden ob gradnji prizidka, vendar se domu ob tem poraja vprašanje, ali je mogoče zagotoviti diskretnost tudi, kadar potekata v istem časovnem terminu dva ali več obiskov. Dom je poudaril, da se zaposleni trudijo po najboljših močeh in skladno z danimi možnostmi. Večji del obiskov poteka na varovani enoti (v sobi stanovalca) oziroma, ko je topleje, v leseni hiši na zelenici, ki je v sklopu varovane enote.

c) Uporaba posebnih varovalnih ukrepov

DPM ob svojih obiskih posebnih socialnovarstvenih zavodov veliko pozornost daje izvajanju PVU. ZDZdr natančno določa, kdaj lahko govorimo o PVU, kateri pogoji morajo biti izpolnjeni, da se takšen ukrep izvede, in po katerem postopku se izvede. Če ob obiskih ugotovimo pomanjkljivosti pri izvajanju PVU, podamo ustrezno priporočilo, kot je bil primer pri SVZ Hrastovec, kar smo omenili zgoraj. Ob obisku Doma Impoljca smo ugotovili **uporabo trebušnega pasu**, ki po prepričanju DPM izpolnjuje vse znake PVU telesnega oviranja s pasovi. Zato smo ne glede na nadaljnje trditve zavoda, da PVU ne izvajajo, dali več priporočil:

- Priporočamo, da dom v primeru vsakršnega telesnega oviranja, ki ustreza zakonski opredelitvi PVU, spoštuje pogoje in omejitve, kot jih določa ZDZdr, da vodi potrebne evidence o ukrepu in o uporabi obvesti osebe, ki jih skladno z zakonom mora obvestiti.
- Priporočamo, da se PVU vedno izvaja ločeno od drugih stanovalcev, torej v ločenem prostoru in vsekakor pod stalnim nadzorom osebja, kot za PVU določa ZDZdr. Če izvedba ukrepa v ločenem prostoru ni mogoča, priporočamo, da se izvede tako, da stanovalec ni na očeh drugih stanovalcev ali celo obiskovalcev, predvsem pa, da ni mogoče nadlegovanje ali celo nasilje nad njim.
- Priporočamo, da je dom pozoren, da se vsak tovrstni ukrep izvede le kot skrajna možnost, po tem ko se izčrpajo vse druge možnosti za umiritev stanovalca ali v primeru nevarnosti padcev, za preprečitev padca oziroma poškodb, če se padeč (že) zgodi. Predlagamo, da osebje vse predhodno izčrpane možnosti tudi skrbno zapiše in opredeli, zakaj niso bile učinkovite.
- Priporočamo, da dom ob izvajanju PVU upošteva vse zahteve ZDZdr, predvsem tudi zagotovitev stalnega nadzora nad stanovalcem, pri katerem se izvaja PVU telesnega oviranja.

Dom Impoljca se v svojem odzivu do teh priporočil ni izrecno opredelil. Njihovo spoštovanje bomo vsekakor preverili ob svojem naslednjem obisku.

Posebno poročilo o kršitvah človekovih pravic oseb z duševno motnjo pri njihovem neprostovoljnem nastanjanju in obravnavi v varovanih oddelkih socialnovarstvenih zavodov

V okviru tematskega obiska je DPM v letu 2017 obiskal vseh pet posebnih socialnovarstvenih zavodov v Sloveniji, in sicer Dom Lukavci, SVZ Hrastovec, Dom Nine Pokorn Grmovje (30. 1. 2017), SVZ Prizma Ponikve (31. 1. 2017) in SVZ Dutovlje (zdaj Dom na Krasu, 1. 2. 2017) ter preveril razmere za osebe z duševnimi motnjami, ki so neprostovoljno nastanjene v varovani oddelek SVZ po ZDZdr.

Poglavitna ugotovitev tematskega obiska je bila, da so razmere pri nastanitvi in posledično pri obravnavi v varovanih oddelkih SVZ, še posebej v varovanih oddelkih posebnih SVZ, nevdržne. Varovani oddelki SVZ so prepolni in čedalje pogostejše se dogaja, da tudi presegajo svoje (tako prostorske kot kadrovske) zmogljivosti. Hkrati sodišča poročajo, da se števili predlogov za sprejem in premestitev v varovane oddelke SVZ na podlagi sklepa sodišča celo povečujeta. Nevdržnost razmer občutijo zlasti stanovalci varovanih oddelkov, precej tudi zaposleni v SVZ in sodniki, ki odločajo o nastanitvah v prezasedene oddelke, so ob tem pogosto v stiski.

Varuh je na podlagi obiskov DPM pripravil posebno poročilo, v katerem je na podlagi ugotovitev Državnemu zboru RS predlagal, naj:

- posebno poročilo Varuha obravnava na seji Državnega zbora in
- sprejme priporočila za delo Vlade Republike Slovenije, da sprejme potrebne ukrepe, ki bodo zagotovili ustrežnejšo neprostovoljno nastanitev in obravnavo oseb z duševnimi motnjami v SVZ po ZDZdr, vključno s spremembami in dopolnitvami ter prilagoditvami zakonskega okvira (tako ZSV kot ZDZdr), kratkoročno pa zagotovi ustrezne prostorske zmogljivosti v SVZ in dovolj osebja, ki bo lahko zagotavljalo ustrezne socialnovarstvene storitve (četrti odstavek 272. člena v povezavi s 111. členom Poslovnika državnega zbora, Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10 in 80/13 – PoDZ-1).

Državni zbor je na podlagi posebnega poročila pripravil naslednje priporočilo Vladi RS (Uradni list RS, št. 60/2017):

Državni zbor priporoča Vladi, da čim prej pripravi spremembe Zakona o socialnem varstvu in Zakona o duševnem zdravju in sprejme ukrepe, ki bodo zagotovili ustrežnejšo neprostovoljno nastanjanje in obravnavo oseb z duševnimi motnjami v socialnovarstvenih zavodih po določbah Zakona o duševnem zdravju (Uradni list RS, št. 77/08 in 45/15 – odl. US).

Do sprejetja oziroma uveljavitve nove ureditve tega področja pa Državni zbor Vladi priporoča, da zagotovi ustrezne prostorske zmogljivosti v socialnovarstvenih zavodih in dovolj osebja, ki bo lahko zagotavljalo ustrezne socialnovarstvene storitve.

Izvedbo priporočila Državnega zbora RS tudi spremljamo in bomo po potrebi dodatno posredovali. Komisija za peticije ter za človekove pravice in enake možnosti Državnega zbora RS je z dopisom z dne 9. 1. 2018 Vlado RS že pozvala, naj čim prej pošlje odgovor na sprejeto priporočilo in ukrepe za rešitev navedene problematike zaradi neposredno ogrožene varnosti nameščenih posameznikov in osebja v socialnovarstvenih zavodih.

4.3 Obisk psihiatričnih bolnišnic

DPM je v letu 2017 opravil dva obiska psihiatričnih bolnišnic, in sicer je obiskal Univerzitetni klinični center Maribor, Oddelek za psihiatrijo (oddelek) in Enoto za forenzično psihiatrijo tega oddelka (Enota), ustrezen odziv na predhodno poročilo o obisku še čakamo. V obeh primerih je šlo za kontrolni obisk, v okviru katerega je DPM preverjal spoštovanje priporočil, danih ob prejšnjih (rednih) obiskih, ob obisku Enote pa smo še posebej preverjali tudi upoštevanje priporočil, ki jih je ob svojem obisku Slovenije leta 2017 in ob tem tudi Enota podal CPT.

DPM je ob svojih obiskih podal 20 novih priporočil oziroma ponovil (neuresničena) priporočila, podana ob prejšnjem obisku¹⁷. Na podlagi odziva na predhodna poročila ugotavljamo, da je bila večina priporočil obiskanih ustanov sprejetih (12), velik delež (skoraj tretjina) tudi že uresničenih (šest). Ker za predhodno poročilo z obiska Enote za forenzično psihiatrijo še čakamo na odziv, za dve (novi) priporočili s tega obiska tudi (še) ne vemo, ali jih je ustanova morebiti že sprejela ali celo uresničila.

	Skupno število vseh (novih oziroma ponovljenih) priporočil	Sprejeto	Nesprejeto	Uresničeno	Ni podatka	Še ni odzivnega poročila
Število priporočil	20	12	0	6	0	2

UKC Maribor, Oddelek za psihiatrijo (oddelek) smo obiskali 21. 3. 2017. Ugotovili smo, da je oddelek od 12 kontroliranih priporočil s prejšnjega obiska (5. 2. 2014) štiri priporočila že uresničil, osem priporočil pa je sprejel, vendar jih do kontrolnega obiska ni tudi uresničil. Na to smo ob tokratnem obisku posebej opozorili, še posebej ker je bilo med njimi nekaj takšnih, pri katerih kljub načelnemu sprejetju priporočila ni bilo resnega napredka pri izvedbi. Zato smo oddelku predlagali, naj poskuša čim prej uresničiti tudi ta priporočila, še posebej ker nekatera izmed njih razen pripravljenosti oddelka in zaposlenih za njihovo uresničitve ne zahtevajo posebnih finančnih sredstev. Ob tokratnem obisku smo podali 18 priporočil, nekatera so ponovljena, torej še neuresničena priporočila, podana že ob prejšnjem obisku, nekaj pa je novih priporočil. Tako smo ob tokratnem obisku poleg priporočil, ki jih izrecno izpostavljamo spodaj, opozarjali tudi na potrebo po ustrezni okrašenosti bolnišničnih sob in skupnih prostorov, namestitvi pacientom prijaznejših varoval na okna, namestitvi in ustrezni označbi nabiralnika za pritožbe in pohvale ter zagotovitvi pripomočkov za pisanje pritožbe, razširitvi programske sheme, ki jo je mogoče gledati na televizijskem sprejemniku, in izjemoma podaljšanju časa gledanja oddaj v večernem času, in podaljšanju časa, ko se pacientke lahko kopajo (če je omejitev sploh potrebna). Priporočili smo tudi, da se na oglasne deske posameznih enot oddelka namesti dobro viden zapis tekočega datuma. Splošen vtis po obisku oddelka je bil pozitiven, razmere za paciente so po naši ugotovitvi dobre, to pa so ob razgovorih potrdili tudi pacienti. Seveda se zavedamo, da se razmere spremenijo v primeru prezasedenosti oddelka, ko se bivalne razmere poslabšajo, poveča pa se tudi obremenjenost osebja.

UKC Maribor, Oddelek za psihiatrijo

Običajna postelja z nameščenimi pasovi segufix

¹⁷ Nekaj priporočil, podanih ob obiskih psihiatričnih bolnišnic v letu 2017, je za primer navedenih spodaj. Preostala so ali bodo po prejemu odziva obiskanih ustanov oziroma pristojnih ministrstev dostopna na Varuhovem spletišču: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/>.

Dne 2. 10. 2017 smo znova obiskali UKC Maribor, tokrat Enoto za forenzično psihiatrijo (Enota). To je bil kontrolni obisk spoštovanja priporočil, ki jih je podal predvsem CPT po obisku leta 2017. CPT je v poročilu o svojem obisku podal 14 priporočil. DPM je ugotovil, da jih je Enota sprejela devet, vendar jih še ni (v celoti) uresničila, neuresničenih ostaja tudi preostalih pet priporočil, med katerimi so nekatera tudi bolj sistemska. Priporočili smo, naj Enota k uresničitvi priporočil pristopi resno in se potruži, da priporočila CPT uresniči v čim krajšem možnem času. Ob tokratnem obisku smo podali tudi dve novi priporočila glede zagotavljanja sistemskih oziroma pravnih pogojev za delovanje Enote, na odziv na ta priporočila še čakamo. Splošna ugotovitev po tem obisku pa je bila, da se razmere v Enoti izboljšujejo, tako glede prostorske stiske kot zadovoljstva pacientov. Seveda so še vedno možnosti za izboljšavo, na kar kažejo tudi priporočila CPT.

Soba v Enoti za forenzično psihiatrijo

Postelja za telesno oviranje

Posamezne (skupne) ugotovitve s priporočili

a) Prezasedenost

Zlasti na oddelku smo ob obisku ugotovili, da so občasno še vedno presežene zmogljivosti na posameznih oddelkih pod posebnim nadzorom. Prezasedenost ima velik vpliv na kakovost bivalnih razmer pacientov, pomeni pa tudi precej večjo obremenjenost osebja. Vse to lahko vpliva tudi na varnostne razmere na oddelku, posledično pa celo na pogostost uporabe posebnih varovalnih ukrepov (PVU). Prezasedenost ima prav pri uporabi tovrstnih ukrepov še posebej negativen vpliv, saj se ob prostorski stiski dodatne postelje nameščajo celo v prostore, ki so namenjeni le izvajanju PVU. S tem so telesno ovirani pacienti na očeh preostalih pacientov ali celo njihovih obiskovalcev, kar je za ovirane ne le neprijetno, temveč tudi ponižujoče. Na nesprejemljivost takšnega izvajanja PVU je ob svojih prejšnjih obiskih opozoril tudi CPT. Tako smo ob tokratnem obisku Oddelka zaradi prezasedenosti podali naslednje priporočilo:

- Priporočamo, da oddelek, tudi skupaj z Ministrstvom za zdravje najde ustrezno rešitev, s katero se bodo preprečile prekoračitve zmogljivosti na posameznih oddelkih pod posebnim nadzorom oddelka, in ustrezno rešitev za izvajanje telesnega oviranja na način, da je pacient (razen če s tem izrecno soglaša) ločen od drugih pacientov.

Oddelek je v odgovoru na predhodno poročilo pojasnil, da so zmogljivosti v posameznih enotah pod posebnim nadzorom prekoračene v določenih obdobjih vsakega leta in so odvisne od takrat povečanega števila urgentnih sprejemov, na kar nima vpliva. Ležalna doba v enotah pod posebnim nadzorom se v zadnjih letih daljša, glavni razlog so pacienti, hospitalizirani v okviru postopkov ZDZdr – zdravljenje brez privolitve v nujnem primeru ali po sklepu sodišča, katerih trajanje hospitalizacije je navedeno s sklepom in pri katerih zdravstveno stanje implicira nadaljnjo namestitve v socialnovarstvene zavode (SVZ), pri čemer pa je oddelek vezan na postopke sodišč in prosta mesta v ustanovah. Na to vpliva nima, del rešitve bi lahko bilo skrajšanje trajanja postopkov na sodišču in ureditev razmer oziroma prostih mest v navedenih ustanovah.

DPM je ob odzivu oddelka poudaril, da je seznanjen s težavami z nameščanjem v varovane oddelke SVZ, predvsem zaradi pomanjkanja prostih mest na tovrstnih oddelkih. Varuh že dalj časa opozarja na tovrstne težave in si tako prizadeva, da bi se to vprašanje čim prej rešilo. Opozorili pa smo, da je odločitev sodišča le pravna podlaga za zadržanje pacienta na oddelku pod posebnim nadzorom

psihiatrične bolnišnice. Bolnišnica se lahko kadar koli, ko ugotovi, da zadržanje ni več potrebno, odloči, da pacienta premesti na odprti oddelek ali ga odpusti iz bolnišnice. O tem mora, skladno z ZDZdr, le obvestiti sodišče.

Ministrstvo za zdravje je navedlo, da več ovir vidi pri uresničitvi priporočil, katerih izvedba zahteva investicijska vlaganja. Ta priporočila bodo izvedli v skladu s finančnimi zmožnostmi.

b) Uporaba dnevnih oblačil

DPM že več let ob obiskih posameznih psihiatričnih bolnišnic ponavlja priporočilo, da je treba pacientom, pri katerih ne gre za akutno obravnavo ali razloge somatske narave, podnevi omogočiti nošenje običajnih, torej dnevnih oblačil (več o tem tudi v splošnem poročilu Varuha za leto 2017). Ob tovrstnih priporočilih, ki sledijo mednarodnim standardom in priporočilom mednarodnih nadzornih organov, ni nepomembno, da imajo priporočila DPM podporo tudi v stroki, saj je Razširjeni strokovni kolegij za psihijatrijo pri MZ že leta 2009 poudaril, da se strinja, da je oblačilo, ki ga nosijo osebe, ki so hospitalizirane na varovanih oddelkih psihiatričnih bolnišnic, izjema pomembno tudi za njihovo samopodobo in osebno dostojanstvo. Ob tokratnem obisku oddelka smo zato podali naslednje priporočilo:

- DPM priporoča, naj oddelek tudi v enoti D1 pacientom, pri katerih ne gre za akutno obravnavo, zagotovi možnost nošenja dnevnih oblačil (npr. trenirk in podobno).

Oddelek je v odzivu na predhodno poročilo navedel, da so z delovno terapijo in socialno službo oddelka v začetku junija 2017 uredili skladišče za donirana oblačila, uredili so tudi pranje tovrstnih oblačil v razpoložljivih zmogljivostih, tako da bo več možnosti za nošenje dnevnih oblačil, tudi če jih pacienti nimajo. V nekaterih enotah lahko pacienti v okviru delovne terapije pod nadzorom perejo lastna oblačila, informacijo o tem bodo redno dobivali tedensko na skupinah z osebjem ter v skupini s socialnimi delavkami, to predvsem glede donacije oblačil iz skladišča. V kratkem bodo v dnevni urnik vključili tudi ure, ko bo mogoče pranje, tak urnik bo objavljen na oglasnih deskah enot. Ministrstvo za zdravje pa je v svojem odzivu menilo, da je priporočilo DPM eno takšnih, ki bi jih oddelek lahko izvedel brez večjih ovir.

c) Uporaba posebnih varovalnih ukrepov

DPM je ob svojih obiskih posebej pozoren tudi na izvajanje PVU, saj tovrstni ukrepi (ZDZdr pozna dva takšna ukrepa, in sicer telesno oviranje s pasovi in omejitev gibanja v enem prostoru) še posebej močno posežejo v svobodo gibanja posameznega pacienta. Tako vedno preveri postopek izvajanja ukrepa, vodenje ustreznih evidenc, obveščanje z zakonom določenih oseb in trajanje ukrepa. Pri preverjanju razlogov za uvedbo je DPM običajno v pomoč tudi zunanji izvedenec, zdravnik psihiater. **Ob tokratnem obisku oddelka smo v povezavi s PVU podali več priporočil, tudi glede dolžnosti obveščanja o izvedenem ukrepu in upoštevanja posebnosti pri namestitvi (varovalnega) pasu na invalidski voziček.** Poudarjamo pa naslednji priporočili, ki se nanašata na sestavo obrazcev, ki jih mora osebje ob uvedbi ukrepa izpolniti in jih nato tudi skrbno voditi ves čas trajanja ukrepa, in priporočilo, ki se nanaša na odstranitev pasov po končanju ukrepa (podobno priporočilo je ob obisku Enote podal tudi CPT):

- Čakanje na spremembo ZDZdr po prepričanju DPM še ne more biti razlog, da oddelek dosedanjih obrazcev, ki se izpolnjujejo ob uvedbi PVU, na podlagi priporočila DPM ni prilagodil (vsaj) za čas do spremembe zakona in s tem začetka uporabe enotnega obrazca. Zato priporočilo, podano ob obisku leta 2014, vsekakor ponavljamo.

Oddelek je v odzivu na predhodno poročilo pojasnil, da je oddelek 23. 5. 2017 v Enoti za intenzivno psihiatrično zdravljenje A1 – moški začel spremljati in zapisovati agresivno vedenje in uporabljene deeskalacijske tehnike (priložil je obrazca LOA in BVC). Uporaba obrazcev je predvidena do konca leta tudi na preostalih intenzivnih enotah. Obrazci so v primeru uporabe priloženi medicinski dokumentaciji pacienta. Oddelek je ob tem pojasnil, da obrazca o PVU ne spreminja, saj je vsebina določena z ZDZdr. Hkrati bo jeseni oddelek začel raziskavo vplivov uporabe deeskalacijskih tehnik na agitacijo in agresivno vedenje v okviru doktorskega študija ene od zaposlenih na oddelku, v pripravi pa je tudi pregledni članek,

ki ga pišejo zaposleni o obvladovanju agitacije in agresije (pričakujejo objavo v Zdravniškem vestniku jeseni 2017). Članek bi bil po navedbi oddelka lahko delna podlaga za prenovlo slovenskih smernic za uporabo PVU, pri čemer je RSK za psihijatrijo že sklical delovno skupino na to temo.

Ministrstvo za zdravje je v svojem odgovoru navedlo, da se strinja s stališčem DPM, da pri spremembi obrazca ni treba čakati na spremembo ZDZdr. MZ je želelo dejavno spodbuditi poenotenje teh obrazcev, zato so na podlagi obrazca Psihiatrične klinike Ljubljana pripravili predlog, ki je med drugim imel navedene deeskalacijske tehnike, ki bi se uporabile pred uporabo PVU. Obrazec so 29. 9. 2015 poslali Razširjenemu strokovnemu kolegiju za psihijatrijo (RSK) in ga prosili, naj obrazec na naslednji seji odobri oziroma ga po potrebi spremeni ali dopolni. RSK je na svoji seji 15. 10. 2015 sprejel stališče, da pripravljene obrazce ni v celoti ustrezen in bi ga bilo smiselno popraviti. Zato je predlagal, naj MZ razpiše Ciljni razvojni program za pridobitev ustreznih podatkov in za posnetek stanja v Sloveniji.

Ministrstvo je navedlo še mnenje, da bi morali izboljšati varstvo človekovih pravic in poenotiti način izvajanja PVU. Zato z velikim zanimanjem čakajo na nova priporočila in smernice za uporabo PVU v psihijatriji, ki jih pripravlja RSK. Nove smernice so v skladu z napovedmi RSK pričakovali že leta 2016. Kot izhaja iz poročila RSK z dne 29. 9. 2017, je delovna skupina končala njihovo pripravo, zato pričakujejo, da bodo na naslednji seji RSK tudi potrjene.

- Ker na obrazcu D1 ni bilo vedno označenega razloga, zakaj je bilo telesno oviranje znova uvedeno, priporočamo, da je oddelek pozoren na pravilno in popolno izpolnjevanje obrazcev, tako ob uvedbi kot ponovni uvedbi (podaljšanju) PVU in da na to posebej opozori tudi osebje, ki je odgovorno za tovrstno izpolnjevanje.

Oddelek je v odgovoru na predhodno poročilo glede pomanjkljivosti pri izpolnjevanju obrazcev navedel, da je bilo celotno osebje na to večkrat opozorjeno, na morebitne neustreznosti bo vodstvo oddelka opozorilo tudi Inšpekcijo Ministrstva za zdravje ob rednih letnih inšpekcijskih pregledih, saj so za nepravilnosti predvidene denarne kazni. Na možne kazni je vodstvo že opozorilo tudi osebje. Izpolnjevanje obrazcev nadzirajo prek zdravstvene administracije oddelka.

- DPM priporoča, da osebje, ko uporaba PVU ni več utemeljena, pasove odstrani s postelje.

Oddelek je v odgovoru na predhodno priporočilo pojasnil, da bodo zaposleni pasove odstranjevali, razen v primeru ene postelje, na kateri so pasovi za telesno oviranje nameščeni fiksno in jih ni mogoče odstraniti.

Ministrstvo za zdravje meni, da je tudi to priporočilo DPM eno takšnih, ki bi jih oddelek lahko izvedel brez večjih ovir.

4.4 Obiski policijskih postaj

Leta 2017 smo obiskali **27 policijskih postaj** (PP) po Sloveniji (PP Gornja Radgona, PP Lenart, PP Ruše, PP Cerknica, PP Postojna, PP Ilirska Bistrica, PP Ljutomer, PP Murska Sobota, PP Lendava, PP Sežana, PP Ajdovščina, PP Nova Gorica, PP Velenje, PP Šmarje pri Jelšah, PP Rogaška Slatina, PP Piran, PP Grosuplje, PP Metlika, PP Črnomelj, PP Ljubljana Center, PP Ribnica, PP Kočevje, PP Kozina, PP Koper, PP Izola in PP Gorišnica ter PP Ptuj, kjer sta bila opravljena kontrolna obiska). **Vsi obiski, z izjemo obiska PP Piran, pri katerem sta kot opazovalca prisostvovala tujca, predstavnika organizacije Antigona iz Rima, so bili nenapovedani ter opravljeni v okviru rednega, vnaprej načrtovanega nadzora.** Ugotavljamo, da so policisti dobro seznanjeni z nalogami in pooblastili DPM, tako da je naše delo ob obiskih še vedno potekalo nemoteno. Po vsakem obisku je skupina, ki je obisk izvedla, pripravila **poročilo z ugotovitvami in priporočili**, ki je bilo poslano Ministrstvu za notranje zadeve (MNZ) in obiskani PP, da ga obravnava in sporoči svoj odziv, kar je v vseh primerih obiskanih PP tudi že storilo.

	Skupno število vseh (novih oziroma ponovljenih) priporočil	Sprejeto	Nesprejeto	Uresničeno	Ni podatka	Še ni odzivnega poročila
Število priporočil	172	49	28	94	1	0

Priporočila so nastala na podlagi pregleda prostora ali prostorov za pridržanje, pogovora z vodstvom PP in pregleda dokumentacije naključno izbranih primerov posameznih pridržanj. MNZ se je redno odzivalo na naša priporočila in se v večini primerov strinjalo z našimi ugotovitvami oziroma s priporočili in zagotovilo, da so nekatere pomanjkljivosti še odpravili ali so predvidene za izboljšavo. **Od vseh 172 danih priporočil (v katere je vključenih 11 novih priporočil s kontrolnih obiskov dveh PP) je bilo namreč uresničenih 94, sprejetih (a še ne uresničenih) 49 (v večini primerov gre za pomanjkanje finančnih sredstev ali je potrebnega več časa za uresničenje), 28 priporočil ni bilo sprejetih, do enega priporočila pa se MNZ ni posebej opredelilo.**

Nesprejeta priporočila se nanašajo na nekatere naslednje predloge. Predlagali smo proučitev možnosti ponovne uvedbe stalne dežurne službe na **PP Gornja Radgona, PP Lenart in PP Kozina. MNZ je v zvezi s tem odgovorilo, da za navedene PP ni predvidena ponovna uvedba dežurne službe.**

Na **PP Nova Gorica, PP Šmarje pri Jelšah, PP Gorišnica in PP Ptuj** smo predlagali namestitev nabiralnika za anonimno oddajanje pripomb in pohval pred zgradbo PP. **MNZ je odgovorilo, da bo namestitev nabiralnikov prepuščeno vsaki posamezni enoti in da tudi namestitev nabiralnika na zunanjo stran PP ne zagotavlja anonimnosti.**

Na **PP Ribnica** smo predlagali proučitev možnosti ureditve posebnega prostora za zaslišanje. **MNZ je sporočilo, da ni možnosti za posebni prostor za zaslišanje.**

Po vzoru PP Velenje smo znova predlagali proučitev možnosti za uvedbo SOS mobilnega telefona na vseh PP. **MNZ je sporočilo, da to ni mogoče, drugače pa je to dogovor med PP Velenje in občino Velenje.**

Na **PP Ajdovščina** smo podali predloga za ureditev primernejšega prostora za sprejem pridržane osebe oziroma razgovore s pridržano osebo. **MNZ je za oba predloga odgovorilo, da to ni potrebe, saj se oseba, ki ji je odvzeta prostost, le izjemoma pripelje na PP Ajdovščina oziroma je praviloma takoj odpeljana na PP Nova Gorica.**

Na **PP Postojna in PP Velenje** smo predlagali, naj se prostor za razgovore opremi z video nadzornim sistemom. **MNZ je na oba predloga odgovorilo, da ni sredstev.**

Na **PP Ljutomer** smo opozorili na potrebo, da se oseba, ki ji je odvzeta prostost in je poškodovana, odpelje na pregled k zdravniku. **MNZ je odgovorilo, da oseba, ki ji je bila odvzeta prostost, ni zahtevala pregleda pri zdravniku, niti policist ni menil, da bi potrebovala pregled pri zdravniku.**

Na **PP Sežana in PP Nova Gorica** smo dali štiri priporočila, da se namesti nov plakat MNZ s pravicami oseb, ki jim je bila odvzeta prostost. **MNZ je odgovorilo, da so bili v času obiska nameščeni veljavni plakati s pravicami osebe, ki ji je odvzeta prostost.**

Na **PP Sežana** smo predlagali, da se v prostor za zaslišanje namesti brošura MNZ s pravicami osebe, ki ji je odvzeta prostost. **MNZ je odgovorilo, da za to ne vidi potrebe, ker je oseba seznanjena s pravicami v pisnem aktu, ki ga prejme ob odvzemu prostosti.**

Na **PP Sežana** smo opozorili, da so bili osebi, ki ji je bila odvzeta prostost, predmeti vrnjeni 45 minut, preden je bilo pridržanje končano oziroma je bila izročena preiskovalnemu sodniku. Na **PP Lendava** pa smo opozorili, da so bili predmeti osebi vrnjeni šele po končanem postopku pri preiskovalnem sodniku oziroma ob izročitvi osebe delavcem pripora. **MNZ pojasnilo, da so bili v prvem primeru osebi predmeti vrnjeni pred prevozom k preiskovalnemu sodniku tudi zato, da je pred prevozom pokadila cigareto. V drugem primeru pa so bili predmeti vrnjeni šele ob izročitvi osebe v pripor zaradi varnostnih razlogov.**

Na **PP Piran** smo predlagali, da se glede na število prostorov za pridržanje proučijo možnosti, da se ustanovi center za pridržanje po vzoru Centra za pridržanje Ljubljana. Predlagali smo še, naj se proučijo možnosti, da bi se osebam, ki jim je odvzeta prostost, omogočilo prhanje. **MNZ je odgovorilo, da to ni predvideno.**

Na **PP Koper** smo predlagali, naj se omarice za shranjevanje predmetov, zaseženih pridržani osebi, označijo glede na število mest v posameznem prostoru za pridržanje (npr. 1A in 1B), da se ne bi predmeti zamenjali, če bi bili v istem prostoru nameščeni dve osebi hkrati. **MNZ je sporočilo, da se omarice ne bodo označile, kot smo predlagali, saj zamenjava zaseženih predmetov ni mogoča.**

V nadaljevanju predstavljamo nekaj bolj pogosto (na več PP) ugotovljenih pomanjkljivosti oziroma napak, za katere smo podajali priporočila, da se odpravijo oziroma da nanje opozorijo policiste.¹⁸

Posamezne (skupne) ugotovitve s priporočili

a) Opremljenost prostorov za pridržanje

Ob obiskih PP se pri pregledu prostorov za pridržanje (za krajša – do 12 ur in daljša – do 48 ur) preverja njihova ustreznost (tudi opremljenost) skladno s Pravilnikom o normativih za izgradnjo in opremljenost policijskih prostorov za pridržanje (Uradni list RS, št. 62/16, v nadaljevanju: pravilnik). **Opremljenost prostorov za izvedbo pridržanj in drugih postopkov s pridržano osebo v večini ocenjujemo kot primerne.**¹⁹ Če smo ugotovili kakšno nepravilnost (kot je označitev prostora za pridržanje, namestitev obvestila o videonadzoru, popravilo vodovodnih armatur zaradi izteka vode, popravilo govorne naprave, sanacija ometa s pleskanjem, shranjevanje zaseženih predmetov in drugo), smo na to opozorili že med obiskom in v poročilu.

Za večjo pomanjkljivost pri pregledu prostorov za pridržanje na **PP Postojna, PP Murska Sobota, PP Sežana, PP Ljubljana Center in PP Ribnica** smo štel, da prostori za pridržanje (predvsem za krajša pridržanja do 12 ur) še vedno ni niso v celoti opremljeni v skladu s pravilnikom, saj v njih pridržane osebe **nimajo dostopa do tekoče vode. MNZ je priporočila, da se prostori za pridržanje opremijo s tekočo vodo, sprejel, vendar je izvedbo teh vezal na postopke večjih prenov – renovacij, tehnične zmožnosti in razpoložljiva finančna sredstva.**

CPT je ob obisku v letu 2017 poudaril, da verjame, da bodo organi zagotovili, da se policijski prostori brez vira dnevne svetlobe ne bodo uporabljali za pridržanje, daljše od nekaj ur. Odbor priporoča še, da imajo vsi policijski prostori, ki se bodo gradili v prihodnosti, vir dnevne svetlobe.

¹⁸ Vsa priporočila, dana na posamezni obiskani policijski postaji v letu 2017, so dostopna na Varuhovem spletišču: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/>.

¹⁹ Razmere med pridržanjem v obiskanih policijskih postajah so bile tudi po mnenju CPT ob obisku v letu 2017 na splošno zelo dobre ali celo odlične. Prostori so bili dovolj veliki, dobro razsvetljeni, čisti in v dobrem stanju.

b) Prostor za gibanje na prostem

PP, na katerih se izvajajo daljša pridržanja, bi v skladu s pravilnikom morale imeti primeren prostor za gibanje na prostem (po pravilniku velikosti 12 m², ki bi med drugim moral biti opremljen tudi z betonskim pepelnikom).²⁰ Ob naših obiskih je bilo ugotovljeno, da vse PP, ki imajo prostore za daljše pridržanje (do 48 ur), nimajo prostora za gibanje na prostem. Poleg tega tudi na tistih PP, ki imajo sprehajališče, ta ni opremljen z ustreznim – predpisanim pepelnikom.

Tako je bilo ugotovljeno, da na **PP Sežana, PP Velenje in PP Šmarje pri Jelšah**, čeprav imajo in uporabljajo prostore za daljša pridržanja (do 48 ur), ti niso opremljeni z ustreznimi sprehajališči, zaradi česar smo predlagali, da se proučijo možnosti za njihovo ureditev. **MNZ je na naša priporočila sporočilo, da bodo proučene možnosti ureditve primerne sprehajališča, ki bo omogočal gibanje osebe, ki ji je odvzeta prostost, na prostem.**

Ob tem smo na **PP Gornja Radgona, PP Murska Sobota, PP Gorišnica in PP Ptuj** predlagali namestitev ustreznega pepelnika v prostoru za gibanje na prostem. **MNZ je sporočilo, da bo zagotovitev ustreznega fiksnega pepelnika odvisna od tehničnih možnosti za namestitev in finančnih sredstev.**

Pripominjamo, da je tudi CPT ob obisku v Sloveniji leta 2012 že priporočal, naj bodo sprejeti ukrepi, da se vsem osebam, ki so v policijskem pridržanju 24 ur ali več, zagotovi gibanje na prostem, na to pravico je znova opozoril ob svojem obisku leta 2017. **CPT tako verjame, da bodo vse novozgrajene policijske postaje opremljene z zunanjim dvoriščem za gibanje na prostem.**

c) Stalna dežurna služba

Ob obiskih je bilo ugotovljeno, da imajo nekatere PP, na primer **PP Gornja Radgona, PP Lenart in Kozina**, prostore za izvajanje pridržanj, nimajo pa organizirane stalne (24-urne) dežurne službe. Zaradi tega se pridržanja na PP ne izvajajo in morajo policisti osebe, ki jim je odvzeta prostost, v pridržanje voziti na druge PP (tudi bolj oddaljene). V teh primerih smo predlagali, naj se proučijo možnosti (ponovne) vzpostavitve stalne dežurne službe. **MNZ je v vseh primerih odgovoril, da ponovna uvedba stalne dežurne službe za te PP ni predvidena.**

d) Video nadzor

Na **PP Gornja Radgona, PP Lenart, PP Postojna, PP Ilirska Bistrica, PP Sežana, PP Nova Gorica, PP Velenje, PP Rogaška Slatina, PP Ribnica in PP Kozina** je bilo ugotovljeno, da nekateri prostori, ki se uporabljajo za postopke z osebami, ki jim je odvzeta prostost (v večini primerov gre za prostore za sprejem oseb, ki jim je odvzeta prostost, dostopne hodnike do prostorov za pridržanje, prostore za razgovore z odvetniki, prostore za zaslišanje in za obravnavo tujcev), še vedno niso opremljeni z videonadzornim sistemom. Ob priporočilih za odpravo teh pomanjkljivosti smo se sklicevali tudi na CPT, ki je ob prejšnjih obiskih v Sloveniji že opozoril, da je elektronsko (avdio in/ali video) snemanje policijskih razgovorov (postopkov) pomembna dodatna varovalka zoper grdo ravnanje s pridržanimi osebami, ki lahko zagotovi popoln in avtentičen zapis postopka razgovora in s tem močno olajša preiskavo katerih koli trditve o grobem ravnanju. Zato je v interesu tako oseb, s katerimi naj bi policija grdo ravnala, kot policistov, če se srečajo z neutemeljenimi trditvami, da so bili vpleteni v grdo ravnanje. Elektronsko evidentiranje policijskih razgovorov poleg tega zmanjšuje možnost, da bi pridržane osebe pozneje lažno zanikale, da so podale katere koli izjave. Tudi ob obisku v letu 2017 je CPT **spodbujal uporabo elektronske opreme za snemanje razgovorov s policijo kot del običajne prakse.**

Na naša priporočila, da se prostori PP, ki so namenjeni sprejemu pridržanih oseb, opremijo z videonadzornim sistemom, je MNZ sporočilo, da bodo proučene možnosti za namestitev videonadzora.

²⁰ Zakon o nalogah in pooblastilih policije (drugi odstavek 71. člena) določa, da je treba osebi, ki je v prostoru za pridržanje več kot 12 ur, omogočiti gibanje na prostem, razen če varnostni razlogi tega ne dopuščajo

e) Seznam odvetnikov

PP morajo imeti v prostoru za sprejem oseb, ki jim je odvzeta prostost, posodobljen seznam odvetnikov. Ker smo na to, da v prostorih za sprejem na PP ni posodobljenega seznama odvetnikov, opozarjali že v preteklosti, je MNZ 3. 8. 2009 v odzivnem poročilu številka 010-1202009/1 (2151-07) sporočilo, da so vse PP obvestili, da morajo imeti v prostorih za sprejem oseb, ki jim je odvzeta prostost nameščen seznam odvetnikov, ki mora biti obnovljen vsake tri mesece.

V skladu s prej navedenim med obiski DPM na PP preverja, ali so prostori za sprejem oseb, ki jim je odvzeta prostost, opremljeni v skladu s sporočilom MNZ. Pri obiskih **PP Ilirska Bistrica, PP Nova Gorica, PP Grosuplje, PP Ribnica, PP Kozina, PP Gorišnica** je bilo ugotovljeno, da prostori za sprejem oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, niso bili opremljeni z ustrežno obnovljenim seznamom odvetnikov. V poročilih smo na navedeno pomanjkljivost opozorili in predlagali, da se vodstvo opozori na ustrežno obnavljanje seznama odvetnikov. **MNZ je na naša priporočila sporočilo, da je vodstva opozorilo, da se stari sezname odvetnikov takoj umaknejo in nadomestijo z novimi, obnovljenimi sezname odvetnikov.**

Na pomen dostopnosti pravne pomoči je med obiskom v Sloveniji v letu 2017 opozoril tudi CPT. Poudaril je, da je dostop oseb med policijskim pridržanjem do zagovornika temeljni zaščitni ukrep pred grdim ravnanjem. Ta zaščitni ukrep naj bo na voljo vsem pridržanim osebam ne glede na njihove finančne zmožnosti. Priporočil je, naj slovenski organi sprejmejo potrebne ukrepe, s katerimi v praksi zagotovijo, da vse pridržane osebe že takoj ob odvzemu prostosti dejansko uresničijo svojo pravico do zagovornika, če je treba, tudi brezplačno. **Po posvetovanju z odvetniško zbornico naj se za vsako policijsko postajo sestavi seznam zagovornikov po uradni dolžnosti, ki ga lahko uporabijo pridržane osebe.** Poleg tega naj vse zagovornike po uradni dolžnosti po ustrezni poti spomnijo, kako pomembna je njihova vloga pri preprečevanju grdega ravnanja policije ali ustrahovanja ter pri poročanju o takem ravnanju.

f) Seznanjenost pridržanih oseb s pravicami

Tako kot Ustava RS (19. člen) tudi ZKP določa, da mora biti oseba, ki ji je vzeta prostost, v maternem jeziku ali jeziku, ki ga razume, takoj obveščena o razlogih za odvzem prostosti. Takoj mora biti poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje. Osumljenec, ki mu je vzeta prostost, mora biti obveščen tudi o pravicah iz 8. člena in iz četrtega odstavka 4. člena ZKP.

Uveljavitev pravic mora policist pridržani osebi zagotoviti takoj, ko je to mogoče. Če pridržana oseba zahteva, da so o pridržanju obveščeni njeni bližnji, jih obvesti policist, razen če so bližnji zunaj Republike Slovenije. Policist lahko bližnje obvesti po telefonu ali neposredno osebno (tako 33. člen Pravilnika o policijskih pooblastilih). **Tako je tudi CPT ob obisku v letu 2017 opozoril, naj bodo naši organi še naprej pozorni na to, da bodo vse osebe, ki jih je pridržala policija, v celoti seznanjene z vsemi svojimi pravicami že na začetku odvzema prostosti.**

Prostori za sprejem oseb, ki jim je odvzeta prostost, morajo biti opremljeni tudi z brošurami in plakatoma MNZ s pravicami oseb, ki jim je odvzeta prostost, v več jezikih. Na podlagi tega smo na **PP Cerknica, PP Ilirska Bistrica, PP Nova Gorica in PP Kočevje** ob obiskih opozarjali, da so bili nameščeni stari plakati MNZ (zaradi nepravilnega prevoda pravic v angleški jezik). **MNZ je v vseh primerih sporočilo, da so stare plakate MNZ s pravicami oseb, ki jim je odvzeta prostost, v več jezikih takoj zamenjali z novimi.**

Tudi delegacija CPT je ob obisku v letu 2017 z zadovoljstvom ugotovila, da je bilo informativno gradivo, ki pojasnjuje pravice pridržanih oseb, v 24 jezikih na voljo v vseh obiskanih policijskih ustanovah in da bi lahko po potrebi zagotovili še druge jezikovne različice. Poleg tega so bili na voljo posebni informativni listi v različnih jezikih za mladoletne osebe.

Delegacija je dobila tudi pozitiven vtis, da so v večini primerov osebe, ki jih je policija pridržala, ustno seznanili z njihovimi pravicami ob prijemu in jim kmalu zatem dali izvod informativnega lista v jeziku, ki ga razumejo. Kljub temu je nekaj oseb, s katerimi smo opravili razgovor, navedlo, da niso bile seznanjene s svojimi pravicami (ali vsaj ne z vsemi pravicami). CPT verjame, da bodo slovenski organi še naprej pozorni na to, da bodo vse osebe, ki jih je pridržala policija, v celoti seznanjene z vsemi svojimi pravicami že na začetku odvzema prostosti.

g) Vodenje dokumentacije

Policisti morajo v vsakem primeru pridržanja izpolniti uradne obrazce, potrebne za izvedbo pridržanja, in sicer Odločbo o odvzemu prostosti in pridržanju, Sklep o pridržanju, Izvajanje opravil med pridržanjem/zadržanjem – uradni zaznamek in Potrdilo o zaseženih predmetih pridržani osebi. V obrazce morajo natančno in pravilno evidentirati vsa opravila, ki so bila izvedena s pridržano osebo (seznanitev s pravicami osebe, ki ji je odvzeta prostost, obveščanja družinskih članov, zagovornika, zdravstveno stanje ...).

DPM ob obiskih na vsaki PP vedno opravi tudi pregled nekaj naključno izbranih posameznih primerov pridržanj. Prav pri pregledu vodenja dokumentacije smo na večini obiskanih policijskih postaj ugotovili, da se pri tem pojavljajo napake oziroma pomanjkljivosti. Te smo ugotovili pri izpolnjevanju obrazcev, vnašanju morebitnih popravkov in vnašanju podatkov o posameznem primeru v računalniško evidenco FIO (kot so na primer različni podatki ur v obrazcih in računalniški evidenci FIO). Na nekaterih PP smo celo ugotovili, da so policisti v postopku odvzema prostosti in pridržanja uporabili stare in torej neveljavne obrazce. V nadaljevanju navajamo nekatere ugotovljene napake oziroma pomanjkljivosti na posameznih obiskanih policijskih postajah in kaj je na ugotovitve v odzivih sporočilo MNZ.

Pomanjkljivo izpolnjevanje rubrik smo ugotovili in na to opozorili na **PP Gornja Radgona, PP Lenart, PP Ruše, PP Cerknica, PP Ilirska Bistrica, PP Ljutomer, PP Sežana, PP Ajdovščina, PP Nova Gorica, PP Velenje, PP Rogaška Slatina, PP Piran, PP Grosuplje, PP Ribnica, PP Kočevje, PP Kozina, PP Koper, PP Izola, PP Gorišnica in PP Ptuj.**

Nepravilno vnašanje popravkov v uradne obrazce smo ugotovili na **PP Gornja Radgona, PP Ruše, PP Postojna, PP Ilirska Bistrica, PP Murska Sobota, PP Sežana, PP Nova Gorica, PP Šmarje pri Jelšah, PP Piran, PP Grosuplje, PP Črnomelj, PP Ribnica, PP Kočevje in PP Izola.**

Različne zapise ur posameznih opravil oziroma začetka postopka, odreditve in konca pridržanja v različnih obrazcih in računalniški evidenci FIO smo ugotovili na **PP Gornja Radgona, PP Postojna, PP Ilirska Bistrica, PP Ljutomer, PP Kočevje, PP Izola in PP Ptuj.**

Uporabo starih in neveljavnih obrazcev, potrebnih za izvedbo pridržanj, pa smo ugotovili na **PP Postojna, PP Ljutomer, PP Ajdovščina in PP Nova Gorica.**

Na ugotovljene napake oziroma pomanjkljivosti je **MNZ v vseh primerih sporočilo, da so bili policisti (posebno tisti, ki je storil napako in pozneje na delovnih sestankih na PP) opozorjeni na večjo natančnost pri izpolnjevanju obrazcev (navajanje vseh opravil, ki so jih v konkretnem primeru izvajali z osebo, ki ji je bila odvzeta prostost) in na pravilno vnašanje popravkov v uradne obrazce, potrebne za izvedbo pridržanj. Glede uporabe starih oziroma neveljavne obrazce pa je MNZ sporočilo, da so bili vsi policisti opozorjeni na nujnost spremljanja prenove oziroma zamenjave obrazcev, potrebnih za izvedbo pridržanj.**

V splošnem poročilu Varuha za leto 2017 izpostavljam obravnavo primera, v katerem smo iz policijske dokumentacije lahko razbrali, da so bili tujci seznanjeni o pravicah pridržane osebe, vključno s pravico do obveščanja bližnjih, vendar obveščanja bližnjih ali drugih oseb niso zahtevali, česar pa sami niso potrdili s svojim podpisom. MNZ je pojasnilo, da to v obstoječih obrazcih ni posebej predvideno. Očitno je težave na tem področju zaznal tudi CPT ob obisku leta 2017. Ob koncu obiska je predlagal, naj slovenski organi informacijo o tem, ali je pridržana oseba uresničila svoje pravice ali se jim je odpovedala, vključijo v dokument, ki ga pridržana oseba podpiše. **Spodbudno je sporočilo Vlade RS, da bo obrazec, v katerem policisti evidentirajo podatke o (ne)oveljavljanju pravic osebe, ki ji je odvzeta prostost, dopolnjen z možnostjo podpisa pridržane osebe.**

h) Intervencijska vozila

Večina PP ima intervencijsko vozilo, opremljeno s posebnim prostorom za prevoz oseb, ki jim je odvzeta prostost. DPM med obiski redno preverja, ali je ta prostor ustrezno očiščen in prezračen. Ob obisku na **PP Ruše, PP Ljutomer in PP Kozina** je bilo ugotovljeno, da prostor za prevoz oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, ni očiščen ali so bili v njem nekateri predmeti. **MNZ je sporočilo, da so vse policiste opozorili, da se mora prostor za prevoz oseb, ki jim je odvzeta prostost, redno pregledovati, da je očiščen in da v njem ne sme biti predmetov, s katerim bi se lahko ogrozila varnost policistov ali osebe v postopku.**

i) Dostopnost knjige pripomb in pohval in odgovornost pristojnega starešine za pregledovanje zapisov

Vse policijske postaje so opremljene s knjigo pripomb in pohval, v katero lahko obiskovalci oziroma stranke, ki so kakor koli na PP (npr. jih obravnavajo policisti ali so prijavitelji), zapišejo svoje občutke (pripombe, pritožbe ali pohvale). Knjiga pripomb in pohval mora biti na vidnem in označenem mestu, hkrati pa jo morajo odgovorni starešine redno pregledovati in to potrditi s svojim podpisom in datumom opravljenega pregleda.

DPM ob obiskih redno preverja dostopnost do knjige pripomb in pohval in preverjanje zapisov, pri čemer je bilo ugotovljeno, da na **PP Gornja Radgona, PP Postojna in PP Murska Sobota** knjige pripomb in pohval niso imeli na vidnem mestu, na **PP Ljutomer in PP Koper** pa ni bilo evidentirano, da je pristojni starešina zapise v knjigo pripomb in pohval pregledal. Na podlagi teh ugotovitev smo predlagali, naj se knjiga pripomb in pohval namesti na vidno mesto in da se pristojni starešine opozorijo na redno pregledovanje zapisov v knjigi pripomb in pohval. **MNZ je na priporočila sporočila, da so bile knjige pripomb in pohval nameščene na vidno mesto in da je bilo vodstvo opozorjeno na redno pregledovanje zapisov v knjigi pripomb in pohval.**

Kontrolna obiska PP Gorišnica in PP Ptuj

Ob kontrolnih obiskih smo zlasti preverili izvedbo danih priporočil z rednega obiska leta 2016. Ob tedanjem rednem obisku smo na PP Gorišnica in PP Ptuj podali 19 priporočil. Na **PP Gorišnica** je bilo ugotovljeno, da sta bili **od skupno devetih priporočil dve** sprejeti, **nobeno** ni ostalo nesprejeto in **sedem** jih je bilo uresničenih. Na **PP Ptuj** pa je bilo **od skupno deset priporočil eno** sprejeto, **eno** nesprejeto in **osem** uresničenih.

Ker je bilo ob rednem obisku na obeh PP **največ napak oziroma pomanjkljivosti ugotovljenih ob pregledu naključno izbranih primerov posameznih pridržanj in s tem povezanega vodenja dokumentacije, potrebne za izvedbo pridržanj**, smo ob kontrolnih obiskih več pozornosti namenili prav temu. Tudi ob kontrolnem obisku so bile znova ugotovljene manjše nepravilnosti oziroma pomanjkljivosti pri vodenju uradne dokumentacije, potrebne za izvedbo pridržanj, na kar smo **MNZ znova opozorili. MNZ je v odzivu na ponovna priporočila, da se policiste in starešine, odgovorne za izvedbo pridržanj, opozori na ugotovljene napake pomanjkljivosti, odgovorilo, da so bili tako policisti, kot starešine na napake oziroma pomanjkljivosti opozorjeni.**

Ob kontrolnem obisku na PP Ptuj smo med pregledom naključno izbranih primerov posameznih pridržanj preverili tudi primer pridržanja dveh tujcev. Tujca sta bila na PP Ptuj pridržana na podlagi 4. alineje prvega odstavka 64. člena Zakona o nalogah in pooblastilih policije (ZNPPol) od 18. 3. 2017 od 10.25 do dne 20. 3. 2017 do 8.57, ko je bilo pridržanje končano. Ugotovili pa smo, da sta tujca tudi po končanem pridržanju 20. 3. 2017 po 8.57 do namestitve v Center za tujce, kamor sta bila s PP Ptuj odpeljana ob 13.37, ostala nameščena v istem prostoru za pridržanje, kjer sta bila pridržana pred tem. **Zato smo Ministrstvu za notranje zadeve (MNZ) predlagali, naj ta primer pridržanja pregleda in sporoči ugotovitve in morebitne ukrepe, zlasti pa smo prosili za pojasnilo pravne podlage za namestitev tujcev v prostoru za pridržanje po končanem pridržanju 20. 3. 2017 od 8.57 do 13.37.**

MNZ je pojasnilo, da so hrvaški varnostni organi policijsko enoto šele dve uri pred potekom zakonsko dopustnega časa pridržanja obvestili, da tujcev ne bodo sprejeli. Zaradi tega je bilo tujcema pridržanje ob 8.57 tudi končano. Od navedene ure do 13.37 je potekal postopek namestitve tujcev v Center za tujce zaradi odstranitve iz države, s čimer sta bila tujca posebej seznanjena. Oba tujca sta po končanem pridržanju ostala v prostorih za pridržanje, ker PP Ptuj nima primernejšega prostora, kjer bi bilo poskrbljeno za njuno varnost in zasebnost. Ugotovljeno je bilo še, da jima je bila ob 9.15 dana hrana, vendar policisti tega niso evidentirali.

MNZ je pripomnilo, da je bilo vodstvo PP Ptuj opozorjeno, da je treba zapisovati vsa opravila s pridržano ali privedeno osebo in da mora biti čas od končanega pridržanja do namestitve v Center za tujce čim krajši.

Ker prejeto pojasnilo MNZ ni odgovorilo na vse ugotovitve DPM ob kontrolnem obisku, smo MNZ dodatno zaprosili za pojasnilo, zakaj je postopek s tujcema potekal še več kot štiri ure po končanem pridržanju in zakaj tujca po tem nista bila premeščena v primernejši prostor, na primer v govorilnico na hodniku nasproti dežurnega policista ali v prostore za namestitev tujcev, ki jih imajo nekatere policijske enote

(npr. v bližini je takšen prostor na PP Gorišnica). Hkrati smo zahtevali tudi pojasnilo, kako v podobnih primerih pridržani tujcev (pridržani za vikend in najave hrvaškimi varnostnim organom ter nesprejema tujcev) postopke vodijo druge PP v Sloveniji in v katerih časovnih okvirih ter ali imajo PP navodila za ravnanje, če tuji varnostni organi tujca ne sprejmejo ob izteku zakonskega roka za pridržanje.

Ob tem smo poudarili, da je vsako policijsko pridržanje omejeno na nujno potreben čas, pridržanje na podlagi 4. alineje 64. člena ZNPPol pa na 48 ur (drugi odstavek tega člena). Prekoračitev tega časa zato pomeni kršitev zakona. Če osebe, ki jo je treba izročiti tujim varnostnim organom, v tem času ni mogoče izročiti, to narekuje še posebej hitro ravnanje policije. Policija bi morala biti na to pripravljena, saj je znano, da lahko tuji varnostni organi sprejem osebe tudi zavrnejo. V obravnavanem primeru so hrvaški varnostni organi policijsko enoto obvestili, da oseb ne bodo sprejeli, več kot dve uri pred potekom roka za pridržanje, zato je nerazumljivo, da je postopek namestitve oseb v Center za tujce potekal toliko časa (več kot štiri ure). **Kot vprašljivo smo presodili tudi, da sta tujca od končanega pridržanja 20. 3. 2017 od 8.57 do 13.37 (več kot štiri ure), ko sta bila odpeljana v Center za tujce, ostala v nespremenjenih pogojih – torej nameščena v prostoru za pridržanje, kjer sta bila od začetka postopka. Sklicevanje na to, da PP Ptuj nima primernejšega prostora, to težko upraviči.**

MNZ je dodatno sporočilo, da je razlog, da je postopek (ko je bilo tujcema omejeno gibanje na podlagi 76. člena Zakona o tujcih) po končanem pridržanju potekal še tako dolgo, ta, da je v konkretnem primeru starešina napisal depešno obvestilo, štiri odločbe, in sicer dve odločbi za odstranitev tujcev iz države in dve odločbi za namestitve tujcev v Center za tujce. Ob vročitvi je bila vsebina odločb tujcema tudi pojasnjena v angleškem jeziku, za kar je bil potreben določen čas. Ne glede na to tudi MNZ meni, da bi moralo vodstvo PP Ptuj zagotoviti, da bi bil čas od končanega pridržanja do namestitve tujcev v Centru za tujce čim krajši, zato je bilo na navedeno opozorjeno. Glede razlogov, da tujca po končanem pridržanju nista bila premeščena v drug prostor, je MNZ sporočilo, da v konkretnem primeru zaradi zasedenosti policistov z drugimi nalogami ni bilo mogoče zagotoviti varovanja tujcev, če bi bila tujca v govorilnicah. Tujca sta ob 9.15 dobila hrano, ki sta jo pojedla v prostorih za pridržanje. MNZ tudi meni, da tujca ob zaužitju hrane ne bi imela take zasebnosti, če bi jo zaužila v govorilnici, na obeh strankam, ki so prihajale na PP. MNZ se je strinjalo z našo ugotovitvijo, da bi tujca lahko namestili na primer na PP Gorišnica, ki ima primeren prostor, vendar bi to čas postopka še podaljšalo. Postopki so v primerih, ko tuji varnostni organi tujca ne sprejmejo, različno dolgi, saj so odvisni od številnih dejavnikov (število obravnavanih tujcev, oddaljenost policijske enote od Centra za tujce in drugo). **V Policiji pa so v zvezi s konkretnim primerom pripravili depešno obvestilo za policijske enote, v katerem so jim pojasnili ravnanje policistov v tovrstnih primerih.** Zato tudi pričakujemo, da v prihodnje ne bo več primera, kot je bil ta, in da bodo tujci po končanem pridržanju v najkrajšem možnem času nameščeni v Center za tujce oziroma da po končanem pridržanju ne bodo več (oziroma le izjemoma) nameščeni v prostorih za pridržanje.

4.5 Obisk Centra za tujce

Obisk Centra za tujce (CT) smo opravili 20. 12. 2017. Pri izvedbi obiska sta poleg članov DPM (na podlagi pooblastila varuhinje) za potrebe strokovne pomoči na področju spremljanja položaja ranljivih skupin otrok tujcev ter spodbujanja in zagovarjanja uresničevanja otrokovih pravic sodelovali tudi Alja Skele (Nacionalni odbor za UNICEF) in Romana Zidar (začasna misija UNICEF Refugee and Migrant Response Slovenia). **Ob obisku smo namreč predvsem preverjali pogoje za nameščanje mladoletnikov in mladoletnikov brez spremstva.** Hkrati smo preverili tudi uresničitev priporočil s prejšnjega obiska (20. 10. 2016).

Ugotovili smo, da se je skupno število postelj v CT z 250 v letu 2016 zmanjšalo na 216 (na dveh moških oddelkih je bilo ob obisku skupaj 86 postelj, na oddelku za ranljive kategorije 88 postelj, na oddelku za mladoletne 38 postelj in štiri postelje v posebej varovanih sobah). Ob tem je vodja CT še pojasnil, da se bo tudi v letu 2018 nadaljevalo zmanjševanje števila postelj, in sicer na oddelku za ranljive skupine in na oddelku za mladoletne tujce. Po končanem zmanjšanju števila postelj v letu 2018 naj bi se zmogljivost CT vrnila na 180 postelj oziroma po pojasnilu vodje CT celo na manjšo zmogljivost, ko bo opravljena prenova moškega oddelka v t. i. celični sistem.

V poročilu o obisku smo poudarili, da skladno s Konvencijo o otrokovih pravicah in Priporočili Združenih narodov o alternativnih oblikah skrbi **namestitev otrok v CT ni najbolj primerna.** Namestitev in oskrba

otrok v institucijah, predvsem institucijah zaprtega tipa, kot je CT, bi morala biti le skrajna možnost v izjemnih primerih. To je tudi stališče Unicefa, ki ostro nasprotuje nameščanju otrok v institucije. Pri sprejemanju odločitev o namestitvi mladoletnikov s spremstvom ali brez spremstva v institucije zaprtega tipa bi moral predvsem prevladati interes največje koristi otroka, za kar so odgovorni usposobljeni strokovnjaki.

Določanje največjih koristi otroka zahteva jasno in temeljito presojo o identiteti otroka, vključno z njegovo narodnostjo, vzgojo, etničnim, kulturnim in jezikovnim poreklom, izpostavljenostjo raznim oblikam ranljivosti ter potrebam po varstvu in zaščiti otrok. Postopek opredelitve največjih koristi otroka mora biti izveden v otroku prijaznem, prijateljskem ter varnem okolju in ozračju, izvedejo pa ga strokovnjaki, usposobljeni za izvedbo razgovorov, v katerih se upoštevata starost in spol otroka. Za uresničevanje največjih koristi otroka je pomembna prisotnost staršev, zakonitih zastopnikov ali skrbnikov ali zagovornikov, ki spremljajo, ali se v postopkih uresničujejo največje koristi otroka.

Na potrebo po zaščitnih ukrepih za mladoletnike brez spremstva je opozoril tudi CPT ob obisku v Sloveniji v letu 2017. V 96. točki poročila je tako izdal priporočilo, da se **zaradi posebne ranljivosti mladoletnikov brez spremstva sprejmejo ukrepi, s katerimi bodo zagotovili, da se mladoletnikom ob odvzemu prostosti vedno dodeli ustrezno usposobljen in/ali dovolj izkušen skrbnik (ali zagovornik), ki učinkovito varuje njihove pravice in jih redno obvešča o njihovem pravnem stanju. Poleg tega je treba uvesti mehanizme preverjanja za spremljanje trajne kakovosti skrbništva.**

Namestitev mladoletnika v zaprti tip institucije v nobenih okoliščinah ne more biti v njegovo največjo korist in je zato pomembno, da se pristojne institucije še naprej zavzemajo za oblikovanje rešitev, ki spoštujejo mednarodne pravne akte in zaveze Republike Slovenije. Na to je Varuh posebej opozoril že v dopisu z dne 27. 8. 2015, številka 2.6-1/2015, in **predlagal sprejetje ukrepov za boljšo zagotovitev spoštovanja največje koristi mladoletnega tujca z boljšimi možnostmi njegovega nameščanja v primerne ustanove za namestitev mladoletnih oseb, ne pa v CT.**

Na problematiko nameščanja mladoletnikov brez spremstva v CT je opozoril tudi CPT ob obisku v Sloveniji v letu 2017 in podal priporočilo (priporočilo 89), da **glede na posebno ranljivost mladoletnikov brez spremstva/ločenih mladoletnikov priporoča, da se sprejmejo potrebni ukrepi, s katerimi se takim mladoletnikom vedno zagotovita posebna oskrba in nastanitev v ustanovah odprtega (ali polodprtega) tipa, ki so specializirane za mladoletnike (npr. ustanove socialne varnosti/izobraževalne ustanove za mladoletnike), ustrezne pravne določbe se spremenijo v skladu s tem.**

V CT so bili v času našega obiska nameščeni trije mladoletniki brez spremstva. Med 1. 1. in 30. 11. 2017 je bilo v CT nastanjenih 39 mladoletnikov (od tega štiri ženske), starih od 11 do 17 let, pri čemer je bil povprečni čas njihove nastanitve 11 dni. Podaljšanje povprečnega časa nastanitve mladoletnikov je posledica predvsem dveh primerov mladoletnikov brez spremstva (v enem primeru je bila nastanitev 46 dni, v drugem pa 24 dni), in sicer zaradi pridobivanja dokumentov ob sodelovanju družine in v drugem primeru zaradi spreminjanja izjav in nesodelovanja s skrbnico za posebne primere.

Začasno nameščanje mladoletnikov tujcev in mladoletnikov brez spremstva je bilo v letu 2016 urejeno s **sklepom Vlade RS z dne 28. 7. 2016, iz katerega izhaja, da bi bilo treba otroke brez spremstva ne glede na njihov status namestiti v dijaška domova v Novi Gorici in Postojni.** Na podlagi tega sklepa se je mladoletnikom, ki so najbolj občutljivejša kategorija ranljivih oseb, med 1. 8. 2016 in 31. 7. 2017 zagotovila nastanitev v prej navedenih dveh dijaških domovih. Vlada RS je izdala tudi sklep *Izvedbena navodila bivanja mladoletnikov brez spremstva v dijaških domovih*, številka 21400-6/2016/8 z dne 28. 7. 2016, v katerem so urejeni vsi postopki z mladoletnikom brez spremstva (od postopka sprejema v dijaški dom, vloga zakonitega zastopnika, sklenitev in vsebina nastanitvene pogodbe, postopki vzgojnega ukrepa ob kršitvah dolžnosti in prepovedi, dokumentacija, prenehanje bivanja v dijaškem domu ter posebnosti nastanitve in oskrbe mladoletnikov brez spremstva).

Po tem, ko se je Vlada RS seznanila z evalvacijo pilotnega projekta nameščanja mladoletnikov brez spremstva in ga prepoznala kot primer dobre prakse, je **26. 7. 2017 sprejela nov sklep (številka 21400-5/2017/4), s katerim je namestitve mladoletnikov brez spremstva v dijaški dom podaljšala do konca leta 2018,** kar opredeljujeta 2. in 3. točka novega sklepa, in sicer:

»2. Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov do 31. decembra 2018 v sodelovanju z Ministrstvom za notranje zadeve, Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport ter Ministrstvom za zdravje vzpostavi

sistemske obliko nastanitve in obravnave mladoletnikov brez spremstva kot ločeno enoto za celovito obravnavo glede na njihovo starost.

3. Do vzpostavitve ustrezne sistemske rešitve se projekt nastanitve mladoletnikov brez spremstva nadaljuje v Dijaškem domu Postojna znotraj finančne konstrukcije, določene v prilogi tega sklepa. Stroške nastanitve, materialne oskrbe in osebja zagotavlja Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov.«

Iz navedenih točk torej izhaja, da bi morali vse mladoletnike brez spremstva, ki ne izrazijo zahteve za mednarodno zaščito, takoj še vedno nastaniti v dijaški dom Postojna (ne pa tudi več v dijaški dom Nova Gorica), ki ima 28 postelj in za te potrebe 13 zaposlenih. **Ob obisku v CT pa je bilo ugotovljeno, da dijaški dom Postojna kljub poskusom CT, da bi se mladoletniki brez spremstva takoj namestili v dijaški dom Postojna, takšne namestitve zavrača oziroma jih (še) ne omogoča.** Razlog za to naj bi bil v tem, da dijaški dom Postojna nima zagotovljene ustrezne zdravstvene službe, predvsem zdravstvene triaže ob prihodu otroka. **DPM je zato predlagal, naj Urad Vlade Republike Slovenije za oskrbo in integracijo migrantov poskrbi, da se bo celovito začel izvajati sklep Vlade RS številka 21400-5/2017/4 z dne 26. 7. 2017, ki opredeljuje, da se mladoletniki brez spremstva nastanijo v dijaškem domu Postojna.** Nezmožnost zagotavljanja triažne zdravstvene oskrbe, s katero bi izločili prisotnost morebitnih nalezljivih bolezni ali resnih težav z duševnim zdravjem, ki bi lahko ogrozile zdravje ali varnost preostalih otrok, nameščenih v dijaškem domu, je treba urediti v okviru obstoječih možnosti zdravstvene oskrbe. **Hkrati je DPM zaprosil tudi za pojasnilo, v kateri fazi postopka je izvedba 2. točke navedenega sklepa, ki se nanaša na vzpostavitev sistemske nastanitve in obravnave mladoletnikov brez spremstva kot ločene enote za celovito obravnavo glede na njihovo starost.**

Ob tem je tudi Unicef znova opozoril na nesprejemljivost namestitve otrok v institucije zaprtega tipa, tudi ko so v spremstvu odraslih oseb. Tudi za otroke, ki so v CT v spremstvu družin, bi bilo treba poiskati ustrezne rešitve, predvsem zaradi negativnih posledic, ki jih ima bivanje v zaprti instituciji na psihično in fizično zdravje otrok ter negativno vpliva na otrokov razvoj. Na podlagi tega Unicef poziva k oblikovanju praktičnih, otroku prijaznih alternativ. Tudi CPT meni, da ima nastanitev otrok, ki spremljajo svoje(ga) starše(a), v centru za pridržanje lahko negativen psihološki učinek na njihov razvoj in dobro počutje, še zlasti pri mlajših otrocih. Mladoletnik naj bi se v centru za pridržanje skupaj s starši nastanil samo, ko ni nobene druge možnosti, in za čim krajši čas v izjemnih okoliščinah, če se taki nastanitvi res ni mogoče izogniti. Narediti je treba vse, kar je mogoče, da se otroci in njihovi starši ne ločijo. **DPM predlaga, naj se tudi glede namestitev mladoletnikov s spremstvom poskušajo poiskati druge alternativne možnosti namestitve, ki bodo bolj spoštovale dobrobit otroka ter skrb za njegovo psihično in fizično zdravje ter razvoj.**

V poročilu o obisku smo pripravili še nekatera druga priporočila:

- **DPM predlaga, naj se v spalnicah prostorov, namenjenih za nameščanje mladoletnih tujcev brez spremstva in ranljivih skupin, proučijo možnosti namestitve ustreznih rolojev za zatemnjevanje prostorov;**
- **DPM predlaga, naj se ranljivim skupinam, še posebej mladoletnikom brez spremstva, ob sprejemu (čeprav tujci ob sprejemu podpišejo obrazec o seznanitvi s pravili bivanja v CT) jasno predstavi možnost (ne)omejenega dostopa in uporabe zunanjšega igrišča (dvorišča) in športnih rekvizitov;**
- **DPM predlaga, naj se proučijo možnosti, da se mladoletnikom brez spremstva omogoči, da sami izberejo oblačila in jih zamenjajo takrat, ko sami želijo (če jih seveda imajo). Hkrati predlagamo, da se jim pri tem na ustrezen način poskušata zagotoviti potrebna pomoč in podpora;**
- **DPM predlaga, naj se proučijo možnosti, da se vsi prostori, namenjeni nameščanju mladoletnikov brez spremstva, prilagodijo potrebam gibalno ali drugače oviranih oseb (na primer tudi z oznakami in prilagojenimi gradivi za slepe in slabovidne, dostopom do tolmača za gluhe in naglušne ipd.);**
- **DPM predlaga, naj se dekletom in ženskam zagotoviti neomejen in nenadzorovan dostop do higienskih pripomočkov, kot so higijenski vložki, tamponi ali čistilni robčki;**
- **DPM znova predlaga, naj se proučijo možnosti, da se vsaj kakšen WC opremi z WC-školjko, kar je še posebej pomembno za nosečnice;**

- **DPM predlaga, naj se na vseh oddelkih prouči možnost namestitve nabiralnika za oddajanje pritožb in na katerem bo to ustrezno (večjezično) označeno;**
- **DPM predlaga, naj se socialne delavke spodbudi tudi k uporabi drugih metod dela, kot so analiza in ocena tveganja ali ogroženosti, izdelava individualnih načrtov dela ipd.;**
- **DPM predlaga vzpostavitev ustreznega vodenja osebnih spisov mladoletnikov brez spremstva, da bodo ti vsebovali vso potrebno dokumentacijo (na primer uradne zaznamke, poročila o obiskih centra za socialno delo in zakonitega zastopnika, poročila o družinskih razmerah, razlogih za migracijo in poteku migracije, zapisnike timskih sestankov, obrobne zapise in komentarje strokovnih delavk in delavcev, analize in ocene tveganj ter morebitne ogroženosti, ranljivosti, ipd). Predlagamo še, naj se proučijo možnosti, da bi se sistem vodenja primerov smiselno (ustrezno) nadgradil v elektronsko obliko. Tak način bi namreč omogočal vpis strokovnih opažanj in zapisovanje individualnih ciljev, napredka, izzivov ali težav, povezanih s posameznim mladoletnikom brez spremstva, pri čemer bi moral biti dostop do teh zapisov (elektronskih osebnih spisov) omejen;**
- **DPM pričakuje, da bo dejansko v najkrajšem času načrtovana prenova moškega oddelka in se bodo izboljšale razmere za nameščene tujce. V okviru te prenove priporočamo razmislek o ureditvi odprte brezžične povezave do spleta;**
- **DPM nameravano ureditev fitnesa na notranjem igrišču pozdravlja in hkrati pričakuje, da bo ta urejen čim prej in da bo tujcem obisk tega omogočen neomejeno;**
- **DPM predlaga, naj bi se glede na kadrovske zmožnosti proučila možnost, da bil tujcem (glede na stalno majhno število nameščenih tujcev) podnevi omogočen neomejen dostop do zunanjih površin ali več kot eno uro;**
- **DPM predlaga, naj se prouči možnost, da bi se dnevni red oziroma vsaj predvideni čas za zunanje obiske objavil na spletni strani s predstavitvijo CT;**
- **DPM glede varovane sobe ponavlja priporočilo s prejšnjega obiska, da sta potrebni podrobnejša opredelitev varovane sobe (vsaj njena opremljenost) in zakonska ureditev te v primeru uporabe za namen discipliniranja ali ločenega bivanja;**
- **DPM predlaga, naj se proučijo možnosti, da bodo čim prej popolnoma nezasedena delovna mesta v novoustanovljeni notranji organizacijski enoti.**

Skupaj smo tako pripravili 18 priporočil. Na odzive v času priprave tega zapisa (31. 1. 2018) še čakamo.

4.6 Obisk vzgojnih zavodov, mladinskih domov in zavoda za usposabljanje

DPM je leta 2017 obiskal štiri zavode, v katerih bivajo otroci in mladostniki s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter posebnimi potrebami, in sicer **Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora, Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem, Vzgojni zavod Kranj in Vzgojni zavod Planina.**

Vsi obiski so potekali v skladu z načrtom obiskov DPM za leto 2017. V vseh primerih je šlo za **ponovni redni obisk**²¹, pri čemer je DPM preverjal spoštovanje priporočil, danih ob zadnjem obisku, ter razmere bivanja otrok in mladostnikov. Preverili smo tudi okoliščine, ki so pomembne za končno oceno primerov morebitnega grdega ravnanja, kaznovanja ali celo mučenja. Vsi štirje obiski so bili nenapovedani.

DPM je ob teh obiskih podal **48 novih priporočil** ali **ponovil nekatera priporočila**, ki so od zadnjega obiska ostala neuresničena²². Na podlagi odziva na predhodna poročila ugotavljamo, da so **obiskane ustanove večino priporočil sprejele (26), tretjina pa je že uresničenih (12)**. Ker na predhodno poročilo z obiska Vzgojnega zavoda Planina v času pisanja tega zapisa (31. 1. 2018) še čakamo na odziv, za nova priporočila s tega obiska (5) še ne vemo, ali jih je zavod že sprejel ali celo uresničil.

Člani ekipe za nadzor, sestavljene iz predstavnika Varuha in dveh predstavnikov nevladnih organizacij, so v času obiska v vseh primerih opravili razgovor z vodstvom zavoda, temu je sledil ogled prostorov in okolice. Glavnina časa pa je bila namenjena pogovoru z otroki, mladostniki in zaposlenimi ter spremljanju dinamike v stanovanjskih skupinah. Ogledali smo si tudi neposredno vzgojno delo, pregledali zavodsko dokumentacijo ter naključno izbrane osebne mape otrok in mladostnikov ter opazovali ravnanje vzgojiteljev in drugih zaposlenih. V vseh primerih smo vodstvu zavoda že v **sklepnem razgovoru podali prve ugotovitve** in priporočila, nato pa je skupina za izvedbo obiska pripravila **predhodno poročilo z ugotovitvami, priporočili in pohvalami**. Zavode smo zaprosili, da so predhodno poročilo obravnavali, po odzivu²³ pa smo pojasnili vključili v **končno poročilo** in ga poslali tako zavodu kot resornemu ministrstvu. Z Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) ter Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZ)²⁴ in Socialne inšpekcije²⁵ so se na naše obiske in podana priporočila odzvali pozitivno in sprejeli večino naših priporočil.

	Skupno število vseh (novih oziroma ponovljenih) priporočil	Sprejeto	Nesprejeto	Uresničeno	Ni podatka	Še ni odzivnega poročila
Število priporočil	48	26	2	12	2	5

²¹ Obiski se praviloma izvedejo vsaki dve leti.

²² Nekaj priporočil, podanih ob obisku vzgojnih zavodov, je kot primer navedenih v tem prispevku. Preostala so ali bodo po prejemu odziva obiskanih ustanov oziroma pristojnih ministrstev dostopna na Varuhovem spletišču: <http://www.varuh-rs.si>.

²³ Na odziv VZ Planina še čakamo.

²⁴ Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem.

²⁵ Ki smo ji posredovali poročilo o obisku Centra za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem.

Vzgojno-izobraževalni zavod Višnja Gora (VIZ VG)

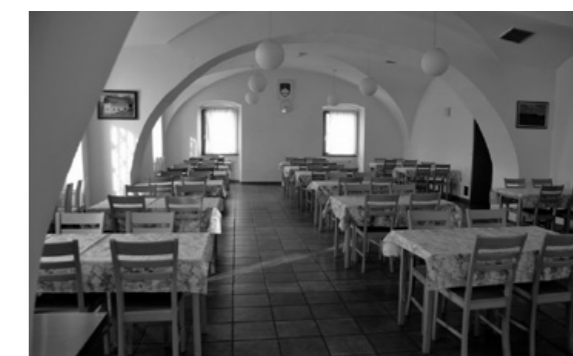
Križni hodnik, ki mladostnikom omogoča gibanje

Osrednja zgradba VIZ VG

VIZ VG smo obiskali **21. 2. 2017** in si poleg osrednje zgradbe ogledali tudi eno izmed stanovanjskih skupin in se pogovorili s tam nastanjenimi mladostniki in vzgojitelji. DPM ugotavlja, da so v VIZ VG bivalne razmere ustrezne, izvedba dejavnosti zgledna ter da je zavod tri priporočila od desetih, ki so bila podana ob zadnjem obisku 16. 4. 2014, uresničil, štiri sprejel, tri priporočila pa so ostala nesprejeta. DPM je tudi ob tokratnem obisku ponovil priporočilo²⁶, ki je bilo podano že 16. 4. 2014, naj izdelan

Učilnica za kemijo

Jedilnica

Soba mladostnika v stanovanjski skupini

²⁶ Gre za prvo od treh nesprejetih priporočil.

individualni načrt dobi v vpogled in podpis tudi mladostnik²⁷. Poleg tega je DPM tudi ob tokratnem obisku ugotovil, da **na spletni strani ni bil objavljen veljavni letni delovni načrt**.²⁸ To je vodstvo pojasnilo predvsem z varstvom izpostavljenosti kolektiva VIZ VG. VIZ VG je predlog DPM ob tokratnem obisku sprejel in na zavodsko spletno stran namestil dokumente, ki se nanašajo na tekoče šolsko leto. DPM pozdravlja hiter odziv VIZ, saj se je spletna stran dopolnila z aktualnimi informacijami za mladostnike, svojce in širšo javnost.

DPM je zaradi vseh posebnosti življenja in dela v zavodih za mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami **MIZŠ znova predlagal premislek o posebnem zakonu ali samostojnih določbah v okviru obstoječe zakonodaje, ki bi posebej urejale področje organiziranosti in delovanja omenjenih zavodov**.²⁹ VIZ VG je v odzivu pojasnil, da je bil glavni pobudnik za posvet v Državnem svetu RS 16. 11. 2015 pod naslovom Skupna odgovornost za sodelovanje za prezrte otroke s posebnimi potrebami ter da MIZŠ še ni pripravilo predpisa, ki bi enotneje uredil delovanje vzgojnih zavodov in določal primerne pravne podlage za izvedbo njihovih vzgojno-izobraževalnih dejavnosti, zato DPM ponavlja priporočilo in MIZŠ znova predlaga, naj pospeši aktivnosti za pripravo omenjenega predpisa.

Ob zadnjem obisku smo tudi pripravili nova priporočila:

- **MIZŠ smo predlagali, naj znova prouči prehranske smernice in potrebe mladostnikov ter zagotovi zadostna sredstva za prehrano otrok in mladostnikov**³⁰.

MIZŠ je v odzivu pojasnilo, da so sredstva za prehrano otrok in mladostnikov zagotovljena v okviru oskrbnega dne ter da vzgojni zavodi doslej niso poročali o pomanjkanju sredstev za ta namen.

- **Priporočili smo izdelavo načrta za sistematično in stalno izobraževanje mladostnikov, če je le mogoče, tudi staršev, o škodljivi uporabi drog in alkohola, o procesu odvajanja, vzpostavljanja in vzdrževanja abstinence, o posledicah tveganih vedenj (npr. uporaba nečistih igel, nezaščiten spolni odnosi...), preprečevanju okužb z virusom HIV in hepatitisom ter odvajanja od kajenja.**

VIZ VG je pojasnil, da so spomladi prenovili in izpopolnili program PAS, v katerem so upoštevali nove smernice pri procesu preprečevanja uporabe ali zlorabe drog in alkohola tako na preventivni kot kurativni ravni.

- **MIZŠ smo zaprosili za informacijo o tem, ali so bile predlagane spremembe Pravilnika o normativih in standardih v zavodih za vzgojo in izobraževanje, ki jih je pripravila medresorska delovna skupina, že sprejete in, če so bile, da nas z njimi tudi seznaniti.**

MIZŠ je pojasnilo, da je predlog spremembe Pravilnika v postopku sprejema in sicer v fazi, ko je nanj svoje pripombe že podal SVIZ.

- **Pozdravili smo sprotno reševanje problemov in predlagali, da se v enega izmed prostorov vzgojnih skupin namesti nabiralnik za pohvale in pritožbe ter da se izobesijo informacije o možnih pritožbenih poteh**.³¹

VIZ VG je pojasnil, da s postavitvijo dodatnega nabiralnika za pritožbe še odlašajo, da pa ga nameravajo postaviti v prostoru med vzgojnimi skupinami.

27 VIZ VG je v odzivu pojasnil, da je mladostnik skupaj z matičnim vzgojiteljem prisoten na timskem sestanku, na katerem aktivno sodeluje pri oblikovanju individualiziranega programa. V pripravljalnem delu, v katerem so prisotni le strokovni delavci VIZ in CSD, pa mladostnik ni prisoten, saj gre za strokovni diskurz – razmejitve pristojnosti, dogovori o kontaktih ipd. V primeru izrednih razmer, ko je potreben varnostni načrt, pa ga obvezno podpisujejo vsi prisotni, tudi mladostnik.

28 Drugo od treh nesprejetih priporočil.

29 Tretje od treh nesprejetih priporočil.

30 Pozdravili smo skrb in razumevanje VIZ VG, ki kljub pomanjkanju sredstev poskuša zagotoviti dovolj hrane za odraščajoče mladostnike.

31 Z namestitvijo nabiralnika za pohvale in pritožbe bi se mladostnikom omogočil tudi anonimen način podajanja pritožb, ki je pomemben predvsem, kadar se mladostnik ne želi izpostaviti z imenom.

Center za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem (CUDV)

CUDV smo obiskali **5. 4. 2017** in si ogledali celoten zavod, podrobneje pa skupino, namenjeno otrokom in mladostnikom, ter oddelek, imenovan enota Polži, na katerem bivajo stanovalci z najtežjimi motnjami v telesnem in duševnem zdravju. V tej enoti smo opazili **tri mrežne postelje**³², zato smo zavod **znova obiskali 10. 4. 2017**³³, da bi se pogovorili o uporabi mrežnih postelj. Za mnenje o uporabi mrežnih postelj smo zaprosili tudi **zunanjega izvedenca**. Med ogledom prostorov in opazovanju mnogih stanovalcev je bil zaznan odkrit in tople čustven odnos. V pogovorih z dvanajstimi uporabniki ni nihče opozoril na neprimerno ravnanje zaposlenih z njimi. Videti je, da so na voljo številni posebni in obogateni programi pomoči, prilagojeni osebam z motnjami v duševnem zdravju. Opazili smo tudi skrb za vzdrževanje čistoče in urejenosti zavoda ter okolice. DPM na podlagi pridobljenih informacij ob obisku in po pregledu razpoložljive dokumentacije meni, da **CUDV svojo dejavnost opravlja v skladu s svojim poslanstvom**.

DPM ugotavlja, da je zavod vsa tri priporočila, ki so bila podana ob zadnjem obisku 24. 9. 2014³⁴, do tega obiska uresničil, priporočilo, ki je bilo podano MDDSZ, pa ostaja neuresničeno, zato ga ponavlja. DPM je MDDSZ priporočil, naj **prouči možnosti za načrtovano prenovitev zavoda**³⁵, ki bi tako postal bolj prijazen ne samo stanovalcem in zaposlenim, ampak bi upošteval tudi pomembno spremembo v starostni strukturi stanovalcev, ter da poskuša zagotavljati finančna sredstva za tekoče investicijsko vzdrževanje. Menili smo, da bi bila velika škoda, če bi do zdaj še urejeni prostori postali zanemarjeni in slabo vzdrževani, kar bi po našem mnenju lahko vplivalo tudi na počutje in razpoloženje vseh. MDDSZ je pojasnilo, da je bil 1. 8. 2017 na MDDSZ sestanek, na katerem je CUDV znova opozoril na problematiko ustreznosti bivalnih razmer ter predložil načrt investicij v prihodnjih letih, ki zajemajo novogradnjo in prenovo bivalnih enot, izboljšanje delovnih pogojev uporabnikov ter celovito prenovo osrednje stavbe. MDDSZ je CUDV naložilo pripravo predloga investicijskega programa in pridobitev soglasja MDDSZ za razselitev uporabnikov CUDV.

Ob obisku v letu 2017 smo CUDV podali **osem novih priporočil**³⁶. V odzivnem poročilu na predhodno poročilo je CUDV potrdil, da so šest priporočil sprejeli, eno pa že uresničili ter da je tudi MDDSZ pristopilo k prenovi objekta.

CUDV smo tako predlagali, naj zagotovi vse potrebno, da bo lahko ustrezno izvajal vzgojne ukrepe oddaje v zavod³⁷. Priporočili smo, naj mladostnik, ki razume vsebino in namen individualiziranega programa (IP), tega tudi podpiše ter da se dokumentacija v osebnih mapah z IP vodi pregledno in s tem omogoči sledljivost vzgojno-izobraževalnega dela. CUDV smo pohvalili za tekoče spremljanje in prilagajanje zastavljenih ciljev, kar se kaže v IP, priporočili pa smo tudi sprotno evidentiranje obstoječega spremljanja ciljev. Omenjena enota Polži je bila ob našem obisku zaklenjena. Zaposleni so pojasnili, da enoto **zaklepajo zaradi varnosti posameznih begajočih stanovalcev in da lahko stanovalci enoto zapustijo le v spremstvu osebja**,³⁸ sicer pa varovanega oddelka v CUDV nimajo. CUDV smo zato predlagali:

32 CUDV je pojasnil, da so v času obiska DPM uporabljali pet postelj z visoko ograjo.

33 Tokratni obisk je bil napovedan.

34 Prvi obisk CUDV je bil 17. 4. 2017.

35 Zavod bo v letu 2018 praznoval 50-letnico delovanja, stavba pa je še starejša, saj je bila prej v njej bolnišnica.

36 Ponovili smo priporočilo, podano MDDSZ.

37 CUDV je pojasnil, da intenzivno pripravljajo projekte, ki bodo izboljšali kakovost življenja uporabnikom. Izdelali so že načrt razselitve uporabnikov osrednje stavbe za zagotavljanje ustreznih standardov bivanja in nastanitve v eno- ali dvoposteljne sobe.

38 Strinjamo se, da je omejitev samostojnih izhodov za posamezne stanovalce lahko nujna zaradi njihove varnosti. Menimo pa, da obstoječe omejitve gibanja v enoti Polži, predvsem stanovalcev, ki jim je omogočen le izhod v spremstvu osebja, lahko že toliko posegajo v svobodo posameznega stanovalca, da mu je z njimi že dejansko omejena svoboda gibanja.

– naj ravna skladno z ZDZdr in sodišče obvesti o osebah, ki enote Polži in drugih oddelkov dejansko ne morejo zapustiti po svoji volji, in o osebah, pri katerih bo tak režim vzpostavljen v prihodnosti, če gre za osebe, ki jih opredeljuje 2. člen ZDZdr in te ne dajo ali ne morejo dati (same oziroma zakoniti zastopnik, če gre za osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo) soglasja skladno s 74. členom ZDZdr. S tem bo CUDV (končno) presojo o tem, ali morebiti izpolnjuje pogoje po 2. členu ZDZdr, prepustil sodišču.

VIZ je v odzivu na naše predhodno poročilo pojasnil: »V CUDV bomo iskali različne možne rešitve, da zagotovimo uporabnikom varno in neomejeno gibanje v okolju, v katerem živijo. Glede na vrsto dejavnosti (socialnovarstveni zavod za usposabljanje) se zavedamo, da lahko z ustreznimi pristopi in ustrezno kadrovske sestavo znotraj posameznih enot, kjer bivajo uporabniki, zagotovimo optimalno obravnavo in nadzor nad osebami, ki ne zmorejo samostojno poskrbeti zase in imajo odvzeto poslovno sposobnost. Težava nastopi občasno med nočnimi in vikend dežurstvi ter pri povečani odsotnosti ustreznega kadra, zaradi bolniških odsotnosti ali koriščenja letnega dopusta. V teh primerih prostorska stiska znotraj natrpne centralne zgradbe CUDV Črna še bolj stopi v ospredje. Menimo, da na podlagi opisanega, obveščanje sodišča ni optimalna izbira reševanja omenjenih primerov. Pričakujemo, da nam bo z investicijskimi vložki v adaptacijo celotne zgradbe in že predstavljenimi investicijami uspelo na human način zmanjšati oz. odpraviti omenjene težave, ki se pojavljajo tudi zaradi staranja, ki ob osnovni motnji prinaša še nastajajoča demenčna stanja in posledično nagli upad psihofizičnih sposobnosti uporabnikov, za kar bomo v prihodnosti morali urediti tudi ustrežnejše programe in vsebine dela.«³⁹

V tej ustanovi smo opazili mrežne postelje, o njihovi uporabi pa se ni vodila (medicinska) dokumentacija, ki jo ZDZdr zahteva za izvajanje posebnih varovalnih ukrepov. Ena od teh mrežnih postelj je na fotografiji:

Ena izmed petih mrežnih postelj

Za strokovno mnenje o ustrezni uporabi mrežnih postelj smo zaprosili tudi zunanjega izvedenca, izr. prof. dr. Petra Preglja, dr. med., spec. psih., ki je med drugim zapisal: »Glede na navedeno ni strokovnih utemeljitev za uporabo mrežnih postelj, čeprav sicer že zastarele smernice za uporabo posebnih varovalnih ukrepov v psihiatriji ne prepovedujejo uporabe mrežnih postelj (Dernovšek in Novak Grubič, 2001). Tudi sicer uporaba mrežnih postelj ne omogoča niti zadostne varnosti (nevarnost vnosa nevarnih predmetov v mrežno posteljo in uporaba le teh) niti ne omogoča medicinskih posegov, ko bi bili ti potrebni (merjenje vitalnih funkcij, odmerjanje zdravil). Prav tako uporaba tovrstnih postelj ni predvidena v Zakonu o duševnem zdravju. Če se v ustanovi pojavlja potreba po posebnih varovalnih ukrepih, naj se najprej uredi varovani oddelek, nato pa znotraj tega oddelka predvidi ali posebna soba, namenjena izvajanju omejitve gibanja znotraj enega prostora, ali posebna soba, namenjena izvajanju oviranja s pasovi (skladno z ZDZdr, smernicami – Dernovšek in sod. 2001 in strokovno literaturo Zbornik predavanj 2012). Če znotraj ustanove ni mogoče izpolniti prej navedenih pogojev za izvajanje posebnega varovalnega ukrepa, bi bilo potrebno za osebe, ki občasno potrebujejo izvajanje posebnega varovalnega ukrepa, zagotoviti bivanje na ustreznem varovanem oddelku kakega drugega socialnovarstvenega

³⁹ Glede uporabe mrežnih postelj je CUDV pojasnil, da so te postelje namenjene izključno za zagotavljanje varnosti uporabnika v času počitka, izjemoma kot možnost zagotovitve varnega okolja za individualno delo z drugim uporabnikom, v nobenem primeru pa niso in ne smejo biti uporabljene kot kateri koli vzgojni ukrep. V njih počivajo, spijo uporabniki, ki niso sposobni predvideti posledic svojih premikov, kar bi lahko pomenilo, da bi ta uporabnik ob odsotnosti zaposlenega (predvsem v času nočnega ali dnevnega počitka) utrpel poškodbe zaradi padca s postelje. CUDV je poudaril, da se zavedajo, da je treba uporabnikom zagotoviti kar največ možnosti za gibanje in druge aktivnosti, da pa so omejeni s kadrovske normativi, kar se posebej pozna pri uporabnikih, ki za večino aktivnosti potrebujejo človeka zase. Po mnenju CUDV te postelje uporabniku še vedno dopuščajo večjo aktivnost in možnost spreminjanja položajev kot sedenje v invalidskem vozičku, na katerem mora biti fiksiran, hkrati pa zagotavljajo varnost zanj in drugim uporabnikom. ZDZdr mrežnih postelj kot posebnega varovalnega ukrepa ne predvideva. Navedeni zakon v 29. členu, tudi tretji odstavek, predvideva le dva posebna varovalna ukrepa, in sicer: »Posebna varovalna ukrepa sta telesno oviranje s pasovi in omejitve gibanja znotraj enega prostora. Mrežne postelje ni mogoče uvrstiti v nobenega od teh dveh ukrepov. Omejitve gibanja znotraj enega prostora namreč predvideva prostor, to je sobo, v kateri je gibanje osebe omejeno.«

zavoda, ki razpolaga z varovanim oddelkom. V primeru akutnega pojavljanja potrebe po izvajanju posebnega varovalnega ukrepa pa bi bilo potrebno pri posamezniku zagotoviti zdravljenje na oddelku pod posebnim nadzorom psihiatrične bolnišnice.«

• DPM je predlagal, naj CUDV sledi priporočilom, ki jih je podal strokovni izvedenec glede uporabe mrežnih postelj, in deluje skladno z ZDZdr, predvsem pa naj nemudoma preneha uporabljati mrežne postelje.

CUDV je pojasnil, da so umaknili mreže na posteljah vseh treh uporabnikov in da so mreže uporabljali izključno za zaščito pred poškodbami, v sodelovanju z institucijami in skladno z zakonodajo pa iščejo ustrezne rešitve zaščite pred poškodbami tudi s povečanim nadzorom osebja. Zagotovili so, da bodo poskrbeli za postelje, ki bodo prilagojene potrebam in posebnostim posameznika. K sodelovanju so povabili tudi starše uporabnikov, da bi skupaj našli optimalno rešitev.

Socialna inšpekcija je po opravljenem nadzoru v CUDV ugotovila, da CUDV nima zakonske podlage za uporabo tovrstnega ukrepa, saj ni psihiatrična bolnišnica niti nima varovalnega oddelka. Inšpektorica je predlagala, da CUDV tudi sam oziroma v sodelovanju z drugimi zavodi na MDDSZ naslovi predlog za ureditev tega področja.

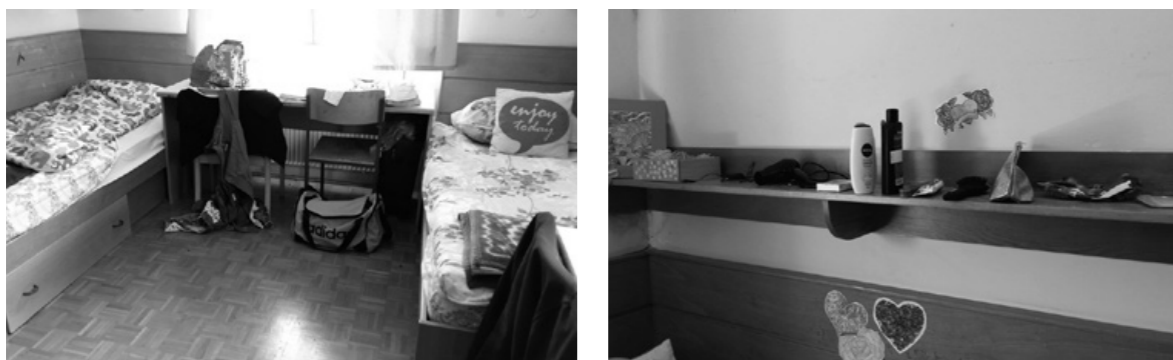
Vhod v enoto Polži zaradi varnosti stanovalcev zaklepajo

Vzgojni zavod Planina (VZP)

Osrednja stavba, v kateri so pisarniški prostori in učilnice osnovne šole

VZP smo obiskali 16. 5. 2017. Ogljedali smo si objekte na lokaciji in se pogovorili z otroki in mladostniki ter zaposlenimi. Po končanem obisku smo si ogledali tudi dokumentacijo osebnih map šestih mladostnikov.

Sobe in pohištvo v eni od stanovanjskih skupin VZP

DPM na podlagi pridobljenih informacij ob obisku in po pregledu razpoložljive dokumentacije meni, da VZP dejavnost opravlja v skladu s svojim poslanstvom. Zavod je **od 11 priporočil**, podanih ob zadnjem obisku 12. 5. 2015, do tega obiska štiri **uresničil**, dve pa sprejel. Dve od petih priporočil je uresničil le VZP, ne pa tudi resorno ministrstvo⁴⁰, zato ju je DPM ponovil tudi ob tokratnem obisku.

DPM ugotavlja, da **socialnopedagoška stroka v sodelovanju z zunanjimi strokovnimi institucijami še ni pripravila strokovnih podlag za ustrežnejšo in enotno obravnavo mladostnikov z navodili za primerno vzgojno ukrepanje**. Po pojasnilih svetovalne delavke mladostnike z izrazito odklonskim vedenjem obravnavajo v sklopu terapevtske skupine, pri čemer se izbere tudi terapevtski ukrep, s katerim mladostnik krepi prepoznavanje in razumevanje primernejših oblik vedenja, čustvovanja, mišljenja ter posledično komuniciranja. DPM je pozdravil prizadevanja vodstva in strokovnih delavcev VZP, da se večina sporov rešuje v okviru terapevtskih skupin, in ne le z disciplinskimi ukrepi.⁴¹ **DPM v celoti podpira prizadevanja vseh treh ministrstev (MIZŠ, MDDSZ in MZ) za širitev zdravstvene dejavnosti v VZP, poleg tega pristojnim državnim organom in strokovnim organom priporoča skrben premislek o organizaciji še kakšne enote, morda še v katerem drugem zavodu.**

Ravnateljica VZP nam je ob obisku pojasnila, da so od zadnjega obiska DPM zaposlili tudi psihiatrinjo in s tem omogočili neposredno psihiatrično oskrbo otrokom in mladostnikom. Po njenih pojasnilih so izvedli prestrukturiranje v dveh stanovanjskih skupinah, tako da imajo zdaj skupno **tri vzgojne skupine pedagoško in zdravstveno oskrbo**. V ta namen so zaposlili še dodatno osebje, predvsem s področja zdravstvene stroke. Ob tem je VZP povečal prostorsko zmogljivost, saj imajo na novo v najemu

⁴⁰ Resorno ministrstvo pa ne.

⁴¹ VZP je ob zadnjem obisku pojasnil, da so pripravili Pravilnik mediacije, na podlagi katerega so formalizirali in s tem omogočili enotnejšo obravnavo mladostnikov s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Strokovni tim v VZP je oblikoval tudi smernice za obravnavo nasilnega vedenja v VZP. V pripravi je tudi publikacija Vzgojni program z metodiko in diagnostiko za mladostnike s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. DPM podpira prizadevanja in izreka pohvalo VZP za pripravo enotnih smernic za zadevno obravnavo mladostnikov.

stanovanjsko hišo na Vrhniki, hišo v Semedeli in stanovanje v Postojni. DPM je MIZŠ opozoril na **problem, da se mladostnik, ki še ni dopolnil 18 let, končal pa je srednješolsko izobraževanje, ne more vrniti domov, prošnja za namestitev v stanovanjsko skupino pa lahko odda šele po dopolnjenem 18. letu**. DPM je MIZŠ že v poročilu z obiska v letu 2015 pozval, naj poskrbi za ureditev sistema, ki bo omogočal oddajo takšne prošnje mladostnika še pred 18. letom starosti⁴². DPM je MIZŠ znova predlagal še, **naj nameni sredstva ne le za tekoče vzdrževanje, temveč tudi za zamenjavo dotrajanega pohištva**, ki ga vodstvu VZP z lastnimi sredstvi in zbranimi donacijami ni uspelo zamenjati⁴³.

Vzgojni zavod Kranj (VZKr)

Hiša stanovanjske skupine Črnava in večnamenski zunanji prostor SS Kranj

VZKr smo obiskali **1. 6. 2017**. Ogleдали smo si matično enoto, stanovanjsko skupino na Šempetrski cesti v Kranju in stanovanjsko skupino Črnava v Preddvoru. Seznanili smo se z dokumentacijo in se pogovorili z več mladostniki in osebjem. Predstavniki DPM smo ob tokratnem ogledu VZKr dobili vtis, da so **bivalne razmere ustrezne, izvedba dejavnosti zgljedna ter da je zavod sprejel in uresničil vsa priporočila, podana ob zadnjem obisku 29. 9. 2015**⁴⁴. Ob tokratnem obisku smo podali 25 novih priporočil. Iz odziva na predhodno poročilo je zavod pojasnil, da so devet priporočil že uresničili, 16 pa so jih sprejeli.

VZKr smo predlagali, naj redno skrbi za ažuriranje spletnih strani in skladnost poslanih in predstavljenih informacij o programih in posameznih aktivnostih. Predlagali smo, naj se kletni prostori v SS Črnava pospravijo, ustrezno uredijo ter namenijo prvotni uporabi ter skrbi za redno vzdrževanje hiše in okolice ter da se preveri možnosti aktivne uporabe novega zunanjskega fitnesa.

Neurejen prostor za rekreacijo in umirjanje

⁴² Ravnateljica nam je ob obisku pojasnila, da MIZŠ kljub priporočilom ni podalo rešitev za nadaljnje nameščanje mladostnikov, ki so končali šolanje, a se ne morejo vrniti v svoje primarno okolje, do namestitve v VZP pa niso upravičeni. Po besedah ravnateljice VZP išče primerno namestitveno rešitev za vsakega mladostnika posebej. MIZŠ se v odzivu na poročilo ni opredelilo glede navedenega priporočila DPM.

⁴³ Z donatorskimi sredstvi so opremili in obnovili prostore nekaterih vzgojnih in stanovanjskih skupin. V sklopu projekta Vračamo družbi so opremili 12 sob mladostnikov, z donacijami društva Vez-je in Microsofta pa so 30 sob opremili z računalniki in programsko opremo.

⁴⁴ Ob obisku 29. 9. 2015 je bilo podanih sedem priporočil.

Predlagali smo, naj VZKr, kadar v praksi naleti na **neodzivnost posameznega centra za socialno delo**, o tem obvesti direktorja pristojnega centra za socialno delo z zavedanjem, da je treba v praksi **zagotoviti prednostno obravnavo primera**, še zlasti kadar je strokovna skupina, ki vodi obravnavo, ugotovila, da bi **lahko imelo odlašanje za otroka/mladostnika nepopravljive posledice**⁴⁵. Predlagali smo, naj se intenzivneje povežejo z univerzitetnimi predavatelji in raziskovalci s področja psihologije, pedagogike, sociologije, socialnega dela in drugih sorodnih strok, da bi v prakso vnašali nove oblike strokovnega dela in hkrati skrbeli za strokovno rast zaposlenih. Pri tem je smiselno oblikovati tudi institucionalne in neinstitucionalne oblike skrbi in obravnave otrok in mladostnikov, ki ne morejo bivati v primarni družini. Oblike dela je treba nenehno preverjati in prilagajati novonastajajočim potrebam in primanjkljajem otrok in mladostnikov. Predlagali smo, da VZKr **vzpostavi sistem zapisovanja učinkovitih ukrepov z opisom situacije**, ki je otroka ali mladostnika umirila, kar je lahko pomembna baza znanja za nadaljnje ukrepanje, ki bo morda v pomoč drugim strokovnim delavcem⁴⁶. Predlagali smo, da se **zaposleni pod zapise dnevnih ugotovitev podpišejo**, in priporočili razmislek o tem, da **bi pri dnevni ugotovitvah dodajali tudi pozitivna opažanja** ter zapisali kakšen dosežek oziroma pozitivne odzive sodelovanja, saj smo pri pregledu zapisov o posameznem otroku ali mladostniku pogrešali pozitivno naravnost.

Poleg tega smo:

- **izrazili zaskrbljenost zaradi primerov, ko otroka, ki še obiskuje osnovnošolski program, učitelj predčasno odpusti od pouka zaradi vedenjskih težav, ob vrnitvi v stanovanjsko skupino (SS) pa tam ni njegovega vzgojitelja. Pozdravili smo takojšnjo odzivnost VZKr in način odzivanja ter podprli intenzivno sodelovanje med obema institucijama, hkrati pa VZKr predlagali, naj se z vodstvi in strokovnimi delavci osnovnih šol in srednjih šol podrobno pogovori.**

VZKr je pojasnil, da se to dogaja le od 8.00 do 10.00, ko nimajo predvidenega delovnega časa za strokovne delavce, saj so v večini primerov otroci takrat v šoli. To se dogaja tudi, kadar je dopoldanski vzgojitelj prisoten na govorilnih urah, sestankih ali na drugih obveznostih zunaj matične skupine. V tem primeru vzgojitelja pokličejo, naj se čim prej vrne v skupino;⁴⁷

- **MIZŠ pozvali, naj se opredeli glede problematike predčasnih odpustov posameznih otrok od pouka, za katera se odločajo učitelji v primerih motečega vedenja.**

MIZŠ je pojasnilo, da je po njihovem mnenju predčasen odpust nedopusten in da je treba v takih primerih s sklicem multidisciplinarnega tima najti najustreznejšo rešitev za posameznega otroka oziroma mladostnika;

- **MIZŠ predlagali⁴⁸, naj čim prej poišče najustreznejše rešitve in ukrepe zoper stanje, v katerem so se znašli vzgojni zavodi in mladinski domovi v Sloveniji zaradi posameznih otrok ali mladostnikov s hudimi težavami v duševnem zdravju in pridruženim nasilnim ter hetero agresivnim vedenjem. Prav ti otroci ali mladostniki prepogosto popolnoma ohromijo normalno dinamiko zavodskega življenja. Pri tem velja posebej poudariti, da je treba poskrbeti za varnost in zagotoviti pogoje za optimalen razvoj vsem otrokom in mladostnikom, ki že tako prihajajo v zavode z velikimi primanjkljaji in so še posebej ranljivi.**

MIZŠ je pojasnilo, da so pripravili izhodišča za sistemsko ureditev in pripravo projektov v vzgojnih zavodih, na podlagi katerih so ob pomoči Evropskega socialnega sklada zagotovili 2,8 milijona EUR za vzpostavitev treh strokovnih centrov za celostno obravnavo otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki so v začetku septembra 2017 že začeli delati. Na podlagi evalvacij, ki jo bosta v vsakem izmed treh centrov opravila en domač in en tuj strokovnjak, bodo pripravili tudi sistemske rešitve. Pojasnili so, da predvidevajo tudi prenovo Vzgojnega programa in predpisov. Vzgojnem zavodom pa so ponudili tudi deset stanovanj,

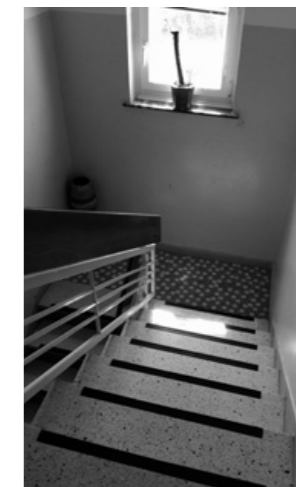
⁴⁵ VZKr je pojasnil in opozoril tudi na pomanjkanje programov za določene, predvsem zahtevnejše oblike čustvenih in vedenjskih motenj. Poudarili so, da tako kljub dobremu sodelovanju z večino direktorjev centrov za socialno delo ne zmorejo vseh primerov učinkovito reševati.

⁴⁶ VZKr pojasnil, da sta v pripravi oziroma v zadnji fazi sprejemanja dva dokumenta, in sicer Pravila reda stanovanjskih skupin in Vzgojni program v VZKr, v katerih so natančneje opredeljeni ukrepi ob določenih situacijah, ki se lahko pojavijo v SS.

⁴⁷ VZKr je še pojasnil: »Problem pri tem je tudi, ker strokovni delavci vztrajajo, da otrok ne glede na preteklo stanje, čim dlje časa zdrži in sodeluje pri pouku in da se ga ne odpušča iz šole pred koncem pouka zaradi vedenjskih težav, saj se v teh primerih njegovo vedenje podkrepljuje in pojavlja še pogosteje. Se pa vedno v teh primerih v najkrajšem možnem času sestanejo s šolskimi delavci in naredijo načrt, kako bodo skupaj v prihodnje obravnavali ta vedenja in jih pomagali reševati predvsem v šolskem prostoru saj želijo, da otroci ostajajo vključeni v šolsko okolje in da niso izločeni iz njega.«

⁴⁸ Zapisano v poročilu VZKr.

ki jih lahko namenijo za intenzivno obravnavo najtežjih primerov mladostnikov, ki ne zmorejo institucionalne namestitve. Za delo v teh stanovanjskih skupinah (SS) MIZŠ vzgojnem zavodom pomaga tudi z dodatnim kadrom. Pojasnili so, da je ministrica imenovala medresorsko delovno skupino, saj si prizadevajo spodbuditi tudi druge resorje, da prevzamejo odgovornost glede na svoje pristojnosti in v skladu s svojimi delovnimi nalogami pripomorejo k iskanju najprimernejših rešitev.

Prostori, v katerih bivajo otroci in mladostniki v SS Črnava

4.7 Obiski zavodov za prestajanje kazni zapora, njihovih dislociranih oddelkov in Prevzgojnega doma Radeče

DPM je v letu 2017 obiskal sedem zavodov za prestajanje kazni zapora (ZPKZ) in njihovih dislociranih oddelkov, in sicer ZPKZ Ljubljana – odprti oddelek Ig, ZPKZ Dob – polodprti oddelek Slovenska vas, ZPKZ Ig, ZPKZ Ljubljana – oddelek Novo mesto, ZPKZ Dob – odprti oddelek Puščava, ZPKZ Koper in ZPKZ Dob in Prevzgojni dom (PD) Radeče. Pri dveh obiskih, in sicer ZPKZ Ig in ZPKZ Koper, je bil v skupino, ki je opravila obisk, vključen tudi zdravnik izvedenec DPM.

V okviru tematskega obiska o razmerah za zaprte osebe, ki so starejše ali/in invalidne, z gibalnimi ovirami, gluhe/naglušne, slepe/slabovidne ali/in neme pa je DPM posebej obiskal 13 lokacij, na katerih so ZPKZ oziroma njihovi dislocirani oddelki, in sicer ZPKZ Dob, ZPKZ Dob – polodprti oddelek Slovenska vas, ZPKZ Dob – odprti oddelek Puščava, ZPKZ Ljubljana, ZPKZ Ljubljana – oddelek Novo mesto, ZPKZ Ljubljana – odprti oddelek Ig, ZPKZ Ig, ZPKZ Maribor, ZPKZ Maribor – oddelek Murska Sobota, ZPKZ Maribor – odprti oddelek Rogoza, ZPKZ Koper, ZPKZ Koper – oddelek Nova Gorica in ZPMZ KZ Celje.

Po vsakem obisku je skupina, ki je izvedla obisk, pripravila poročilo z ugotovitvami in priporočili, ki je bilo v obravnavo poslano Upravi RS za izvrševanje kazenskih sankcij (UIKS) in v vednost obiskanemu ZPKZ ali njegovemu dislociranemu oddelku, da sporoči svoj odziv. UIKS je do priprave tega zapisa (31. 1. 2018) glede vseh rednih obiskov ZPKZ ali njihovih dislociranih oddelkov in PD Radeče že sporočila svoj odziv. Izjema je le poročilo o obisku ZPKZ Dob (poročilo je bilo UIKS poslano 4. 1. 2018). O tematskem obisku je bilo za vse obiskane lokacije izdelano (skupno) tematsko poročilo, ki je bilo UIKS (v vednost tudi obiskanim ZPKZ, njihovim dislociranim oddelkom, Ministrstvu za pravosodje in predsednikom okrožnih sodišč, ki opravljajo nadzor nad ZPKZ in dislociranimi oddelki) poslano v obravnavo 11. 1. 2018, zato na odziv UIKS na to poročilo in podanih 26 priporočil s tega obiska v času priprave tega zapisa še čakamo.

	Skupno število vseh (novih oziroma ponovljenih) priporočil	Sprejeto	Nesprejeto	Uresničeno	Ni podatka	Še ni odzivnega poročila
Število priporočil	163	67	20	49	1	26

Priporočila o obiskih so nastala na podlagi pregleda prostorov, namenjenih za nameščanje zaprtih oseb, pogovora za zaprtimi osebami, ki so to želele, in pogovora z vodstvom obiskanega ZPKZ ali dislociranega oddelka in PD Radeče. UIKS se je redno odzivala na naša priporočila in se v večini primerov strinjala z našimi ugotovitvami oziroma s priporočili in zagotovila, da so bile nekatere pomanjkljivosti že odpravljene. Od vseh 163 danih priporočil (med katera niso vključena priporočila s tematskega obiska) je bilo namreč uresničenih 49, sprejetih (a še ne uresničenih) 67 (v večini primerov je razlog pomanjkanje finančnih sredstev ali da je potrebnega več časa za uresničitev priporočila), 20 priporočil ni bilo sprejetih, do enega priporočila pa se UIKS ni posebej opredelila.

Vsi obiski, z izjemo obiska ZPKZ Koper, pri katerem sta kot opazovalca prisostvovala tujca, predstavnika organizacije Antigona iz Rima, in ZPKZ Dob so bili nenapovedani in opravljeni v okviru rednega, vnaprej načrtovanega nadzora.

Obisk ZPKZ Dob je bil opravljen kot redni obisk, vendar nekoliko drugače, bolj tematsko obarvan. Z anonimnimi anketnimi vprašalniki smo poskušali pridobiti informacije o specifičnih področjih, in sicer o seznanjenosti obsojencev z režimom prestajanja kazni, o sodelovanju obsojencev pri sestavi osebnega načrta, o delu vzgojne službe, o udeleževanju obsojencev pri vključevanju v male skupine in domsko skupnost ter o vključevanju obsojencev v prostočasne aktivnosti in posebne programe obravnave. V poročilo o tem obisku smo vključili naslednja priporočila in predloge za izboljšanje stanja:

- Predlagamo, naj se razmisli, da bi vsaka na novo sprejeta oseba na prestajanje kazni zapora seznanitev s pravicami in dolžnostmi potrdila s svojim podpisom (npr. na sprejemnem listu).

- DPM predlaga, naj se proučijo možnosti, da bi vsak obsojenec z datumom in podpisom potrdil, da je bil ob nastopu seznanjen z režimom prestajanja kazni zapora.
- DPM predlaga, naj se obsojence ob vročitvi osebnega načrta v podpis opozori na to, da lahko sodelujejo pri oblikovanju osebnega načrta s svojimi predlogi.
- DPM predlaga, naj pedagogi pri svojem delu obsojencem jasno in razumljivo predstavijo, da ugodnosti podeli direktor zavoda, ter da obsojence hkrati poučijo o tem, da se jim bodo ugodnosti podelile le za aktivno prizadevanje in doseganje uspehov pri izpolnjevanju osebnega načrta ter spoštovanje hišnega reda, premestitev pa bo mogoča le v primeru utemeljenega razloga oziroma ocene, da svobodnejšega režima ne bo zlorabil (77. do 81. člen ZIKS-1).
- DPM predlog obsojencev za več individualne obravnave podpira, saj je to ena izmed pomembnejših nalog pedagoga.
- DPM znova predlaga, naj zavod prouči možnosti zmanjšanja administrativnega dela pedagogov in zaposlitve novih, s čimer bodo imeli več časa za neposredno obravnavo obsojencev.
- DPM podpira predlog psihologov po zaposlitvi dodatnega kadra s področja psihologije in psihoterapije, saj bi bila njegova izvedba razbremenilna in bi nedvomno pripomogla tudi k precej učinkovitejši obravnavi obsojencev.
- DPM predlaga, naj se proučijo možnosti zaposlitve psihologa v I. oddelku, ki bi delo opravljal samo z obsojenci, nameščenimi v tem oddelku.
- DPM meni, da se, glede na to, da zdaj vsak pedagog obravnava malo obsojencev, ne bi smelo dogajati, da se pedagog ne bi pravočasno odzval, če obsojenec želi pogovor z njim.
- DPM prosi za pojasnilo, ali ima zavod določen interni rok, v okviru katerega se morajo pedagogi odzvati na prijavnico obsojenca in, če je določen, kako je mogoče preveriti, ali je bil ta rok spoštovan.
- DPM prosi za pojasnilo, kako poteka postopek z vlogo obsojenca za menjavo pedagoga, kdo o njej odloči in kateri naj bi bili utemeljeni razlogi, ki bi upravičevali menjavo dodeljenega pedagoškega delavca. Ob tem predlagamo, da se o tem pouči tudi obsojence, saj je več kot 15 obsojencev v svojih odgovorih v vseh treh oddelkih izpostavilo to problematiko.
- DPM predlaga, naj zavod poskuša še dodatno motivirati obsojence za udeležbo v malih skupinah in domskih skupnostih, npr. tudi tako, da bi lahko obsojenci podajali svoje predloge in mnenja v zvezi z bivalnimi razmerami in dnevnimi aktivnostmi v posameznem oddelku.
- DPM prosi za pojasnilo, zakaj 56 % obsojencev, ki bodo (v kratkem) prenehali prestajati zaporno kazen, ni seznanjeno s postopki pomoči, vodenja in urejanja pri načrtovanju socialnega vključevanja po odpustu.
- DPM predlaga, naj zavod obsojencem v I. in III. oddelku znova omogoči popoldansko gibanje na prostem.
- DPM pričakuje, da bo gradnja dodatnih ali novih sprehajališč končana v najkrajšem možnem času in s tem obsojencem omogočeno še daljše bivanje na prostem.
- DPM prosi za pojasnilo, zakaj je izvedba sanacije strehe trajala tako dolgo.
- DPM predlaga, naj zavod poskuša uresničiti predloge obsojencev, ki se nanašajo na posodobitev fitnes opreme, nakup gola, žoge, knjig in razdelivcev. DPM predlaga še, naj zavod prouči možnosti za razširitev TV-programске sheme ter uvedbo igranja odbojke ali tenisa, pri čemer naj znova prouči tudi možnosti umestitve šahovskih turnirjev in drugih turnirjev med oddelki.
- DPM predlaga, naj zavod prouči možnost, da bi obsojenci, ki imajo za to utemeljen razlog (npr. klic zunaj EU), za dostop do klicnih aplikacij uporabili sobo za videokonferenco, ki jo zavod že uporablja in naprave v njej že omogočajo vzdrževanje in zagotavljanje varnosti (med drugim tudi s snemanjem in shranjevanjem vseh oblik elektronskih komunikacij).

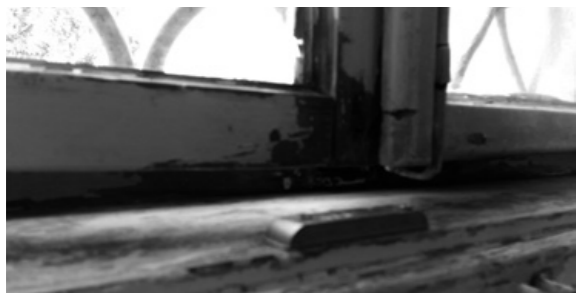
- DPM predlaga, naj zavod prouči možnost, da bi obsojencem ponudil tudi možnost izobraževanja za pridobitev vozniškega dovoljenja (vsaj teoretični del), kot so to predlagali nekateri izmed obsojencev.
- DPM znova predlaga, naj zavod skupaj z generalnim uradom UIKS sprejme vse potrebne ukrepe, da se omogoči delo čim več zaprtim osebam. Morda bi bilo smotrno razmišljati tudi o projektu samooskrbe, ali pa, glede na to, da ima zavod tudi mizarstvo delavnico, da bi se nekatere zaprte osebe vključilo v tovrstno delo in bi morda lahko sami izdelovali pohištvo in opremo za potrebe zavoda in tudi širše.
- DPM predlaga, naj se poškodovana ali dotrajana oprema glede na finančne zmožljivosti kar se da sproti in hitro sanira ali zamenja.
- DPM predlaga, naj se stene sob I. oddelka sprotno pleskajo po prednostnem načelu.
- DPM znova predlaga, da se proučijo možnosti, da bi se v III. oddelku (in v drugih, kjer za to obstaja potreba oziroma interes) dejansko postavile lesene telefonske govornice.
- DPM predlaga, naj zavod znova seznanji ZD Trebnje s priporočilom, da ta uresniči priporočilo izvedenke zdravnice s prejšnjega obiska, da mora biti zdravnik splošne prakse dostopen v prostorih zavoda vsak delovni dan, vsekakor pa ob dnevih sprejema.
- DPM predlaga, naj zavod poskrbi, da bodo tudi obsojenci, nameščeni v I. oddelku, obroke hrane prejemali ustrezno tople.
- DPM predlaga, naj UIKS prouči možnosti za zaposlitev dodatnih pravosodnih policistov.
- DPM prosi za pojasnilo, kako je pravosodnim policistom zagotovljena možnost čiščenja opreme, pri čemer prosi tudi za podatek o porabi teh namensko zagotovljenih sredstev.

V nadaljevanju predstavljamo nekaj pogostejše ugotovljenih pomanjkljivosti oziroma napak, za katere smo priporočili, naj se odpravijo.⁴⁹

Posamezne (skupne) ugotovitve s priporočili

a) Opremljenost in vzdrževanje prostorov

V ZPKZ Ljubljana – odprti oddelku Ig in ZPKZ Ig smo predlagali, naj se proučijo možnosti za zamenjavo starih izrabljenih oken ali vsaj ureditve dodatnega tesnjenja, ne nazadnje tudi zaradi boljšega izkoristka ogrevanja. UIKS je sporočila, da se z ugotovitvami strinja, vendar je bilo tesnjenje oken pred časom že preverjeno in po potrebi opravljeno dodatno tesnjenje oziroma so bili v okviru možnosti zamenjani okenski okvirji. Sporočila je še, da bo proučila smiselnost investicije glede zamenjave, bo pa zavod še naprej sproti preverjal stanje tesnil in po potrebi izvedel ustrezne ukrepe v skladu z zmožnostmi.

Eno izmed oken v ZPKZ Ig, ki ga ni mogoče zapreti.

V ZPKZ Ljubljana – odprti oddelku Ig, ZPKZ Dob – polodprti oddelku Slovenska vas, ZPKZ Ig, PD Radeče in ZPKZ Koper smo opozarjali na potrebo po odpravi manjših pomanjkljivosti ali poškodb opreme in inventarja (npr. poškodovane vtičnice, nedelujoče žarnice ...). Predlagali smo, naj se tudi

⁴⁹ Vsa priporočila, dana glede obiskov ZPKZ ali njihovih dislociranih oddelkov in PD Radeče v letu 2017, so dostopna na Varuhovem spletišču: <http://www.varuh-rs.si/o-instituciji/podrocja-dela-varuha/varuh-kot-drzavni-preventivni-mehanizem/>.

zaposlene opozori na več samoiniciativnosti pri ugotavljanju tovrstnih pomanjkljivosti. UIKS je v zvezi tovrstnih opozoril sporočila, da so bile pomanjkljivosti ali poškodbe opreme in inventarja odpravljene. Sporočila je še, da so bili zaposleni opozorjeni, da tudi sami ugotavljajo morebitne poškodbe opreme oziroma pomanjkljivosti in poskrbijo za takojšnjo obravnavo.

Poškodovana vtičnica v ZPKZ Ig

b) Zaposleni (pravosodni policisti in delavci vzgojne službe)

V ZPKZ Ljubljana – odprti oddelku Ig, ZPKZ Dob – polodprti oddelku Slovenska vas, ZPKZ Ig, PD Radeče in ZPKZ Ljubljana – oddelku Novo mesto smo predlagali ali povečanje števila zaposlenih (tudi zaradi povečanja zmožljivosti zavoda) ali popolnitev nezasedenih delovnih mest (tudi s proučitvijo možnosti prerazporeditve) v vzgojni službi. Ob tem smo v ZPKZ Ig, ZPKZ Ljubljana – oddelku Novo mesto in ZPKZ Koper predlagali, da prouči možnosti povečanja števila pravosodnih policistov (tudi zaradi povečanja zmožljivosti zavoda), popolnitve nezasedenih delovnih mest ali nadomestne zaposlitve pravosodnih policistov. UIKS je glede na naša priporočila sporočila, da nekateri postopki novih zaposlitev tako v vzgojni službi kot v oddelku za varnost (pravosodnih policistov) že potekajo in naj bi bili kmalu tudi uresničeni. Pojasnila je, da so avgusta 2017 dobili dodatno soglasje za zasedbo več prostih delovnih mest pravosodnih policistov.

c) Hrana

V ZPKZ Ljubljana – odprti oddelku Ig in ZPKZ Ig (novoodprti odprti oddelku in priporni oddelku) se obroki hrane dostavljajo iz kuhinje ZPKZ Ig. Ob obiskih smo glede dostavljanja hrane slišali pritožbe zaprtih oseb, da se hrana med dostavo zaradi slabega tesnjenja posod medsebojno meša (prelivanje). Na podlagi teh pritožb smo predlagali, naj se poskrbi, da bodo posode za dostavo hrane ustrezno tesnile in se prepreči mešanje (npr. tekočih delov obroka z drugo hrano). UIKS je pojasnila, da je bilo dogovorjeno, da se vse pritožbe glede hrane in druge pomanjkljivosti takoj javijo v kuhinjo in na elektronski naslov inštruktorjev. Poleg tega so bile leta 2016 nabavljene nove posode za shranjevanje (dostavo) hrane, ki so nepoškodovane. Zagotovila je, da bo zavod skrbel za dostavo hrane na način, da ta ne bo polita ali kako drugače zaradi napak pri dostavi neprimerna za zaužitje.

d) Zagotavljanje dela

Zavod in dislocirani oddelki morajo zaprtim osebam (tudi pripornikom) zagotoviti možnosti za delo. Med obiski smo v ZPKZ Ig, ZPKZ Ljubljana – oddelku Novo mesto in ZPKZ Koper smo predvsem predlagali (tudi znova), naj zavod vложи več navora za zagotovitev možnosti za delo vseh zaprtih oseb (tudi za pripornike). Ob tem smo poudarili, da delo pripomore k socialni rehabilitaciji in pozitivno vpliva na posameznikovo psihično stanje ter zadovoljstvo, poleg tega lahko tudi spremeni doživljanje časa in daje občutek koristnosti. UIKS je v večini primerov pojasnila, da se zavodi in dislocirani oddelki trudijo zagotavljati delo čim več zaprtim osebam (če je mogoče, tudi pripornikom). Delo se zaprtim osebam omogoča tudi v JGZ, in sicer na hišnih delih, pri čemer je za vsak zavod in oddelku sistemiziranih določeno število delovnih mest. Težave za zaposlitve pripornikov so tudi v nedoločnosti trajanja pripora, saj veliko delovnih mest, ki so na razpolago, zahteva določen čas prisotnosti za pridobitev izkušenj na delovnem mestu in izpolnjevanje zahtevane delovne norme.

e) Zagotavljanje vključevanja v izobraževanje

Zavodi in njihovi dislocirani oddelki morajo zagotavljati, da se zaprtim osebam omogoči vključevanje v izobraževanje (formalne in neformalne oblike). Na podlagi tega smo v ZPKZ Ljubljana – oddelku

Novo mesto in ZPKZ Koper predlagali, naj se vložijo več napora v zagotavljanje možnosti vključevanja v izobraževanje. UIKS je za ZPKZ Ljubljana – oddelek Novo mesto sporočila, da se je oktobra 2015 začel izvajati program osnovne šole za odrasle, ki se je dvakrat tedensko izvajal vse do 27. 6. 2016, ko se je program zaradi težav izvajalca izobraževanja pri izvajanju začasnoma končal. Finančna sredstva za izobraževanje obsojencev je zagotovil Razvojno-izobraževalni center Novo mesto, ki je sredstva pridobil na javnih razpisih. Hkrati se redno izvaja izobraževalni program Vseživljenjskega učenja, ki ga izvaja isti center in v okviru katerega se ob petkih po dve šolski uri izmenično tedensko, enkrat za obsojence in nato za pripornike, izvajajo delavnice z različno tematiko (ustvarjalne delavnice, pogovorne delavnice, potopisna predavanja, delavnice, vezane na praznike, učenje zdravega življenjskega sloga itd). Izobraževanje zunaj oddelka poteka v navedenem centru. Vse leto poteka računalniško opismenjevanje, delavnice potekajo dvakrat tedensko po dve uri. V računalniško opismenjevanje je bilo leta 2016 vključenih 22 obsojencev. Obsojenci se tudi udeležujejo potopisnih predavanj v knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu.

Za ZPKZ Koper je UIKS pojasnila, da bodo v okviru zmožnosti še naprej poskušali čim več obsojencem zagotavljati vključitev v razne formalne in neformalne oblike izobraževanja, v ta namen se bodo še naprej povezovali z zunanjimi ustanovami in drugimi organizacijami. Poleg tega bodo zadnje poskušali zagotoviti tudi za pripornike, čeprav je predvsem pri izobraževanju težava, ker razni tečajji trajajo več tednov, zahteva se redna prisotnost, za pripornike pa tega ne morejo zagotavljati, saj je sodišče tisto, ki odloča o odpravah pripora, nastopih kazni itd. V prihodnje bodo proučili možnost, da bi se, zdaj ko imajo sistemizirano delovno mesto psihologinje, tudi v priporu tedensko ali na 14 dni izvajala skupina (t. i. mala skupina kot za zaprte osebe) v obliki raznih ustvarjalnih delavnic, tematskih skupin. Še naprej bodo tudi stremeli k organizaciji čim več prostočasnih in športnih aktivnosti, saj se zavedajo pozitivnega pomena, ki ga imajo navedene aktivnosti za obsojence. Pri tem se bodo še naprej povezovali z različnimi športnimi društvi in drugimi organizacijami. Tako so v septembru 2017 pričakovali prihod nogometne ekipe Kralji ulice. Trudijo se še vedno, da vsaj enkrat mesečno organizirajo tekmovanja med obsojenci in priporniki, saj so to pozitivno sprejeli.

f) Zdravstveno varstvo

V obisk ZPKZ Ig in ZPKZ Koper je bil vključen tudi zdravnik izvedenec DPM, ki je pregledal zagotavljanje zdravstvene oskrbe za zaprte osebe. Zdravnik izvedenec DPM je ugotovil, da je zagotavljanje zdravstvene oskrbe za zaprte osebe v obiskanih zavodih **zadovoljivo**. Omenjeni zdravnik je ugotovil pomembnejšo pomanjkljivost: da zdravstveno terapijo delijo pravosodni policisti. Ob obiskih ZPKZ Ig in ZPKZ Koper smo tako predlagali, naj se upošteva priporočilo zdravnika izvedenca DPM, da bi bilo treba vzpostaviti stalno dežurno medicinsko osebje zavodske ambulante, kot je to običajno v zdravstvenih dejavnostih. DPM ugotavlja, da skoraj v vseh zavodih in dislociranih oddelkih zdravstveno terapijo (pripravi jo medicinsko osebje v zavodski ambulanti) še naprej delijo pravosodni policisti.

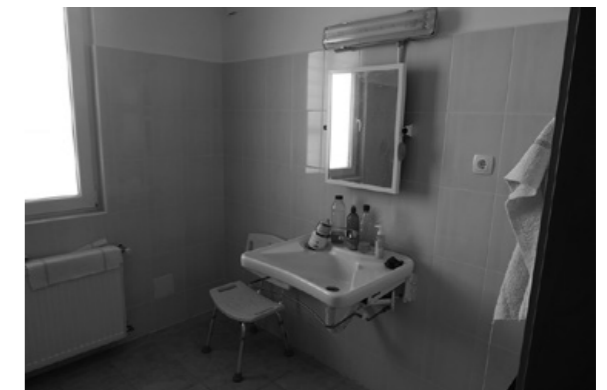
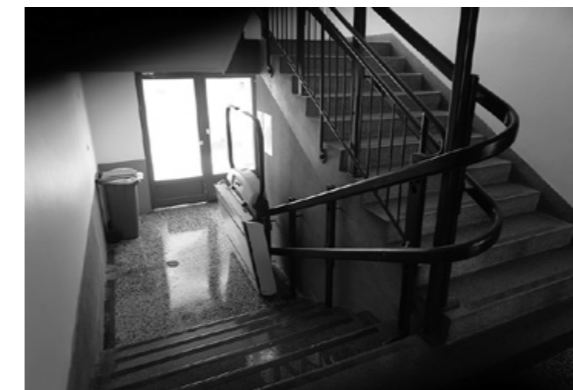
UIKS se glede tega priporočila za ZPKZ Ig ni posebej opredelila. Glede priporočila za ZPKZ Koper pa je sporočila, da je stališče zavoda glede delitve terapije (kakor je bilo to pojasnjeno že v poročilu leta 2015), da bi morala zaradi strokovne usposobljenosti, nadzora in potrebnih dodatnih pojasnil pacientom to početi zdravstvena služba zavoda. To je bilo s takratno kadrovsko pokritostjo nemogoče izvajati, zato je medicinska sestra pripravila terapijo, delili pa so jo pravosodni policisti. Zdaj medicinska sestra terapijo deli zjutraj in ob kosilu med delovniki, zvečer, ob koncu tedna in dela prostih dneh pa pripravljeno terapijo delijo pravosodni policisti. Delitev terapije, kot jo predlaga izvedenec zdravnik DPM, je tudi v interesu zavoda. Zato jo, kljub omejenim kadrovskim možnostim, poskušajo organizirati tako, da jo izvajajo pretežno zdravstveni delavci.

Ob obisku PD Radeče od nameščenih mladoletnikov v zvezi z zagotavljanjem zdravstvene oskrbe nismo slišali večjih pripomb. Mladoletniki so se pritožili glede zagotavljanja zobozdravstvene oskrbe, saj naj jim ta že nekaj časa pred obiskom DPM ne bi bila dostopna. Na podlagi tega smo predlagali, da PD Radeče poskrbi za dosledno izvajanje storitev iz Dogovora o medsebojnih odnosih pri izvajanju zdravstvenih storitev primarne ravni v Prezgojnem domu Radeče z dne 21. 11. 2016. PD Radeče se je zaradi te problematike obrnil na Ministrstvo za zdravje. Po našem posredovanju za odgovor tega ministrstva je sporočilo, da so se z združenjem zdravstvenih zavodov dogovorili, da za Splošni dogovor za leto 2017 pripravijo skupni predlog širitve programov v zaporih pri tistih izvajalcih, ki potrebujejo širitev programa, da bi zagotovili večji obseg ordinacijskih časov. Pripravljeni predlog je bil tudi sprejet in velja od 1. 1. 2018. Hkrati je sporočilo, da je od 26. 7. 2017 zagotovljeno izvajanje zobozdravstvene dejavnosti v PD Radeče.

Tematski obisk o razmerah za zaprte osebe, ki so starejše ali/in invalidne, z gibalnimi ovirami, gluhe/naglušne, slepe, slabovidne ali/in neme (ranljive zaprte osebe)

Ker gre v večini zavodov in njihovih dislociranih oddelkih za starejše zgradbe, katerih prostori praviloma niso (bili) predvideni za namestitev ranljivih zaprtih oseb, se je Varuh odločil, da v vlogi izvajanja nalog in pooblastil DPM razmere za te zaprte osebe leta 2017 natančno prouči in o svojih ugotovitvah poroča v posebnem tematskem poročilu, ki vključuje tudi priporočila za izboljšanje razmer za namestitev in obravnavo ranljivih zaprtih oseb.

Tako na podlagi odgovorov na vprašalnike kot ob tematskih obiskih je bilo ugotovljeno, da za namestitev ranljivih zaprtih oseb v zavodih in njihovih dislociranih oddelkih v večini primerov ni primerno poskrbljeno oziroma to področje ni ustrezno urejeno. Delno primerno ureditev za namestitev ranljivih zaprtih oseb po naši presoji omogoča le ZPKZ Dob (v drugem nadstropju prvega oddelka s prirejenimi prostori) in pogojno tudi ZPMZ KZ Celje, ki ima dva prostora, imenovana prostor za gibalno ovirane (en prostor v pritličju in en prostor v prvem nadstropju). Vendar tudi v teh dveh zavodih prostori, ki se uporabljajo za namestitev ranljivih zaprtih oseb, niso opremljeni s primernimi bolniškimi posteljami (na primer s trapezom za pomoč pri vstajanju, z možnostjo uravnavanja višine in naklona ležišča).

Dvigalo za dostop v drugo nadstropje 1. oddelka ZPKZ Dob in primerno urejen sanitarni del

Večina zavodov in dislociranih enot ima določen prostor, namenjen za bolniško sobo (ZPKZ Dob, ZPKZ Ljubljana, ZPKZ Ig, ZPKZ Koper, ZPKZ Koper – oddelek Nova Gorica, ZPKZ Maribor – oddelek Rogoza, ZPMZ KZ Celje), vendar tudi ti prostori niso opremljeni z ustreznimi bolniškimi posteljami (običajno le s starimi in izrabljenimi posteljami). Postelje, ki so na voljo v teh prostorih, namreč ne omogočajo nastavitve (višine in naklona ležišča), poleg tega vse (v času tematskih obiskov) niso bile opremljene s pomagalom (trapezom) za vstajanje.

Bolniška soba ZPKZ Dob v novem 5. oddelku

Bolniška soba ZPKZ Ig

ZIKS-1 določa, da mora vsak zavod za prestajanje kazni zapora imeti bolniško sobo, v kateri bivajo in se zdravijo obsojenci. Pri tem glede opremljenosti bolniških sob ZIKS-1 določa le, da mora biti bolniška soba opremljena skladno s splošnimi predpisi (prvi odstavek 60. člena ZIKS-1). Primerno opremljenost bolniške sobe zahteva tudi drugi odstavek 47. člena PIKZ, vendar je posebej ne opredeljuje.

UIKS smo v preteklosti zato v enem od obravnavanih primerov že zaprosili, katera merila mora izpolnjevati posamezna soba v zavodu za prestajanje kazni zapora, da je (lahko) opredeljena kot bolniška soba. Odgovor se je glasil, da so bolniške sobe opremljene podobno, kot so opremljene bolniške sobe v zdravstvenih institucijah zunaj zavoda. ZPKZ Dob pa je zdravstvenemu domu Trebnje predlagal še, da izdela merila za bolniško sobo v zavodu in njeno opremljenost po splošnih predpisih. Ta je ugotovil, da je zakonodaja v tem delu pomanjkljiva in Ministrstvo za pravosodje pozval, naj izda predpis, ki bo urejal vse v zvezi z bolniškimi sobami v zaporih, do izdaje predpisa pa začasno navodilo. Pri tem je izpostavil, da ni nikjer omenjeno, da bi moral izvajalec zdravstvenih storitev izdelati merila opremljenosti bolniških sob. **Splošni predpisi ne upoštevajo specifičnih razmer v zaporu.** Odprta zato ostajajo vprašanja zagotavljanja različnih varnostnih režimov, pravice do kajenja in številna druga. Menil je tudi, da postavitve bolniških sob in zaporniških sob z najbolj problematičnimi obsojenci v istem traktu ZPKZ Dob ni primerna.

Ministrstvo za pravosodje je takrat na naše zaprosilo glede normativne opredeljenosti (opremljenosti) bolniških sob v ZIKS-1 in drugih podrejenih predpisih tudi z vidika izpostavljenega predloga zdravstvenega doma Trebnje pojasnilo, da v navedenih predpisih pooblastila za izdajo ustreznega podzakonskega predpisa, ki bi moral po predlogu zdravstvenega doma Trebnje urejati specifičnosti bolniških sob v zavodih za prestajanje kazni zapora, zlasti glede zagotavljanja različnih varnostnih režimov in podobno. **Opremljenost bolniške sobe v zavodih za prestajanje kazni zapora pa je opredeljena v Standardih za gradnjo in opremljanje zavodov za prestajanje kazni zapora**, ki jih je na podlagi meril za ureditev poslovnih prostorov za potrebe državne uprave (Vlada RS št. 361-00/2001-8 z dne 4. 11. 2004) 24. 11. 2005 izdala Uprava za izvrševanje kazenskih sankcij. Ta v 3. členu za celico za bolnike določa, da se opremi z:

- bolniško posteljo s trapezom,
- visoko nočno omarico za bolnike,
- premično mizo na kolesih za bolnike,
- stolom brez naslona,
- kovinskim košem za smeti s pokrovom,
- polico za TV,
- dvodelno garderobno omaro,
- manjšim hladilnikom do 40 l (samo za novogradnje z urejeno delno ali celotno individualno pripravo hrane).

Glede zagotavljanja posameznih režimov v bolniških sobah, pravice do kajenja in drugih podobnih vprašanj pa je Ministrstvo za pravosodje zagotovilo, da bo proučilo možnosti za najbolj ustrezno obliko podrobnejše ureditve. Optimistično je sklenilo, da bo večina težav v zvezi z bolniškimi sobami v ZPKZ

Sanitarni del bolniške sobe v 5. oddelku ZPKZ Dob, kjer je vhod ozek, visok prag in ni prijemal.

Dob dokončno rešena šele z dokončanjem obnove tega zavoda, ko bodo zgrajene nove bolniške sobe v novem objektu. Kot kažejo naše ugotovitve, se te napovedi niso povsem uresničile. **Glede na različno urejenost in ne povsem primerno opremljenost teh prostorov, menimo, da je nujno, da se bolniške sobe uredijo in opremlijo v skladu z njihovim namenom in enotno po vseh lokacijah ter da se poskrbi tudi za njihovo primerno prostorsko umestitev (po možnosti v pritličju).**

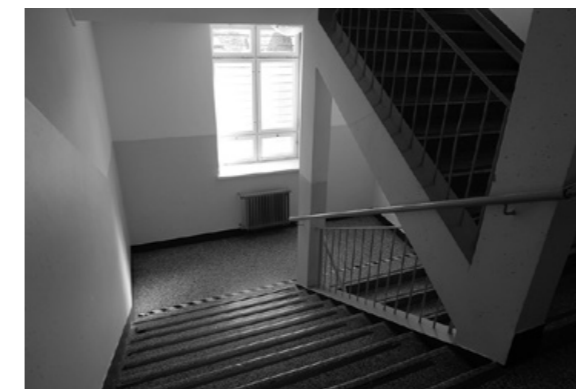
Velika težava pri namestitvi ranljivih zaprtih oseb v naših zavodih so tudi **arhitekturne ovire**, ki onemogočajo ali zelo otežujejo neovirano gibanje po zavodu ali njegovem dislociranem oddelku. Z izjemo ZPKZ Dob in ZPKZ Koper noben zavod ni opremljen z dvigalom, ki bi ranljivim zaprtim osebam (npr. tistim, ki pri gibanju uporabljajo razne pripomočke) omogočilo lažje gibanje in na primer odhod na prosto, na sprehajališče, v knjižnico, zavodsko trgovino ali drugam. Arhitekturne ovire lahko povzročajo težave pri gibanju drugim zaprtim osebam (ki niso ranljive), ki so se med prestajanjem kazni poškodovale (npr. pri delu ali pri drugih dejavnostih) in morajo pri gibanju uporabljati pripomočke (npr. bergle). Navedeni razlogi so lahko po navedbah zaprtih oseb razlog, da ranljive zaprte osebe ne odhajajo na sprehode, niti se ne udeležujejo raznih drugih aktivnosti v zavodih ali njihovih dislociranih oddelkih (npr. delovnih terapij ...). **Ob upoštevanju nekaterih standardov na tem področju bi morali biti prostori, ki jih uporabljajo ranljive zaprte osebe, urejeni tako, da je do njih mogoč dostop z invalidskim vozičkom, z dovolj širokimi vrati, širokimi hodniki, opremljeni z prijemalnimi ročaji, z ustreznimi dimenzijami stopnic (tam, kjer so) z prijemalnimi ročaji na ustrezni višini ter klančinami z največ naklona do 8 %. Tudi tla stopnic in drugih prostorov bi morala biti nedrseča in varna za gibanje tudi, ko so mokra, in sanitarni prostor ustrezno velik in opremljen za uporabo invalidov na vozičkih, z opornimi ročaji in prho na ravni tlaka (tako na primer v Pravilniku o zahtevah za zagotavljanje neoviranega dostopa, vstopa in uporabe objektov v javni rabi ter večstanovanjskih stavb⁵⁰ in Pravilniku o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev⁵¹).**

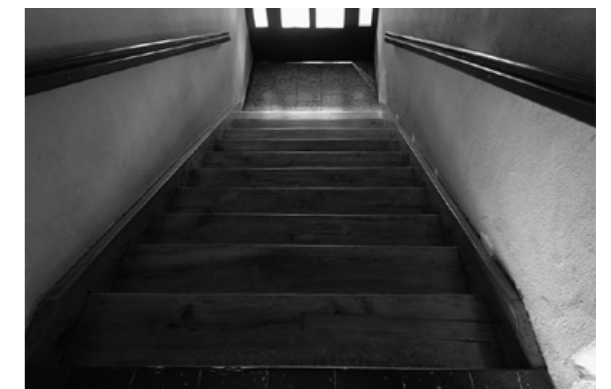
Prestrma klančina v 3. oddelku ZPKZ Dob

Ozek vhod v bivalni prostor ZPKZ Maribor, oddelku Murska Sobota

Stopnišče v ZPKZ Ljubljana

Stopnišče v ZPKZ Ig

50 Uradni list RS, št. 97/03 in nasl.

51 Pravilnik o minimalnih tehničnih zahtevah za izvajalce socialnovarstvenih storitev, Uradni list RS, št. 67/06.

V nobenem od zavodov in njihovih dislociranih oddelkih (še) **ni zaposlenega osebja – negovalcev, ki bi ranljivim zaprtim osebam lahko nudili potrebno pomoč pri vzdrževanju osebne higiene ali drugih podobnih aktivnostih.** Tovrstna pomoč je po naših ugotovitvah v različnih zavodih in njihovih dislociranih oddelkih različno urejena oziroma jo tako nudi ali medicinsko osebje ali je pa je omogočen prihod zunanjega izvajalca – negovalca, pri čemer ni enotno urejeno, kdo takšno storitev plača (v nekaterih primerih to plača zaprta oseba, v nekaterih primerih zavod na podlagi naročilnice ali pa na podlagi delovnega naloga zavodske ambulante Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije).

Večina ranljivih zaprtih oseb za lajšanje bolečin in vzdrževanja zdravja dnevno zaužije tudi veliko različnih zdravil. V večini zavodov in njihovih dislociranih oddelkov je bilo ugotovljeno, da se zdravila za ranljive zaprte osebe (in za druge zaprte osebe) pripravijo v zavodski ambulanti, delijo pa jih pravosodni policisti. Tak pristop je Varuh oziroma DPM v svojih poročilih že večkrat problematiziral (npr. ob obisku ZPKZ Koper, 21. 6. 2017).

Na podlagi teh sklepnih ugotovitev je DPM izdal naslednja **priporočila za izboljšanje stanja:**

- **Priporočamo, naj UIKS pripravi posebno strategijo s podrobnejšimi navodili in usmeritvami za obravnavo potreb ranljivih zaprtih oseb, da se zagotovi njihova enaka obravnava. Med drugim mora ta vključevati zagotavljanje in usposabljanje osebja, ki bo skrbelo za potrebe te ranljive skupine, določala posebnosti pri razvrščanju in namestitvi ranljivih zaprtih oseb, določala skrb za njihovo zdravstveno varstvo, dostop do dejavnosti in aktivnosti v zavodu za prestajanje kazni zapora, zagotavljanja njihovo varnost in pripravo na odpust, vključno s pripravo zgodnejšega (pogojnega) odpusta.**⁵²
- **Nujno je treba v celoti vzpostaviti prilagojene prostore ali oddelke v enem ali več zavodih za prestajanje kazni zapora, da bodo ti primerni za bivanje obsojencev, ki zaradi starosti, bolezni ali invalidnosti potrebujejo dodatno pomoč pri zadovoljevanju osnovnih potreb, ter jih opremiti s prilagojeno opremo, ki omogoča varno izvajanje aktivnosti ranljivih zaprtih oseb na vseh področjih življenja in omogočala neovirano gibanje, torej brez arhitekturnih ovir (stopnišč in drugih neravnin).**
- **Vsi prostori, ki so v zavodih in dislociranih oddelkih namenjeni za potrebe bolniške sobe, bi morali biti dovolj veliki in brez nepotrebnih arhitekturnih ovir ter enotno opremljeni z ustreznimi bolniškimi posteljami in drugo potrebno opremo.**
- **Nujno bi bilo treba začeti izvajati aktivnosti za zaposlovanje ustreznega negovalnega in oskrbnega osebja za ranljive zaprte osebe, ki (na primer pri vzdrževanju osebne higiene in drugih življenjskih aktivnostih) potrebujejo dodatno pomoč, hkrati pa zaradi varnostnih in drugih razlogov ne morejo biti premeščene v ustrezne socialnovarstvene ali druge ustanove. Če zaposlovanje ustreznega negovalnega kadra ne bi bilo smotno, bi bilo treba enotno urediti načine in pogoje, da bi vsi zavodi in njihovi dislocirani oddelki enotno omogočali zagotavljanje te pomoči (na primer pri vzdrževanju nege na podlagi naročilnice ...).**

⁵² Skladno s poglavjem 5.4 Starejši zaporniki in telesno prizadeti zaporniki, stran 55–56, Priročnika za osebje v zaporu z osredotočenostjo na preprečevanje slabega ravnanja v zaporu, Svet Evrope 2016, slovenski prevod: Ministrstvo za pravosodje, UIKS 2017.

5. OPCIJSKI PROTOKOL H KONVENCIJI PROTI MUČENJU IN DRUGIM KRUTIM, NEČLOVEŠKIM ALI PONIŽEVALNIM KAZNIM ALI RAVNANJU

(Uradni list RS, št. 114/2006 – Mednarodne pogodbe, št. 20 z dne 9. 11. 2006)

ZAKON O RATIFIKACIJI

Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM)
(Uradni list RSM, št. 20-117/2006 z dne 9. 11. 2006)

1. člen

Ratificira se Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, sprejet na 57. zasedanju Generalne skupščine Združenih narodov 18. decembra 2002.

2. člen

Besedilo protokola se v prevodu v slovenskem jeziku glasi:

PREAMBULA

Države pogodbenice tega protokola

ponovno potrjujejo, da so mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja prepovedane in pomenijo resno kršenje človekovih pravic,

so prepričane, da so potrebni nadaljnji ukrepi, da bi lahko uresničili cilje Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (v nadaljevanju: konvencija) in okrepi varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja,

se sklicujejo na 2. in 16. člen konvencije, ki zavezujeta vse države pogodbenice, da učinkovito ukrepajo, da bi preprečile mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja na katerem koli ozemlju pod njihovo jurisdikcijo,

ugotavljajo, da so predvsem države odgovorne za izvajanje teh dveh členov, da je skupna odgovornost vseh držav okrepi varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, in v celoti spoštovati njihove človekove pravice, in da mednarodni organi izvajanja dopolnjujejo in krepijo državne ukrepe,

se sklicujejo na to, da sta za učinkovito preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja potrebni izobraževanje in povezovanje zakonodajnih, upravnih, sodnih in drugih ukrepov,

se sklicujejo na to, da so na Svetovni konferenci o človekovih pravicah odločno izjavile, da je treba prizadevanja za odpravo mučenja usmeriti predvsem na preprečevanje, in pozvale k sprejetju opcijskega protokola h konvenciji, ki naj bi vzpostavil preventivni sistem rednih obiskov na krajih odvzema prostosti,

so prepričane, da se lahko varstvo oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja okrepi z nesodnimi preventivnimi sredstvi, ki temeljijo na rednih obiskih na krajih odvzema prostosti,

in so se dogovorile:

I. DEL Splošna načela

1. člen

Namen tega protokola je vzpostaviti sistem rednih obiskov neodvisnih mednarodnih in državnih organov na krajih, kjer je ljudem odvzeta prostost, da bi preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja.

2. člen

1. Ustanovi se Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja Odbora proti mučenju (v nadaljevanju: pododbor za preprečevanje), ki opravlja naloge, določene s tem protokolom.
2. Pododbor za preprečevanje opravlja svoje delo v okviru Ustanovne listine Združenih narodov in spoštuje njene cilje in načela ter norme Združenih narodov glede ravnanja z ljudmi, ki jim je bila odvzeta prostost.
3. Pododbor za preprečevanje spoštuje tudi načela zaupnosti, nepristranskosti, nerazlikovanja, univerzalnosti in objektivnosti.
4. Pododbor za preprečevanje in države pogodbenice sodelujejo pri izvajanju tega protokola.

3. člen

Vsaka država pogodbenica na državni ravni ustanovi, določi ali vzdržuje enega ali več organov za obiskovanje zaradi preprečevanja mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (v nadaljevanju: državni preventivni mehanizem).

4. člen

1. Vsaka država pogodbenica v skladu s tem protokolom dovoli obiske organov iz 2. in 3. člena na katerem koli kraju, ki je v njeni pristojnosti in pod njenim nadzorom, kjer so ali bi lahko bile osebe, ki jim je bila odvzeta prostost na podlagi odredbe javne oblasti ali na njihovo pobudo ali z njihovo izrecno ali tiho privolitvijo (v nadaljevanju: kraji odvzema prostosti). Namen teh obiskov je, če je potrebno, okrepiti varstvo teh oseb pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja.
2. V tem protokolu pomeni odvzem prostosti vsako obliko pridržanja ali zapore ali namestitve osebe v javni ali zasebni zavod, ki ga ta oseba po odredbi sodne, upravne ali katere koli druge oblasti ne sme zapustiti po svoji volji.

II. DEL

Pododbor za preprečevanje

5. člen

1. Pododbor za preprečevanje sestavlja 10 članov. Po petdeseti ratifikaciji ali pristopu k temu protokolu se število članov v pododboru za preprečevanje poveča na 25.
2. Člani pododbora so izbrani med osebami, ki imajo visok moralni ugled, morajo imeti poklicne izkušnje na področju pravosodja, zlasti kazenskega prava, upravljanja zaporov ali policijske uprave ali na različnih področjih, povezanih z ravnanjem z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost.
3. Pri sestavi pododbora za preprečevanje se upoštevata pravična geografska zastopanost in zastopanost različnih oblik civilizacij in pravnih sistemov držav pogodbenic.
4. V tej sestavi se upošteva tudi uravnotežena zastopanost spolov na podlagi načel enakosti in nediskriminacije.
5. Vsak član pododbora mora biti državlján druge države.
6. Člani pododbora za preprečevanje opravljajo svoje delo kot posamezniki, morajo biti neodvisni in nepristranski ter morajo biti pododboru na razpolago za učinkovito opravljanje dela.

6. člen

1. Vsaka država pogodbenica lahko v skladu z drugim odstavkom tega člena predlaga največ dva kandidata, ki sta ustrezno usposobljena in izpolnjujeta zahteve iz 5. člena, pri čemer mora predložiti podrobne podatke o njuni usposobljenosti.

2. (a) Kandidati morajo biti državljani držav pogodbenic tega protokola.

(b) Vsaj eden od obeh kandidatov mora biti državlján države pogodbenice, ki ga je predlagala.

(c) Posamezna država pogodbenica lahko predlaga največ dva svoja državljana.

(d) Preden država pogodbenica predlaga državljana druge države pogodbenice, zaprosi za njeno soglasje in ga pridobi.

3. Generalni sekretar Združenih narodov vsaj pet mesecev pred dnevom sestanka držav pogodbenic, na katerem bodo potekale volitve, pošlje pismo državam pogodbenicam, s katerim jih pozove, naj v treh mesecih predlagajo svoje kandidate. Generalni sekretar nato predloži abecedni seznam vseh predlaganih oseb z navedbo držav pogodbenic, ki so jih predlagale.

7. člen

1. Člani pododbora za preprečevanje se izvolijo po naslednjem postopku:

a) najprej se upošteva izpolnjevanje zahtev in meril iz 5. člena tega protokola;

b) prve volitve potekajo najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti tega protokola;

c) države pogodbenice izvolijo člane pododbora s tajnim glasovanjem;

d) volitve članov pododbora potekajo vsaki dve leti na sestankih držav pogodbenic, ki jih skliče generalni sekretar Združenih narodov. Na sestankih, na katerih je za sklepčnost potrebna navzočnost dveh tretjin držav pogodbenic, so v pododbor izvoljene tiste osebe, ki dobijo največ glasov in absolutno večino glasov predstavnikov držav pogodbenic, ki so navzoči in glasujejo.

2. Če na volitvah dva državljana države pogodbenice dobita dovolj glasov za članstvo v pododboru za preprečevanje, postane član pododbora tisti kandidat, ki dobi več glasov. Če sta državljana dobila enako število glasov, velja naslednji postopek:

a) če je le enega od obeh kandidatov predlagala država pogodbenica, katere državlján je, postane ta kandidat član pododbora za preprečevanje;

b) če je oba kandidata predlagala država pogodbenica, katere državljana sta, poteka ločeno tajno glasovanje, s katerim se odloči, kateri državlján bo član pododbora,

c) če nobenega kandidata ne predlaga država pogodbenica, katere državljana sta, poteka ločeno tajno glasovanje, s katerim se odloči, kateri kandidat bo član pododbora.

8. člen

Če član pododbora umre, odstopi ali zaradi kakršnega koli razloga ne more več opravljati svojih dolžnosti, država pogodbenica, ki je tega člana predlagala, predlaga drugo osebo, ki je ustrezno usposobljena in izpolnjuje zahteve iz 5. člena, ob upoštevanju potrebe po uravnoteženi zastopanosti različnih področij, in bo opravljala delo do naslednjega sestanka držav pogodbenic, če se s tem strinja večina držav pogodbenic. Šteje se, da se države pogodbenice strinjajo, razen če polovica ali več držav pogodbenic odgovori negativno v šestih tednih, potem ko jih je generalni sekretar Združenih narodov obvestil o predlaganem imenovanju.

9. člen

Člani pododbora za preprečevanje so izvoljeni za štiri leta. Enkrat so lahko ponovno izvoljeni, če so ponovno predlagani. Polovici članov, izvoljenih na prvih volitvah, se mandat izteče po dveh letih; imena teh članov neposredno po prvih volitvah z žrebom določi predsedujoči sestanka iz točke d prvega odstavka 7. člena.

10. člen

1. Pododbor za preprečevanje izvoli svoje vodstvo za dve leti. Lahko je ponovno izvoljeno.
2. Pododbor za preprečevanje sprejme svoj poslovnik. Ta med drugim določa, da:
 - a) je za sklepčnost potrebna več kot polovica članov;
 - b) se odločitve pododbora za preprečevanje sprejmejo z večino navzočih članov;
 - c) se pododbor za preprečevanje sestaja brez navzočnosti javnosti.
3. Prvi sestanek pododbora za preprečevanje skliče generalni sekretar Združenih narodov. Po prvem sestanku se pododbor sestaja, kot to določa poslovnik. Pododbor za preprečevanje in odbor proti mučenju zasedata hkrati vsaj enkrat letno.

III. DEL

Naloge in pooblastila pododbora za preprečevanje 11. člen

Pododbor za preprečevanje:

- a) obiskuje kraje iz 4. člena in daje priporočila državam pogodbenicam glede varstva oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja;
- b) v zvezi z državnimi preventivnimi mehanizmi:
 - i) svetuje in pomaga državam pogodbenicam pri njihovi vzpostavitvi, če je potrebno;
 - ii) vzdržuje neposredne, in če je potrebno, zaupne stike z državnimi preventivnimi mehanizmi in jim omogoča usposabljanje in strokovno pomoč, da bi okrepili svoje zmogljivosti;
 - iii) jim svetuje in pomaga pri oceni potreb in sredstev, potrebnih za krepitev varstva oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja;
 - iv) daje priporočila in pripombe državam pogodbenicam, da bi okrepile zmogljivosti, naloge in pooblastila državnih preventivnih mehanizmov za preprečevanje mučenja in drugih oblik okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja;
- c) za preprečevanje mučenja na splošno sodeluje z ustreznimi organi in mehanizmi Združenih narodov in mednarodnimi, regionalnimi in državnimi institucijami ali organizacijami, ki si prizadevajo za okrepitev varstva oseb pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja.

12. člen

Da bi pododboru za preprečevanje omogočili uresničevanje njegovih nalog in pooblastil iz 11. člena, se države pogodbenice zavezujejo, da bodo:

- a) sprejele pododbor za preprečevanje na svojem ozemlju in mu dovolile dostop do krajev odvzema prostosti, kot je opredeljeno v 4. členu tega protokola;
- b) priskrbele pododboru za preprečevanje vse ustrezne informacije, ki bi jih od njih zahteval, da bi lahko ocenil potrebe in ukrepe, ki bi jih bilo treba sprejeti za okrepitev varstva oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, pred mučenjem in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja;
- c) spodbujale in omogočale stike med pododborom za preprečevanje in državnimi preventivnimi mehanizmi;
- d) obravnavale priporočila pododbora za preprečevanje in vzpostavile dialog z njim o mogočih ukrepih za izvajanje.

13. člen

1. Pododbor za preprečevanje najprej z žrebom sestavi program rednih obiskov v državah pogodbenicah, da izpolni naloge in pooblastila iz 11. člena.
2. Po posvetovanjih pododbor za preprečevanje uradno obvesti države pogodbenice o svojem programu, tako da se lahko nemudoma dogovorijo o potrebnih praktičnih podrobnostih glede obiskov, ki naj se opravijo.
3. Obiske opravita vsaj dva člana pododbora za preprečevanje. Če je potrebno, člane spremljajo strokovnjaki z dokazanimi strokovnimi izkušnjami in znanjem na področjih, ki jih vključuje ta protokol, in so izbrani s seznama strokovnjakov, pripravljenega na podlagi predlogov držav pogodbenic, Urada visokega komisarja Združenih narodov za človekove pravice in Centra Združenih narodov za mednarodno preprečevanje kriminala. Pri pripravi seznama države pogodbenice predlagajo največ pet nacionalnih strokovnjakov. Država pogodbenica lahko nasprotuje, da je posamezen strokovnjak navzoč pri obisku, nato pododbor za preprečevanje predlaga drugega strokovnjaka.
4. Če se pododboru za preprečevanje zdi primerno, lahko po rednem obisku predlaga še kratek dopolnilni obisk.

14. člen

1. Da bi pododboru za preprečevanje omogočili izpolnjevanje nalog in pooblastil, se države pogodbenice tega protokola zavezujejo, da mu bodo zagotovile:
 - a) neomejen dostop do vseh informacij o številu oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, na krajih odvzema prostosti, kot je opredeljeno v 4. členu, in o številu krajev in njihovih lokacijah;
 - b) neomejen dostop do vseh informacij o ravnanju s temi osebami in njihovimi pogoji odvzema prostosti;
 - c) neomejen dostop do vseh krajev odvzema prostosti ter njihovih objektov in opreme ob upoštevanju drugega odstavka;
 - d) možnost zaupnih pogovorov z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, brez prič, osebno ali s prevajalcem, če je potrebno, in s katero koli osebo, za katero pododbor za preprečevanje meni, da lahko priskrbi ustrezne informacije;
 - e) svobodno izbiro krajev, ki jih želi obiskati, in oseb, s katerimi želi govoriti.
2. Obisku določenega kraja odvzema prostosti se lahko nasprotuje le iz nujnih in tehtnih razlogov zaradi državne obrambe, javne varnosti, naravne nesreče ali hudega nereda na kraju, ki naj bi ga obiskali, in ki trenutno preprečujejo izvedbo takega obiska. Država pogodbenica se ne sme sklicevati na obstoj razglašenega izrednega stanja kot na razlog za nasprotovanje obisku.

15. člen

Nobena oblast ali uradna oseba ne sme odrediti, uporabiti, dovoliti ali dopustiti kakršne koli sankcije proti nobeni osebi ali organizaciji, ker je pododboru ali njegovim delegatom dala resnične ali neresnične informacije, in nobene osebe ali organizacije se zaradi tega ne sme kako drugače oškodovati.

16. člen

1. Pododbor za preprečevanje svoja priporočila in pripombe zaupno sporoči državi pogodbenici, in če je potrebno, državnemu preventivnemu mehanizmu.
2. Pododbor za preprečevanje objavi svoje poročilo z morebitnimi pripombami prizadete države pogodbenice, kadar to zahteva. Če država pogodbenica objavi del poročila, lahko pododbor za preprečevanje objavi poročilo v celoti ali delno. Osebni podatki pa se ne smejo objaviti brez izrecne privolitve prizadete osebe.
3. Pododbor za preprečevanje mora Odboru za mučenje predložiti javno letno poročilo o svojih dejavnostih.

4. Če država pogodbenica v skladu z 12. in 14. členom zavrne svoje sodelovanje s pododborom za preprečevanje ali ukrepanje, ki bi glede na priporočila pododbora izboljšalo stanje, lahko Odbor proti mučenju na prošnjo pododbora za preprečevanje z večino svojih članov odloči, da bo dal javno izjavo o zadevi ali objavil poročilo pododbora, potem ko je imela država pogodbenica možnost predstaviti svoja stališča.

IV. DEL

Državni preventivni mehanizmi

17. člen

Vsaka država pogodbenica najpozneje leto po začetku veljavnosti tega protokola, njegovi ratifikaciji ali pristopu k njemu vzpostavi, določi ali ustanovi enega ali več neodvisnih državnih preventivnih mehanizmov za preprečevanje mučenja. Mehanizmi, ki so jih vzpostavile decentralizirane enote, se lahko za namene tega protokola določijo za državne preventivne mehanizme, če so v skladu z njegovimi določbami.

18. člen

1. Države pogodbenice zagotavljajo neodvisnost delovanja državnih preventivnih mehanizmov in neodvisnost njihovega osebja.
2. Države pogodbenice ukrenejo vse potrebno, da zagotovijo, da so strokovnjaki državnega preventivnega mehanizma ustrezno usposobljeni in imajo strokovno znanje. Prizadevajo si za uravnoteženo zastopnost spolov in ustrezno zastopnost etničnih skupin in manjšin v državi.
3. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo dale na voljo potrebna sredstva za delovanje državnih preventivnih mehanizmov.
4. Pri vzpostavitvi državnih preventivnih mehanizmov države pogodbenice ustrezno upoštevajo načela glede statusa in delovanja nacionalnih institucij za spodbujanje in varstvo človekovih pravic.

19. člen

Državni preventivni mehanizmi imajo vsaj naslednja pooblastila, da:

- a) na krajih odvzema prostosti, kot so opredeljeni v 4. členu, redno preverjajo ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, da bi okrepili njihovo varstvo pred mučenjem, in drugimi oblikami okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja, če je potrebno;
- b) ob upoštevanju ustreznih norm Združenih narodov dajejo priporočila ustreznim organom, da bi izboljšali razmere in ravnanje z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, in preprečili mučenje in druge oblike okrutnega, nečloveškega, poniževalnega ravnanja ali kaznovanja;
- c) predložijo predloge in pripombe k veljavnim ali predlaganim zakonom.

20. člen

Da bi državni preventivni mehanizmi lahko izpolnili svoje naloge in pooblastila, se države pogodbenice tega protokola zavezujejo, da jim bodo zagotovile:

- a) dostop do vseh informacij o številu oseb, ki jim je bila odvzeta prostost, na krajih odvzema prostosti, kot so opredeljeni v 4. členu, in o številu krajev in njihovi lokaciji;
- b) dostop do vseh informacij o ravnanju s temi osebami in njihovih pogojih odvzema prostosti;
- c) dostop do vseh krajev odvzema prostosti ter njihovih objektov in opreme;
- d) možnost zaupnih pogovorov z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, brez prič, osebno ali s prevajalcem, če se zdi potrebno, in s katero koli osebo, za katero državni preventivni mehanizem meni, da lahko priskrbi ustrezne informacije;
- e) svobodno izbiro krajev, ki jih želijo obiskati, in oseb, s katerimi želijo govoriti;
- f) pravico do stikov s pododborom za preprečevanje, pošiljanja informacij pododboru in do srečanj z njim.

21. člen

1. Nobena oblast ali uradna oseba ne sme odrediti, uporabiti, dovoliti ali dopustiti kakršne koli sankcije proti nobeni osebi ali organizaciji, ker je državnemu preventivnemu mehanizmu dala resnične ali neresnične informacije, in nobene osebe ali organizacije se zaradi tega ne sme kako drugače oškodovati.
2. Zaupne informacije, ki jih zbere državni preventivni mehanizem, so zavarovane kot take. Osebni podatki pa se ne smejo objaviti brez izrecne privolitve prizadete osebe.

22. člen

Pristojni organi prizadete države pogodbenice obravnavajo priporočila državnega preventivnega mehanizma in z njim vzpostavijo dialog o mogočih ukrepih za izvajanje.

23. člen

Države pogodbenice tega protokola se zavezujejo, da bodo objavile in razširjale letna poročila državnih preventivnih organov.

V. DEL

Izjava

24. člen

1. Ob ratifikaciji lahko države pogodbenice izjavijo, da bodo odložile izpolnjevanje svojih obveznosti iz III. ali IV. dela tega protokola.
2. Odložitev obveznosti velja največ tri leta. Odbor proti mučenju lahko podaljša to obdobje za dodatni dve leti ob utemeljenih navedbah države pogodbenice in po posvetovanjih s pododborom za preprečevanje.

VI. DEL

Finančne določbe

25. člen

1. Stroške pododbora za preprečevanje, ki nastanejo pri izvajanju tega protokola, krijejo Združeni narodi.
2. Generalni sekretar Združenih narodov zagotovi ustrezno osebje in prostore za učinkovito opravljanje nalog pododbora za preprečevanje po tem protokolu.

26. člen

1. V skladu z ustreznimi postopki Generalne skupščine se ustanovi poseben sklad, za pomoč pri financiranju izvajanja priporočil, ki jih je pododbor za preprečevanje dal po obisku v državi pogodbenici, in za izobraževalne programe državnih preventivnih mehanizmov, ki ga je treba upravljati v skladu s finančnimi predpisi in pravili Združenih narodov.
2. Poseben sklad se lahko financira s prostovoljnimi prispevki vlad, medvladnih in nevladnih organizacij in drugih zasebnih ali javnih subjektov.

VII. DEL

Končne določbe

27. člen

1. Protokol je na voljo za podpis vsem državam, ki so podpisale konvencijo.
2. Protokol lahko ratificira vsaka država, ki je ratificirala konvencijo ali k njej pristopila. Listine o ratifikaciji se deponirajo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
3. Protokol je na voljo za pristop vsem državam, ki so ratificirale konvencijo ali k njej pristopile.
4. Pristop se opravi z deponiranjem listine o pristopu pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
5. Generalni sekretar Združenih narodov o deponiranju vsake listine o ratifikaciji ali pristopu obvesti vse države, ki so podpisale ta protokol ali k njemu pristopile.

28. člen

1. Protokol začne veljati trideseti dan po dnevu, ko se pri generalnem sekretarju Združenih narodov deponira dvajseta listina o ratifikaciji ali pristopu.
2. Za vsako državo, ki ratificira protokol ali k njemu pristopi po deponiranju dvajsete listine o ratifikaciji ali pristopu pri generalnem sekretarju Združenih narodov, začne protokol veljati trideseti dan po dnevu deponiranja njene listine o ratifikaciji ali pristopu.

29. člen

Določbe tega protokola veljajo za vse dele zveznih držav brez omejitev ali izjem.

30. člen

K temu protokolu niso dopustni pridržki.

31. člen

Določbe tega protokola ne vplivajo na obveznosti držav pogodbenic po regionalnih konvencijah, ki uvajajo sistem obiskov na krajih odvzema prostosti. Pododbor za preprečevanje in organi, ustanovljeni na podlagi takih regionalnih konvencij, pa se spodbujajo k posvetovanju in sodelovanju, da bi se izognili podvajanju in učinkovito podpirali cilje tega protokola.

32. člen

Določbe tega protokola ne vplivajo na obveznosti držav pogodbenic štirih Ženevskih konvencij z dne 12. avgusta 1949 in dopolnilnih protokolov k Ženevskim konvencijam z dne 8. junija 1977, niti na možnost katere koli države pogodbenice, da pooblasti Mednarodni odbor Rdečega križa, da obišče kraje odvzema prostosti v razmerah, ki jih ne zajema mednarodno humanitarno pravo.

33. člen

1. Vsaka država pogodbenica lahko kadar koli odpove ta protokol s pisnim uradnim obvestilom, naslovljenim na generalnega sekretarja Združenih narodov, ki obvesti druge države pogodbenice tega protokola in konvencije. Odpoved začne veljati eno leto po dnevu, ko generalni sekretar prejme uradno obvestilo.
2. Odpoved države pogodbenice ne odvezuje obveznosti po tem protokolu glede katerega koli dejanja ali razmer, ki lahko nastanejo pred dnevom, ko začne odpoved veljati, ali ukrepov, za katere se je pododbor za preprečevanje odločil ali se lahko odloči, da jih sprejme glede te države pogodbenice; odpoved prav tako na noben način ne vpliva na nadaljnje obravnavanje katere koli zadeve, ki je pri pododboru za preprečevanje že v obravnavi pred dnevom, ko začne veljati odpoved.
3. Po datumu, ko začne veljati odpoved države pogodbenice, pododbor za preprečevanje ne začne obravnavati nobene nove zadeve, povezane s to državo.

34. člen

1. Vsaka država pogodbenica tega protokola lahko predlaga spremembo in jo predloži generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar sporoči predlagano spremembo državam pogodbenicam tega protokola in jih zaprosi, da ga obvestijo, ali se strinjajo s konferenco držav pogodbenic zaradi obravnavanja in glasovanja o predlogu. Če se v štirih mesecih od dneva tega sporočila vsaj tretjina držav pogodbenic strinja s to konferenco, generalni sekretar skliče konferenco pod pokroviteljstvom Združenih narodov. Generalni sekretar Združenih narodov pošlje vsem državam pogodbenicam v sprejetje vsako spremembo, ki jo z dvetretjinsko večino sprejmejo države pogodbenice, ki so navzoče in glasujejo na konferenci.
2. Sprememba, sprejeta v skladu s prvim odstavkom tega člena, začne veljati, ko jo sprejmejo države pogodbenice tega protokola z dvetretjinsko večino v skladu z njihovimi ustavnimi postopki.
3. Ko začnejo spremembe veljati, so zavezujoče za vse tiste države pogodbenice, ki so jih sprejele, za druge države pogodbenice pa še naprej veljajo določbe tega protokola in katera koli prejšnja sprememba, ki so jo sprejele.

35. člen

Člani pododbora za preprečevanje in državnih preventivnih mehanizmov uživajo take privilegije in imunitete, ki so potrebni za neodvisno izvajanje njihovih nalog. Člani pododbora za preprečevanje

uživajo privilegije in imunitete iz 22. člena Konvencije Združenih narodov o privilegijih in imunitetah z dne 13. februarja 1946 ob upoštevanju določb 23. člena te konvencije.

36. člen

Člani pododbora za preprečevanje ob obisku v državi pogodbenici uživajo privilegije in imunitete, ne da bi posegali v določbe in namene tega protokola, in sicer:

- (a) spoštujejo zakone in predpise države, ki jo obiščejo;
- (b) se vzdržijo katerega koli ukrepa ali dejavnosti, ki ni v skladu z nepristransko in mednarodno naravo njihovih nalog.

37. člen

1. Ta protokol, katerega besedilo v angleškem, arabskem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem besedilu je enako verodostojno, se deponira pri generalnem sekretarju Združenih narodov.
2. Generalni sekretar Združenih narodov pošlje overjene kopije tega protokola vsem državam.

3. člen

Za izvajanje protokola skrbi Ministrstvo za pravosodje.

4. člen

Republika Slovenija daje v zvezi s 17. členom Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju naslednjo izjavo: »Pristojnosti in naloge državnega preventivnega mehanizma po opcijskem protokolu, skladno s 17. členom, izvršuje Varuh človekovih pravic, v dogovoru z njim pa tudi nevladne organizacije, registrirane v Republiki Sloveniji, ter organizacije, ki so pridobile status humanitarne organizacije v Republiki Sloveniji.«

5. člen

1. Naloge in pooblastila državnega preventivnega mehanizma po tem protokolu izvršuje Varuh človekovih pravic. Pri opravljanju nadzora na krajih odvzema prostosti ter preverjanja ravnanja z osebami, ki jim je bila odvzeta prostost, lahko z Varuhom pri izvrševanju nalog in pooblastil Varuha po tem protokolu sodelujejo nevladne organizacije, registrirane v Republiki Sloveniji, ter organizacije, ki so pridobile status humanitarne organizacije v Republiki Sloveniji, ki se ukvarjajo z varstvom človekovih pravic ali temeljnih svoboščin, zlasti s področja preprečevanja mučenja in drugih krutih, nečloveških ali poniževalnih kazni ali ravnanj.
2. Organizacije, ki bodo sodelovale pri izvajanju nalog in pooblastil po določbah prejšnjega odstavka, se izberejo na podlagi javnega razpisa, katerega izvede Varuh, ki tudi odloči o izbiri organizacije. Vsebina javnega razpisa mora biti v skladu s 4. členom tega zakona ter podzakonskih aktov, izdanih na podlagi četrtega odstavka.

6

PRAVILNIK o povračilu stroškov in o nagradah

osebam iz organizacij, ki opravljajo naloge oziroma izvršujejo pooblastila po določbah Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju

I. SPLOŠNA DOLOČBA

1. člen

(1) Ta pravilnik ureja povračilo stroškov in nagrad osebam iz izbranih nevladnih ali humanitarnih organizacij, za sodelovanje pri izvajanju nadzora, to je obiska kraja odvzema prostosti, po določenih Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, katerega le te izvajajo po navodilih Varuha človekovih pravic (v nadaljnjem besedilu: Varuh).

(2) Povračilo stroškov po tem pravilniku obsega povračilo potnih stroškov in stroškov za prehrano in prenočišče ter pravico do nadomestila plače ali nadomestila za izgubljeni zaslužek v času nadzora. Nagrade po tem pravilniku so plačilo za izdelavo celovitega oziroma delnega poročila o opravljenem nadzoru in simbolični prejemek.

II. POVRAČILO STROŠKOV

2. člen

(1) Potni stroški obsegajo stroške prihoda in vrnitve sodelujoče osebe iz izbranih nevladnih ali humanitarnih organizacij (v nadaljevanju: izvajalec nadzora) od kraja njenega prebivališča do kraja, kjer opravlja nadzor.

(2) Potni stroški se priznajo v višini dejanskih izdatkov za prevoz z javnim prevoznim sredstvom. Če ni možnosti prevoza z javnim prevoznim sredstvom, se izvajalcu nadzora priznajo stroški kilometrine in morebitne parkirnine.

3. člen

(1) Stroški za prehrano se izvajalcem nadzora priznajo v obliki dnevnice oziroma v višini regresa za prehrano med delom, tako kot to velja za javne uslužbenke.

(2) Pravico do dnevnic ima izvajalec nadzora, ki ima stalno ali začasno prebivališče zunaj kraja, kjer se opravlja nadzor.

(3) Stroški za prenočišče se priznajo izvajalcem nadzora s povračilom dejansko plačanih stroškov prenočevanja.

(4) Pravico do povračila stroškov prenočišča ima izvajalec nadzora, ki ima stalno ali začasno prebivališče zunaj kraja, kjer se opravlja nadzor in je zaradi sodelovanja pri opravljanju nadzora, ki traja več kot en dan, moral prenočevati v tem kraju.

4. člen

Če ni v tem pravilniku drugače določeno, se stroški po tem pravilniku priznajo na način in v višini, kot je določena za javne uslužbenke.

III. NADOMESTILO PLAČE OZIROMA IZGUBLJENI ZASLUŽEK

5. člen

(1) Izvajalec nadzora, ki je zaposlen pri izbrani nevladni ali humanitarni organizaciji in je zaradi opravljanja nadzora odsoten z dela, ima na podlagi potrdila Varuha pravico do nadomestila plače za dan odsotnosti z dela oziroma dneve, ko je potekal nadzor. Izvajalcu nadzora, ki ima pravico do nadomestila plače, Varuh izda potrdilo o sodelovanju pri opravljanju nadzora po opravljenem nadzoru.

(2) Izbrana nevladna ali humanitarna organizacija izvajalcu nadzora izplača nadomestilo plače, Varuh pa ji povrne znesek, ki ustreza višini nadomestila plače na podlagi njenega pisnega obračuna s priloženimi dokazili o višini plače izvajalca nadzora in o izplačanem nadomestilu.

6. člen

Izvajalcu nadzora, ki z izbrano nevladno ali humanitarno organizacijo sodeluje kot samostojni podjetnik oziroma kot oseba, ki samostojno opravlja dejavnost kot redni poklic ali pa na podlagi druge odplačne pogodbe, pripada nadomestilo za izgubljeni zaslužek v višini urne postavke, ki jo v ta namen določi izbrana nevladna ali humanitarna organizacija, vendar največ v višini 15 EUR bruto za vsako uro dejanskega sodelovanja pri nadzoru (to je za čas od prihoda na kraj obiska do odhoda iz kraja obiska).

7. člen

(1) Tudi izvajalec nadzora, ki v času opravljanja nadzora z izbrano nevladno ali humanitarno organizacijo sodeluje prostovoljno, ima pravico do nadomestila za izgubljeni zaslužek.

(2) Višina nadomestila se v primeru iz prejšnjega odstavka prizna v odvisnosti od časa opravljanja nadzora, in sicer v višini 5 EUR za vsako začeto uro dejanskega sodelovanja pri nadzoru (to je za čas od prihoda na kraj obiska do odhoda iz kraja obiska).

IV. NAGRADA ZA IZDELAVO POROČILA O OPRAVLJENEM NADZORU

8. člen

Izvajalec nadzora, če je ta po predhodnem dogovoru zadolžen za izdelavo celovitega poročila o opravljenem nadzoru, prejme nagrado v višini 100 EUR oziroma dogovorjeni sorazmerni del te nagrade v primeru, da je s predstavnikom Varuha, ki je odgovoren za opravo posameznega nadzora, predhodno dogovorjeno, da pripravi le del poročila o opravljenem nadzoru.

Nagrado v višini 100 EUR prejme tudi oseba iz izbrane nevladne ali humanitarne organizacije, ki po predhodnem dogovoru z Varuhom pripravi posamezen vsebinski del za letno poročilo Varuha o izvajanju nalog in pristojnosti državnega preventivnega mehanizma.

V. SIMBOLIČNI PREJEMEK

9. člen

Izvajalcem nadzora se poleg pripadajočega simboličnega prejemka v višini 5 EUR za vsako začeto uro dejanskega sodelovanja pri nadzoru (to je za čas od prihoda na kraj obiska do odhoda iz kraja obiska), ta znesek poveča za dve uri za čas priprave lastnega poročila o opravljenem nadzoru, ki ga je dolžan pripraviti vsak izvajalec nadzora. Povečani znesek za čas priprave lastnega poročila izvajalcu nadzora ne pripada, če je po predhodnem dogovoru zadolžen za izdelavo celovitega poročila o opravljenem nadzoru ali del poročila o opravljenem nadzoru.

VI. SKUPNE DOLOČBE

10. člen

Izbrana nevladna ali humanitarna organizacija, če je izvajalec nadzora pri njej zaposlen ali v drugem odplačnem pogodbenem razmerju oziroma izvajalec nadzora sam, če z izbrano nevladno ali humanitarno organizacijo sodeluje prostovoljno, predloži Varuhu zahtevek za povračilo stroškov in nagrad na obrazcu št. 1, ki je sestavni del tega pravilnika, skupaj z morebitnimi dokazili o stroških ob predaji (celovitega oziroma delnega ali lastnega) poročila o opravljenem nadzoru, ki mora biti izdelano in posredovano Varuhu najpozneje v osmih dneh po opravljenem nadzoru.

11. člen

(1) Pristojni zaposleni izda po prejemu zahtevka za povračilo stroškov in nagrad sklep o povračilu stroškov na obrazcu št. 2, ki je sestavni del tega pravilnika.

(2) Izplačilo stroškov in nagrad se izvrši na podlagi sklepa iz prejšnjega odstavka. V primeru ne posredovanega zahtevka ali/in ne izdelave poročila (celovitega oziroma delnega ali lastnega) se stroški ali nagrade ne povrnejo.

12. člen

(1) Nagrade in povračilo stroškov za izvajalce nadzora, ki so zaposleni pri izbrani nevladni ali humanitarni organizaciji oziroma z njo sodelujejo na podlagi druge odplačne pogodbe, se izplačujejo iz proračunskih sredstev Varuha – podprogram Opcijski protokol, postavka 6485 sodelovanje z nevladnimi organizacijami, na transakcijski račun izbrane nevladne ali humanitarne organizacije.

(2) Nagrada in povračilo stroškov za izvajalce nadzora, ki v času opravljanja nadzora z izbrano nevladno ali humanitarno organizacijo sodelujejo prostovoljno se izplačujejo iz proračunskih sredstev Varuha – podprogram Opcijski protokol, postavka 6485 sodelovanje z nevladnimi organizacijami, na transakcijski račun izvajalca nadzora.

13. člen

Ta pravilnik se smiselno uporablja tudi za povračilo stroškov in nagrad osebam iz izbranih nevladnih ali humanitarnih organizacij, za sodelovanje pri drugih organiziranih dogodkih Varuha za namen izvajanja nalog in pooblastil po določenih Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim,

nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (na primer za aktivno udeležbo na konferencah, okroglih mizah, posvetih, tiskovnih konferencah, za udeležbo na koordinacijskih in delovnih sestankih).

VII. KONČNE DOLOČBE

14. člen

V tem pravilniku uporabljeni izrazi, zapisani v moški spolni slovnični obliki, se uporabljajo kot nevtralni za moški in ženski spol.

15. člen

Ta pravilnik začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

Z dnem uveljavitve tega pravilnika prenehata veljati Pravilnik o povračilu stroškov in o nagradah osebam iz organizacij, ki opravljajo naloge oziroma izvršujejo pooblastila po določbah Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 17/08) in Pravilnik o spremembah in dopolnitvah tega pravilnika (Uradni list RS, št. 20/11).

Št. 12.1-3/2014-8-SE

Ljubljana, dne 22. februarja 2017

Vlasta Nussdorfer l.r.
Varuhinja človekovih pravic

Št. 12.1-3/2014-10

Ljubljana, dne 6. marca 2017

Soglašam!

mag. Mateja Vraničar Erman l.r.
Ministrica za finance

6.1 Zahtevek za povračilo stroškov in nagrad

Stran 1784 / št. 13 / 17. 3. 2017

Uradni list Republike Slovenije

Obrazec 1

Zahtevek za povračilo stroškov in nagrad

_____, po poklicu _____,
stanujoč/a _____, davčna številka _____,
številka transakcijskega računa _____,
odprtega pri _____,
sem sodeloval/a pri opravljanju nadzora _____

_____,
dne _____, od _____ do _____ ure (navesti čas od prihoda na
kraj nadzora ter do odhoda iz kraja nadzora), z odhodom iz kraja prebivališča
_____ (navesti kraj prebivanja) ob _____ ter vrnitvijo na kraj
prebivanja ob _____.

Prosim, da se mi prizna in izplača:

1. SIMBOLIČNI PREJEMEK

število dejanskega nadzora, povečano za dve uri	ur	višina nagrade za vsako začeto uro	skupaj EUR

2. PLAČILO ZA IZDELAVO CELOVITEGA OZIROMA DELNEGA POROČILA O OPRAVLJENEM NADZORU ALI LETNEGA POROČILA

Celovito	Delno/letno poročilo	skupaj EUR

3. POVRAČILO STROŠKOV

a) Potni stroški
Javni prevoz

za relacijo od / do	skupaj EUR
---------------------	------------

Kilometrina

za relacijo od /do	Skupaj km	cena za 1 km	skupaj EUR
--------------------	-----------	--------------	------------

Parkirnina

Znesek parkirnine	skupaj EUR
-------------------	------------

b.) stroški za prehrano (dnevnicna ali regres)

višina dnevnice	regres	skupaj EUR
-----------------	--------	------------

c.) stroški prenočišča

višina stroškov	skupaj EUR
-----------------	------------

d.) nadomestilo plače ali izgubljenega zaslужka,

skupaj EUR

V _____, dne _____.

podpis

Priloge:

-izjava o opravljenem nadzoru in izdelavi poročila
-računi

6.2 Sklep o povračilu stroškov in nagrad

Obrazec 2

Sklep o povračilu stroškov in nagrad

Za sodelovanje _____ pri opravljanju nadzora, v _____, dne _____ po določilu 11. člena Pravilnika o povračilu stroškov in o nagradah osebam iz organizacij, ki opravljajo naloge oziroma izvršujejo pooblastila po določbah Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM) odmerim

simbolični prejemek	EUR
plačilo za izdelavo celovitega oziroma delnega poročila/letnega poročila	EUR
javni prevoz ali kilometrina, parkirnina	EUR
stroški za prehrano	EUR
stroški prenočišča	EUR
nadomestilo plače ali izgubljenega zaslужka	EUR
	EUR
Skupaj	EUR

in odredim plačilo davkov in drugih javnih dajatev.

Hkrati odredim izplačilo na ustrezne transakcijske račune in transakcijski račun prejemnika, vse v breme proračunskega uporabnika 1214 Varuh človekovih pravic RS - podprogram Opcijski protokol, podkonto sredstva namenjena za delo nevladnih in humanitarnih organizacij _____.

V _____, dne _____.

podpis

Zneski od katerih se plačujejo davki in druge javne dajatve, se odmerjajo "brutto".

**Poročilo Varuha človekovih pravic RS
o izvajanju nalog državnega preventivnega mehanizma
po Opcijskem protokolu h Konvenciji OZN
proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali
poniževalnim kaznim ali ravnanju za leto 2017**

Izdajatelj:

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (Varuh)

Pri pripravi publikacije so sodelovali:

Vlasta Nussdorfer, varuhinja človekovih pravic; Ivan Šelih - namestnik varuhinje in vodja Državnega preventivnega mehanizma; mag. Jure Markič; Robert Gačnik, spec.; Lili Jazbec in Ana Polutnik.

Uredila:

Ivan Šelih, namestnik varuhinje in Liana Kalčina, svetovalka Varuha

Fotografije:

članice in člani Državnega preventivnega mehanizma

Lektura:

Lektor'ca, Nataša Purkat s.p.

Korektor:

Jože Marovt

Oblikovanje in računalniški prelom:

Futura DDB, design Maruša Koželj, prelom Vojko Plevel

Tisk:

Cicero, d.o.o.

Naklada:

700 izvodov

Ljubljana, marec 2018

Publikacija je objavljena tudi na spletnih straneh
www.varuh-rs.si

Naslov:

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
Dunajska cesta 56, 1109 Ljubljana, Slovenija
Telefon 01 475 00 50; Faks 01 475 00 40

www.varuh-rs.si
info@varuh-rs.si

Reproduciranje delov publikacije je dovoljeno z navedbo vira.

ISSN 2591-0973

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije

Dunajska cesta 56, 1109 Ljubljana

Telefon: +386 1 475 00 50

Brezplačni telefon: 080 15 30

Faks: + 386 1 475 00 40

info@varuh-rs.si

www.varuh-rs.si

ISSN 2591-0973

